

กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน

วิชุดา สวัสดิ์ สังข์ทองกลาง

คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน

วิชุดา สวัสดิ์ สังข์ทองกลาง

นศ.ม.(นิเทศศาสตร์)

คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

2567

สารบัญ

หน้า

คำนำ.....	ก
สารบัญ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพประกอบ.....	ณ
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย.....	1
ความนำ.....	1
การตีความกฎหมาย.....	2
แนวคิดของกฎหมายสื่อสารมวลชน.....	4
ความเป็นมาของกฎหมายสื่อสารมวลชนของไทย	7
ประเภทของกฎหมายสื่อสารมวลชน	10
บทสรุป.....	15
คำถามท้ายบท	16
เอกสารอ้างอิง.....	17
บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน.....	18
ความหมายและประเภทของสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม	18
ประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม.....	22
ขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน.....	23
การใช้สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนในประเทศไทย.....	26
บทสรุป	30
คำถามท้ายบท.....	31
เอกสารอ้างอิง	32
บทที่ 3 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล	33
ความหมาย	33
ความรับผิดชอบต่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น.....	34
ลักษณะของการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น.....	37
สิทธิส่วนตัวในงานนสื่อสารมวลชน.....	41
บทสรุป.....	43
คำถามท้ายบท.....	44
เอกสารอ้างอิง.....	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 กฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนการค้า.....	46
ความนำ.....	47
พระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พุทธศักราช 2550.....	47
สาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน.....	48
บทสรุป.....	53
คำถามท้ายบท.....	54
เอกสารอ้างอิง.....	55
บทที่ 5 กฎหมายการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์.....	56
ความนำ.....	56
พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551.....	57
พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564.....	70
บทสรุป.....	71
คำถามท้ายบท.....	72
เอกสารอ้างอิง.....	73
บทที่ 6 กฎหมายภาพยนตร์ และวีดิทัศน์.....	74
ความนำ.....	74
พระราชบัญญัติภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551.....	75
การควบคุมสื่อภาพยนตร์.....	79
แนวทางการควบคุมสื่อภาพยนตร์.....	81
บทสรุป.....	84
คำถามท้ายบท.....	85
เอกสารอ้างอิง.....	86

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 7 กฎหมายเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์	87
ความนำ.....	87
พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ..	87
เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย.....	88
การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	89
สรุปความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์.....	98
บทสรุป.....	103
คำถามท้ายบท.....	104
เอกสารอ้างอิง.....	105
บทที่ 8 กฎหมายเกี่ยวกับการโฆษณา และลิขสิทธิ์	106
ความนำ.....	106
พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ. 2540.....	106
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2562.....	109
พระราชบัญญัติยา (ฉบับ 6) พ.ศ. 2560.....	114
บทสรุป.....	125
คำถามท้ายบท.....	126
เอกสารอ้างอิง.....	127
บทที่ 9 จริยธรรมดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์	128
ความนำ.....	128
ความหมายของจริยธรรมดิจิทัล.....	129
สื่อออนไลน์.....	132
บทสรุป.....	133
คำถามท้ายบท.....	134
เอกสารอ้างอิง.....	135

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 10	หลักจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ สำหรับสื่อมวลชน.....	137
	ความหมาย.....	137
	หลักจริยธรรมสื่อมวลชน.....	137
	จริยธรรมหรือจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน.....	137
	แนวคิดหลักจริยธรรมของสื่อมวลชน.....	142
	ความสำคัญของจริยธรรมกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน.....	144
	ทฤษฎีหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน.....	145
	ประมวลจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน.....	154
	บทสรุป.....	159
	คำถามท้ายบท.....	160
	เอกสารอ้างอิง.....	161

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 5.1 แสดงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการประกอบกิจการ กระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551.....	60
ตารางที่ 5.2 แสดงให้เห็นบทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางอาญา.....	64
ตารางที่ 5.3 แสดงให้เห็นบทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางปกครอง.....	69
ตารางที่ 6.1 แสดงบทบาบทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางปกครอง.....	82
ตารางที่ 6.2 แสดงบทบาบทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางอาญา.....	83
ตารางที่ 7.1 สรุปความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์.....	94

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพประกอบ 1.1 แสดงแบบจำลององค์ประกอบของการสื่อสารมวลชน SMCRF.....	4

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย และกฎหมายสื่อสารมวลชน

ความนำ

มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์สังคมจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่เนื่องจากความคิด อุดมคติ สภาพแวดล้อม เพศ ฯลฯ ที่แตกต่างกันไป จึงจำเป็นต้องมีระเบียบและกฎเกณฑ์ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ได้แก่ ศีลธรรม จารีต บรรทัดฐานทางสังคม จริยธรรม จรรยาบรรณ และกฎหมายวิธีการเหล่านี้ต่าง มีความหมายและลักษณะของการกำหนดมาตรการควบคุม และการลงโทษแตกต่างกัน แต่ยังมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2560) “กฎหมาย” หมายถึง กฎที่สถาบัน หรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับรัฐ ลายลักษณ์อักษรที่เป็นข้อบังคับที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยทั่วไปกฎหมายต้องมีสภาพ บังคับที่มีบทกำหนดโทษ ซึ่งในทางนิติศาสตร์ กฎหมาย คือข้อบังคับของรัฐซึ่งกำหนดความประพฤติ ของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้าย หรือบทลงโทษ (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2553 : 7)

กฎหมาย เป็นกฎเกณฑ์ คำสั่ง หรือข้อบังคับ ที่บัญญัติถึงสิทธิ และหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ ซึ่งผู้มีอำนาจสูงสุด หรือรัฐอธิปไตย เป็นผู้บัญญัติขึ้น ผู้ใดฝ่าฝืน มีสภาพบังคับ ที่กำหนดความประพฤติ ประชาชนให้มีหน้าที่ ต้องปฏิบัติตามแม้ว่าจะไม่เห็นด้วยกับความคิดในเรื่องบางเรื่องก็ตาม

ดังนั้น กฎหมาย คือ ข้อบังคับของรัฐที่กำหนดให้ราษฎรซึ่งอาศัยอยู่ในอาณาเขตภายใต้ อำนาจอธิปไตยของตนเอง กระทำการหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อบังคับดังกล่าว เป็นข้อบังคับ

ลักษณะของกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงแบ่งออกตามลักษณะการบังคับใช้ได้ เป็น 2 ประเภท คือ กฎหมายตามเนื้อความ และกฎหมายตามแบบพิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ภาณีณี กิจพ่อค้า, 2553 : 5 - 6)

1. กฎหมายเนื้อความ หมายถึง กฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายแล้วในตัวบทบัญญัตินั้น โดยแท้ซึ่ง เป็นข้อบังคับที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ และมีสภาพบังคับ (sanction) บังคับใช้แก่บุคคลทุกคนโดยเสมอภาค มิใช่ใช้บังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคนกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับจะได้รับผลร้าย หรือบทลงโทษ ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น

2. กฎหมายตามแบบพิธี หมายถึง กฎหมายที่ออกมาโดยวิธีบัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร และกฎหมายนั้นต้องมีผู้เสนอ ผู้พิจารณา ผู้ตรา ผู้อนุมัติ กฎหมายตามแบบพิธี บางเรื่องอาจไม่มีสภาพบังคับ และไม่บีบบังคับโทษ เช่น พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ เป็นต้น

กฎหมายตามแบบพิธีมี 7 ประเภท ได้แก่ 1. พระราชบัญญัติ 2. พระราชกำหนด 3. พระราชกฤษฎีกา 4. กฎกระทรวง 5. เทศบัญญัติ 6. ข้อบังคับสุขาภิบาล 7. ข้อบังคับจังหวัด

ประเทศไทยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอย่างต่อเนื่อง ตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมาย และมีประมวลกฎหมายขึ้น เพื่อผดุงความยุติธรรมและพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมนานาประเทศซึ่งเรียกว่า “กฎหมายระบบประมวลกฎหมาย” ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีการแบ่งหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ เข้าใจง่าย มีตัวบทที่แน่นอน มีหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการบัญญัติกฎหมาย คือกฎหมายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมใช้บังคับความประพฤติของสมาชิกในสังคม ให้มีระเบียบ วินัย และสงบเรียบร้อย ชัดเจน เข้าใจง่าย ใช้สะดวก ใช้ระบบประมวลกฎหมาย การบัญญัติเป็นกฎหมายต้องเขียนออกมาในรูปแบบที่เรียกว่า “มาตรา” ซึ่งการใช้คำในกฎหมายบางมาตราอาจมีความไม่ชัดเจน หรือเป็นที่เข้าใจไม่แน่ชัด จึงต้องมีการตีความเพื่อหาความหมายที่แท้จริง ส่วนช่องว่างในกฎหมายเกิดขึ้น เมื่อไม่มีบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะนำมาปรับใช้ แก้ข้อเท็จจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

การตีความกฎหมาย

การตีความกฎหมาย หมายถึง การค้นหาความหมาย "ถ้อยคำ" ของกฎหมายที่มีข้อความที่คลุมเครือไม่ชัดเจน กำกวม มีความหมายที่ทำให้เข้าใจได้หลายทาง เพื่อความหมายที่แท้จริงในบทบัญญัติของกฎหมายนั้น นำไปใช้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท มีวัตถุประสงค์ในการสื่อความหมาย การตีความกฎหมาย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การตีความกฎหมายทั่วไป

โดยทั่วไปการตีความกฎหมายสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ การตีความตามตัวอักษร และการตีความตามเจตนารมณ์

การตีความตามตัวอักษร คือ การพิจารณาความหมายของกฎหมายจากตัวบทกฎหมาย เพื่อหยั่งให้ทราบเจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์จากลายลักษณ์อักษรของกฎหมาย เช่น

ก. ถ้อยคำในตัวบทกฎหมายใช้คำซึ่งเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ให้เข้าใจตามความหมายตามที่เข้าใจ หรือปรากฏ ซึ่งสามารถหาความหมายได้ โดยยึดถือความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมเป็นหลัก หรืออาจให้ถือตามพจนานุกรม ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์

บัญญัติไว้ในมาตรา 4 วรรคแรกบัญญัติถึงแนวทางการตีความกฎหมายว่า “กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบัญญัตินั้น ๆ”

ข. ถ้าใช้ภาษาทางวิชาการ หรือภาษาเทคนิค เมื่อใดคำในตัวบทกฎหมาย ใช้คำเป็นภาษาทางวิชาการ หรือภาษาเทคนิค ต้องถือความหมายตามที่เข้าใจในวงวิชาการนั้น เช่น ต้องถือความหมายตามที่ศาสตร์ หรือวิชาชีพนั้น ๆ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ หรือศัพท์แพทย์ เป็นต้น

ค. ถ้าตัวบทกฎหมายนั้นใช้ถ้อยคำที่มี ประสงค์ให้มีความหมายเป็นพิเศษกว่าที่เข้าใจกัน อยู่ในภาษาธรรมดา ซึ่งไม่ใช่ถ้อยคำภาษาสามัญ หรือศัพท์เทคนิคในทางศาสตร์ หรือวิชาชีพใด ดังนี้ กฎหมายจะต้องกำหนดบทวิเคราะห์ศัพท์ หรือบทนิยามศัพท์เอาไว้ให้ โดยทั่วไปมักปรากฏในมาตราต้น ๆ ของกฎหมายฉบับนั้น เช่น คำว่า นิติกรรม โฆษณกรรม เป็นต้น

การตีความตามเจตนารมณ์ หมายถึง การค้นหาความหมายของถ้อยคำในตัวบทกฎหมายนั้น ๆ ว่าผู้ร่างมีเจตนาที่จะนำกฎหมายมาใช้ในลักษณะใดบ้าง เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับนั้น เราจะทราบเจตนารมณ์ของกฎหมายได้จากการสังเกตจากสิ่งต่อไปนี้ คือ

ก. ชื่อของกฎหมาย ทำให้ทราบพอสังเขปว่า กฎหมายนั้นบัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้บังคับกับ ผู้ใด เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค จะทราบว่าเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

ข. ประวัติศาสตร์ของกฎหมายแต่ละฉบับ บันทึกหลักการ และเหตุผลของการบัญญัติกฎหมายฉบับนั้น กล่าวคือ ข้อความที่พิมพ์อยู่ในตอนท้ายของกฎหมายแต่ละฉบับที่พิมพ์อยู่ในราชกิจจานุเบกษา โดยบันทึกหลักการ และเหตุผลจะแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นหรือวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร จำเป็นต้องตรากฎหมายฉบับดังกล่าว

ข้อสังเกต ถ้าการตีความตัวอักษรกับการตีความเจตนารมณ์ขัดแย้งกัน มีหลักพิจารณาว่า หลักการตีความกฎหมายจะแปลถ้อยคำในบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นปัญหาด้วยการอาศัยความหมายธรรมดา หรือความหมายปกติของถ้อยคำนั้นๆ เป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงว่าผลจากการแปลถ้อยคำตามความหมายธรรมดาเหล่านั้น แต่ถ้อยคำไม่ชัดเจน กำกวม หรือมีความหมายได้หลายทาง ต้องถือเอาการตีความตามเจตนารมณ์เป็นหลักสำคัญ เพราะเป็นการตีความตามความมุ่งหมายของกฎหมาย

2. การตีความกฎหมายพิเศษ

การตีความกฎหมายพิเศษ คือ การค้นหาเจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมายของการบัญญัติกฎหมายที่ต้องอาศัยรายละเอียด พิถีพิถันในการตีความ เพราะมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษบุคคล ซึ่งการลงโทษนั้นกระหนาบสิทธิของประชาชน จึงต้องตีความด้วยความระมัดระวัง เช่น พิจารณาแยกเป็นองค์ประกอบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากกว่าปกติ

ปัจจุบันมีเฉพาะในประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดความผิด และโทษ ฉะนั้นจึงต้องตีความโดยเคร่งครัด กล่าวคือ ถ้าบัญญัติว่าการกระทำ หรืองดเว้นกระทำใดเป็นความผิด ก็ต้องตีความว่า เฉพาะการกระทำ หรืองดเว้นเท่าที่ระบุไว้เท่านั้น ที่ซึ่งกฎหมายมุ่งหมายจะให้ เป็นความผิด การกระทำ หรืองดเว้นอื่นนอกจากนั้นหาเป็นความผิดไม่ ฉะนั้น จึงต้องตีความอย่าง เคร่งครัด และในกรณีเป็นที่สงสัย ศาลต้องตีความให้เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาว่าไม่ได้กระทำความผิด

แนวคิดของกฎหมายสื่อสารมวลชน

สื่อมวลชน คือ สื่อที่ใช้ในการติดต่อกับมวลชน หรือประชาชน ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร ฯลฯ โดยวิธีการ หรือกระบวนการที่นำเอาสื่อ มาใช้กับมวลชนนั้น เรียกว่า “สื่อสารมวลชน” ซึ่งคณะกรรมการราชบัณฑิตยสถานอนุโลมให้ใช้ ทั้งสองคำนี้แทนกันได้

ดังนั้น สื่อสารมวลชนจึงเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีความซับซ้อน แตกต่างไปจาก กระบวนการของการสื่อสารระหว่างบุคคล และในสื่อมวลชนแต่ละชนิดมีลักษณะของสื่อ เนื้อหาสาระ และรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกัน เพื่อติดต่อเชื่อมความสัมพันธ์ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี ระหว่างกันของมนุษย์ในสังคม โดยผ่านช่องทางในการส่งข่าว หรือสื่อดังได้กล่าวแล้วไปยังผู้รับสาร หรือประชาชน

สื่อสารมวลชน จึงมีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) แหล่งข่าวหรือผู้ส่งสาร (sender) 2) ข่าวสาร (message) 3) ช่องทางการสื่อสาร หรือสื่อ (channel) 4) ผู้รับสาร (receiver) 5) ผลหรือ ปฏิกริยา โต้ตอบ (feedback) ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้เขียนเป็นคำย่อว่า SMCRF และเขียนเป็น แบบจำลองได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 1.1 แสดงแบบจำลององค์ประกอบของการสื่อสารมวลชน SMCRF

สื่อสารมวลชนมีวิวัฒนาการพร้อม ๆ กับสังคมของมนุษย์ เมื่อสังคมเจริญขึ้นมีการนำเอา วิชาการ และเทคโนโลยีมาปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การสื่อสารมวลชนขยายตัว มากขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ ทำให้เกิดนวัตกรรมต่าง ๆ ในทุกด้าน เครื่องมือที่เอื้อประโยชน์ต่อการ เกิดสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารมากที่สุด คือ การเกิดคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต

ด้วยเหตุนี้ สื่อสารมวลชนนับว่ามีบทบาท มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของคนในสังคม ผลสะท้อนของการพัฒนาดังกล่าว อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านบวก และด้านลบเสมอ

สังคมข้อมูลข่าวสารในยุคที่ผ่านมามีขึ้นอยู่ด้วยความต้องการของรัฐบาลเป็นฝ่ายใช้อำนาจ ในการกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิได้รับรู้ข้อมูลในเชิงนโยบาย หรือการบริหาร แต่ไม่เปิดเผยในประเด็น ผลประโยชน์สาธารณะ ส่งผลให้สังคมไทยหยุดการเจริญเติบโตทางความคิด ขาดการมีส่วนร่วมกับ ผู้บริหารประเทศ ปัญหาสังคมจึงเป็นอุปสรรคระยะยาวที่นานจนเกิดเป็นช่องว่างทางปัญญา

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่ละครั้งมักมีความรุนแรง และเกิดความเสียหาย แก่ ทรัพย์สินโดยเฉพาะ การเข่นฆ่าประชาชนที่หาคนรับผิดชอบไม่ได้ นอกจากอ้างเหตุบ้านเมือง เกิดจลาจล มีการออกกฎหมายนิรโทษกรรม อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายที่รัฐบาลประกาศใช้ควบคุม สื่อสารมวลชนเป็นกฎหมายที่ทำให้หยุดการเจริญเติบโตในการพัฒนาสื่อสารมวลชนที่จะทำให้สังคม เพิ่มพูนองค์ความรู้ และความเข้มแข็งทางสติปัญญา รวมทั้งความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ของสถานการณ์บ้านเมือง สำคัญที่สุด คือ เพื่อการสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนด วิถีชีวิตของตนเอง มีความศักดิ์สิทธิ์ และมีสิทธิเสรีภาพอย่างเห็นได้ชัด การยอมรับให้เป็นฐานันดรที่ 4 ที่ไร้ขีดจำกัด ในแง่ของการกระจายข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง

สิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นควรเป็น “หลักการเรื่องอิสรภาพ ความเท่าเทียม และ ความเสมอภาค การไม่ถูกบีบบังคับทั้งปวง และมีสิทธิที่จะได้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง และไม่ถูก ขัดขวางใด ๆ” ทั้งนี้ เสรีภาพของสื่อมวลชน ต้องเป็นเสรีภาพตามสิทธิมีข้อจำกัด ต้องมาพร้อมกับ ความรับผิดชอบในการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และหลักจริยธรรม เช่น การเคารพสิทธิ ความเชื่อ ความเห็นของผู้อื่น และเป็นสิ่งที่เกิดจากความสำนึกทางจริยธรรมอันแน่วแน่ของวิชาชีพ สื่อสารมวลชน โดยสอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่สื่อมวลชนคงไม่อาจปฏิเสธพันธกิจนั้นได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว สิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมีขอบเขตน้อยเพียงใด ในแต่ละประเทศจะกำหนดไว้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครอง และบริบททางการเมืองการปกครองของประเทศนั้น ๆ โดยหลักการ แล้วรัฐเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย และพิจารณาจากกฎหมายต่าง ๆ ที่รับรองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน นั้น ตัวอย่างเช่น

1. ปณิญาแห่งสิทธิมนุษยชน และพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 บัญญัติว่า การติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับแนวความคิด หรือความคิดเห็นโดยไม่มีขอบเขตจำกัดไว้ นั้น เป็นสิทธิแห่งมนุษยอันล้ำค่าอย่างหนึ่ง พลเมืองทุกคนอาจพูด เขียน พิมพ์ และโฆษณาได้โดยเสรี แต่ต้องรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพโดยมิชอบตามกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้

2. ปณฺญญาสาทลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 บัญญัติว่าทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดเห็น และแสดงออก สิทธินี้รวมถึง อิสรภาพในการที่จะถือเอาความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ และการแสดงออก ด้วยวิธีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แลก แจกจ่ายข่าวสาร หรือความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงเขตแดน

ปณฺญญาทั้งสองฉบับนี้ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิ และเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชนมากขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิทางการสื่อสารของประชาชน ในการได้นำเสนอ และรับข่าวสาร ถ้าประเทศใดละเมิดเสรีภาพของสื่อมวลชน ถือได้ว่า สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนถูกละเมิดด้วยเช่นเดียวกัน

สื่อสารมวลชน คือ กระบวนการในการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร และความบันเทิงให้กับผู้คนจำนวนมากผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และโซเชียลมีเดีย หน้าที่ของสื่อสารมวลชนคือการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยมีเป้าหมายดังนี้:

1. การให้ข้อมูล (Information)

- เสนอข่าวสารที่สำคัญ: เผยแพร่ข้อมูลที่มีความสำคัญต่อสาธารณะ เช่น เหตุการณ์ปัจจุบัน การเมือง และเศรษฐกิจ
- รายงานความเป็นจริง: เน้นการให้ข้อมูลที่จริงและตรวจสอบได้

2. การให้ความรู้ (Education)

- การขยายความรู้และมุมมอง: นำเสนอข้อมูลเชิงลึกที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้และมุมมองของสาธารณะ
- การส่งเสริมการศึกษา: สนับสนุนเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และพัฒนา

3. ความบันเทิง (Entertainment)

- ให้ความบันเทิงและผ่อนคลาย: เสนอเนื้อหาที่สร้างความสนุกสนานและผ่อนคลาย เช่น รายการบันเทิง ภาพยนตร์ และดนตรี
- การสร้างความคิดสร้างสรรค์: ส่งเสริมการแสดงออกในรูปแบบที่หลากหลาย

4. การเป็นเวทีสาธารณะ (Public Forum)

- สร้างพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็น: ให้พื้นที่สำหรับสาธารณะในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- เสริมสร้างประชาธิปไตย: ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมและฟังเสียงของประชาชนในเรื่องที่มีความสำคัญ

5. การเฝ้าระวังและตระหนักรู้ (Surveillance and Awareness)

- เฝ้าระวังการทำงานของเจ้าหน้าที่: ทำหน้าที่เป็น “หมาเฝ้าบ้าน” โดยตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและเอกชน
- เสริมสร้างความตระหนักรู้: แจ้างเตือนและสร้างความตระหนักในปัญหาสังคมหรือสิ่งแวดล้อม

สื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงและส่งเสริมการพัฒนาสังคมผ่านการให้ข้อมูล ความรู้ ความบันเทิง และพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็น เป็นส่วนสำคัญขององค์กรทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในทุกๆ วัน

ความเป็นมาของกฎหมายสื่อสารมวลชนของไทย

การหมิ่นประมาทเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อให้เกิดกฎหมาย และในขณะนั้นคือกฎหมายการพิมพ์ จากคำประกาศที่ว่าด้วยการส่งหนังสือไปลงหนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 หรือพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทว่าด้วยการพูดหรือการเขียนถ้อยคำอันเป็นความเท็จออกโฆษณา เมื่อ ร.ศ. 118 ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับการห้ามลงข่าวทางหนังสือพิมพ์

กฎหมายเหล่านี้ยังไม่ถือเป็นกฎหมายการพิมพ์โดยตรง ต่อมาเมื่อมีการออกเผยแพร่หนังสือพิมพ์ และนิตยสารต่าง ๆ มากขึ้น ผู้จัดทำหนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบ มีการใส่ร้ายป้ายสีเรื่องส่วนตัว และมีการโจมตีการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเปิดเผย จึงได้มีการเสนอให้ออกกฎหมายเพื่อใช้ควบคุมสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้นับเป็นกฎหมายการพิมพ์ฉบับแรก

ดังนั้น ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย ยอมรับเสรีภาพสื่อมวลชนในการพูด การเขียนการพิมพ์ และการโฆษณาจำเป็นที่ต้องรับรอง และคุ้มครอง ถือว่าเป็นการให้หลักประกันสำคัญในฐานะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนตามรัฐธรรมนูญ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิทางแพ่ง และการเมืองด้วย จึงเริ่มมีการบังคับใช้กฎหมาย การพิมพ์ ซึ่งอาจสรุปได้ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริหารประเทศ จำนวน 2 ประการ ดังนี้

1) วัตถุประสงค์ในการ “ควบคุม” สื่อมวลชน

การควบคุมสื่อมวลชน มีหลายวิธี ได้แก่ การควบคุมตนเองของสื่อมวลชนโดยอาศัยกฎเกณฑ์ของสมาคมวิชาชีพนั้น ๆ เช่น จรรยาบรรณนักข่าว เป็นต้น หรือการควบคุมสื่อมวลชนโดยประชาชน เช่น การไม่ซื้อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ไม่ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงนั้น ไม่ชมรายการวิทยุโทรทัศน์ หรือไม่เข้าชมภาพยนตร์เรื่องนั้น ซึ่งวิธีการควบคุมโดยประชาชนเป็นการควบคุมที่ไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ トラบดีที่สื่อมวลชนนั้นไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยส่วนรวม แต่การควบคุม

สื่อมวลชนโดยการใช้กฎหมาย ย่อมได้ผลมากกว่าวิธีการควบคุมตนเองของสื่อมวลชน และวิธีการควบคุมโดยประชาชน เพราะสองวิธีหลังไม่มีบทลงโทษเวลาที่สื่อมวลชนกระทำผิด

ในปัจจุบันมิได้มีการรวบรวม หรือมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนเอาไว้เป็นการเฉพาะ ตรงกันข้ามกับกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัสื่อมวลชนกลับปรากฏอยู่อย่างกระจัดกระจาย ในกฎหมายต่าง ๆ หลายฉบับ ก่อให้เกิดความยากลำบากในการศึกษาดัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพสื่อมวลชน สื่อมวลชนยังมีความจำเป็นที่ต้อทราบกฎเกณฑ์กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพของตนเพื่อใช้เป็นหลัก หรือแนวทางในการประกอบวิชาชีพ โดยเฉพาะ กฎหมายสื่อสารมวลชนเหล่านี้ล้วนเป็นข้อบังคับที่บัญญัติ หรือกำหนดขึ้นมาเพื่อป้องกันการกระทำอันไม่ชอบธรรมของสื่อมวลชนต่อประชาชน และบุคคลอื่นภายใต้วัตถุประสงค์ที่เป็นการควบคุมการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนทั้งสิ้น

ในประเทศไทย เพื่อป้องกันมิให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีการควบคุมสื่อสารมวลชน โดยใช้กฎหมายควบคุมสื่อมวลชนแต่ละประเภท เช่น การใช้พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 พ.ศ. 2519 พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 และ พ.ศ. 2502 พระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 เป็นต้น ซึ่งสื่อมวลชนต้องประพฤติปฏิบัติในการตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ข่าวสารอย่างระมัดระวัง เพื่อมิให้ข่าวที่แพร่ออกไปนั้นกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น อันส่งผลกระทบต่อมาสู่ตน หรือบรรณาธิการ ให้ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องจากการละเมิดในทางแพ่ง และหรืออาจต้องรับผิดชอบถูกลงโทษ ในทางอาญาด้วยได้

การควบคุมโดยใช้กฎหมายมีสภาพบังคับ หรือบทกำหนดโทษที่ลงโทษแก่ผู้กระทำผิดบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งมีและใช้อยู่ในขณะที่บุคคลนั้นกระทำผิด ดังนั้น สื่อมวลชนแต่ละประเภทจึงต้องเสนอ หรือเผยแพร่ข่าวสารด้วยความเป็นจริง โดยความตระหนักมีจิตสำนึกในหน้าที่ และรับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ถ้าสื่อมวลชนประพฤติ หรือปฏิบัติผิดกฎหมาย ซึ่งใช้บังคับควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคมแล้วย่อมจะถูกลงโทษตามกฎหมายทั้งทางอาญา และชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในทางแพ่ง ฐานละเมิดสิทธิของผู้อื่นตามสมควรแก่กรณีเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยสื่อมวลชนจะปฏิเสธ ความรับผิดชอบทางกฎหมายไม่ได้ ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักสื่อสารมวลชนทั้งหลายต้องศึกษา และทำความเข้าใจ ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด

2) วัตถุประสงค์ในการ “คุ้มครอง” สื่อมวลชน

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญจนถึงปัจจุบัน พบว่า มีการบัญญัติกฎหมายรองรับ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ใน รัฐธรรมนูญ

หลาย ๆ ฉบับ เป็นต้นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พ.ศ. 2482 พ.ศ. 2517 พ.ศ. 2521 และฉบับปี พ.ศ. 2534 ต่อมาภายหลังปี 2560 มีสาระสำคัญของสิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนที่ได้รับการรับรอง และคุ้มครองประกอบด้วยเรื่อง เสรีภาพในข่าวสาร เสรีภาพในการพิมพ์ เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ เสรีภาพในการแจกจ่าย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในฐานะสื่อมวลชนที่เป็นสื่อกลางทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสาร การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็นจะเกิดขึ้นได้เมื่อสื่อมวลชน ได้รับข้อมูลที่เพียงพอสื่อมวลชนจึงจำเป็นต้องมีหลักประกันสิทธิ ในการที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความคิดเห็นทุกชนิด ทั้งด้านการเมือง การปกครอง การเศรษฐกิจ การทหาร หรือกิจการอื่นนำเสนอสู่การรับรู้ของประชาชน

ดังนั้น บทบัญญัติต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ ภายใต้ความมุ่งหมาย 3 ประการ กล่าวคือ *ประการแรก* เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ *ประการที่สอง* เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง หรือบริหารประเทศ และการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ และ *ประการสุดท้าย* ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญ และเป็นหัวใจของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ เพื่อส่งเสริม คุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน โดยพบว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักการเพื่อรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้กว่าสามสิบบมาตรา ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ทั้งยังกำหนดให้สิทธิเสรีภาพนั้นมีผลใช้บังคับได้จริง และมีผลผูกพันองค์กรของรัฐทุกองค์กรให้ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งในส่วนของสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นมีการบัญญัติไว้เป็นพิเศษหลาย ๆ กรณี เช่น การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ฯลฯ

กฎหมายคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) ของประชาชน และเมื่อสื่อมวลชนเป็นประชาชน ดังนั้น สื่อมวลชนย่อมได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติดังกล่าวด้วย

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทุกฉบับได้รับรองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน และสื่อมวลชนในลักษณะต่างกัน เช่น สิทธิในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา หรือการสื่อสารถึงกันด้วยวิธีการอื่นใด ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และพลเมืองแห่งสหประชาชาติตามระบอบประชาธิปไตย หากสื่อมวลชนปราศจากเสรีภาพในการสื่อสารแล้วประชาชนย่อมไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเรื่องเดียวกันกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) ของประชาชนนั่นเอง

ประเภทของกฎหมายสี่สารมวลชน

โดยทั่วไปกฎหมายที่นำมาบังคับใช้นั้น มาจากระบบกฎหมายสองระบบ คือ ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) กับระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil law) กฎหมายทั้งสองระบบนี้ มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังต่อไปนี้ (ภาณินี กิจพ้อคำ, 2553 : 11 - 13)

1. ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Civil Law) เป็นระบบกฎหมายที่มีพัฒนาการมาจาก ศีลธรรม จารีตประเพณี บรรทัดฐานทางสังคม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ฯลฯ คำพิพากษาของศาล ในคดีก่อน ๆ กลายเป็นกฎเกณฑ์ เป็นระเบียบแบบแผนที่มนุษย์ยึดถือเป็นข้อกำหนดความประพฤติ ของคนในสังคม และไม่มีตัวบทกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร

2. ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Common Law) เป็นระบบกฎหมายที่รัฐได้กำหนด ข้อบังคับความประพฤติของบุคคลในรัฐนั้น ๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หรืออาจเป็นระเบียบ ข้อบังคับด้านการบริหารประเทศ ด้านเศรษฐกิจ การกำหนดระเบียบข้อบังคับออกมาในรูปของ กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ผ่านการพิจารณาโดยรัฐ ประมวลกฎหมาย และพระราชบัญญัติ ในการพิจารณาคดีความของศาลต้องพิจารณาตามตัวบทกฎหมายของรัฐเหล่านี้ คำพิพากษาของศาล จึงเป็นเพียงตัวอย่างของการใช้แนวคิด การตีความ หรือการพิจารณาตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น มิใช่เป็นบรรทัดฐานของสังคม ดังเช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น สวิตเซอร์แลนด์ รวมทั้งประเทศไทย

โดยสรุปแล้ว กฎหมายสี่สารมวลชนของประเทศไทยเป็นประเภทลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นระบบกฎหมายที่รัฐได้กำหนดข้อบังคับความประพฤติของบุคคล และสี่มวลชนให้อยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข

มาตรการควบคุมสี่มวลชนโดยรัฐ

ในการควบคุมสี่สารมวลชน ประเทศไทยได้ใช้นโยบายของรัฐ และกฎหมายในการควบคุม สี่สารมวลชนโดยรัฐยังแบ่งออกเป็น 2 แนวทางหลัก คือ 1) การควบคุมโดยกฎหมาย และ 2) การควบคุมโดยนโยบายของรัฐ

การควบคุมโดยกฎหมาย แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การควบคุม และกำกับดูแล สี่สารมวลชนโดยกฎหมายทั่วไป และการควบคุมและกำกับดูแลสี่สารมวลชนโดยออกกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับสี่มวลชนโดยตรง ซึ่งจะเรียกกันโดยทั่วไปว่า กฎหมายสี่สารมวลชน

การควบคุมสี่สารมวลชนโดยกฎหมาย เป็นการควบคุมโดยอาศัยตัวบทที่มีอยู่มาใช้ในการ ควบคุมสี่สารมวลชน เป็นการควบคุมที่มีการกำหนดหลักการ และหลักเกณฑ์ในการควบคุมอย่าง ชัดเจน และที่สำคัญคือ การมีสภาพบังคับที่ชัดเจน เช่น การลงโทษจำคุก ปรับ ริบทรัพย์สิน การเพิก ถอนใบอนุญาต การยึดสิ่งพิมพ์ที่ผิดกฎหมาย การยึดหรือการทำลายฟิล์มภาพยนตร์ที่ผิดกฎหมาย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนซึ่งในปัจจุบันยังมีผลบังคับใช้ที่ควรทราบ ดังนี้

1. กฎหมายสูงสุดของประเทศ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนด้านสิ่งพิมพ์ คือ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์พุทธศักราช 2550
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ จำนวน 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พุทธศักราช 2551 และพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564
4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนด้านภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ จำนวน 1 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551
5. กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562
6. กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนด้านการโฆษณา จำนวน 11 ฉบับ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรการควบคุมสื่อมวลชนโดยองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

การสื่อสารมวลชนในสังคมประชาธิปไตย ยึดถือหลักการตามทฤษฎีหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน โดยให้นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนจัดตั้งองค์กรวิชาชีพและกำหนดจริยธรรมแห่งวิชาชีพเป็นแนวทางการควบคุมกันเอง

ดังนั้น สิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาควบคู่กับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่มากำกับสิทธิ และเสรีภาพไว้อีกชั้นหนึ่ง การแสดงความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชน นอกจากจะเกิดขึ้นโดยจิตสำนึกของนักวิชาชีพแต่ละคนแล้ว ยังมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรวิชาชีพ และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ “จริยธรรมหรือจรรยาบรรณ” เพื่อเป็นบรรทัดฐานของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 2 ชั้นตอน คือ 1) การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และ 2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

ปัจจุบันสื่อสารมวลชนหลายแขนงได้กำหนดมาตรการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มวิชาชีพของตนให้มีจิตสำนึกของการเป็นผู้มีคุณธรรม จิตใจที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และสังคมด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งอาจใช้คำว่า “จริยธรรม” หรือ “จรรยาบรรณ” แล้วแต่ความประสงค์ หรือความเหมาะสมขององค์กรวิชาชีพแต่ละแห่ง เพราะว่าคำทั้งสองนี้สามารถใช้แทนกันได้

อย่างไรก็ตามการควบคุมความประพฤติกันเองโดยใช้หลักจริยธรรม หรือจรรยาบรรณวิชาชีพนั้นต้องได้รับความร่วมมือ และความเข้าใจร่วมกันระหว่างภาครัฐ ประชาชน และผู้ประกอบการวิชาชีพ โดยมีการรวมตัวเป็นองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถเป็นตัวแทนของสังคมในการต่อสู้เพื่อความถูกต้อง และเป็นธรรม

องค์กรวิชาชีพ

องค์กรวิชาชีพมีหน้าที่ควบคุมความประพฤติตรวจสอบจริยธรรมหรือจรรยาบรรณทางวิชาชีพของสื่อมวลชน และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในการกำกับ และส่งเสริมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นเวทีของการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หรือการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่มีผลกระทบต่อประชาชน และ ฯลฯ การรวมตัวเป็นสมาคมวิชาชีพของนักสื่อสารมวลชนในแต่ละด้าน มีดังนี้

องค์กรวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์ ได้แก่

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาพันธ์หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ฯลฯ

องค์กรวิชาชีพด้านวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่

สมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมช่างภาพผู้สื่อข่าวโทรทัศน์แห่งประเทศไทย สมาคมนักจัดรายการข่าววิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ สมาคมนักจัดรายการโทรทัศน์ สมาคมผู้ประกาศ และจัดรายการวิทยุกระจายเสียง สมาคมผู้ดำเนินรายการวิทยุ สมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้สื่อข่าววิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เป็นต้น

องค์กรผู้ประกอบการด้านวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่

สมาคมผู้ประกอบการวิทยุโทรทัศน์ สมาคมผู้ประกอบการสื่อโฆษณาวิทยุ สมาคม ผู้ประกอบการธุรกิจโทรทัศน์ สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจวิทยุ สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงรักษาดินแดน และสมาคมผู้ผลิตละครโทรทัศน์ไทย องค์กรวิชาชีพสื่อในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ 219 องค์กรตามฐานข้อมูลของ กสทช. เป็นต้น

องค์กรวิชาชีพด้านภาพยนตร์ ได้แก่ สมาคมสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ สมาคมผู้อำนวยการ สร้างภาพยนตร์ สมาคมผู้บริหารงานสร้างภาพยนตร์ ฯลฯ

องค์กรวิชาชีพดังที่ได้กล่าวมานี้ มีจริยธรรม หรือจรรยาบรรณของวิชาชีพในการควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพทั้งในจรรยาบรรณวิชาชีพที่มีผู้ประกอบวิชาชีพในระดับที่แตกต่างกันหลายระดับ ส่วนใน และข้อควรประพฤติปฏิบัติตนที่มีจำนวนมากมายหลายกรณี

การกำกับดูแลโดยองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน

พนา ทองมีอาคม (2561) กล่าวว่า การสมัครใจร่วมกันกำหนดมาตรฐานจรรยาวิชาชีพวางแนวทางที่สมาชิกของกลุ่มยอมรับร่วมกัน รวมถึงตกลงกันในเรื่องการลงโทษถ้ามีการกระทำผิดเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการกำกับดูแลตนเอง แต่รูปแบบของการกำกับดูแลตนเองนั้นอาจแตกต่างกันไปนักวิชาการบางท่านอาจมองว่าการกำกับดูแลโดยตนเองยังรวมถึงการร่วมมือ และการกำกับดูแลร่วมกันกับหน่วยงานกำกับของรัฐ หลักการที่จะทำให้มาตรฐานการกำกับดูแลตนเองมีประสิทธิภาพประกอบด้วย

1. การมีระบบกำกับดูแลที่เป็นสากล
2. มีกฎหมายที่เป็นสากลและมีประสิทธิผล
3. การมีแหล่งรายได้ ที่ยั่งยืนเพียงพอ
4. การบริหารทรัพยากร ที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ
5. มีการตรวจตรา และเฝ้าระวังที่ดี และ ตอบสนองต่อเหตุการณ์
6. มีการดำเนินเรื่องร้องเรียน ที่ฉับไวและมีประสิทธิภาพ
7. มีอิสระในการตัดสินใจและเป็นกลาง
8. มีระบบอุทธรณ์ และระบบตรวจสอบผลการตัดสินใจ
9. มีการเฝ้าระวัง และการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ
10. มีการลงโทษที่เกิดผลอย่างแท้จริง

ปัญหาของการกำกับดูแลตนเองของสื่อ

ความเป็นภาคเอกชน ที่ไร้อำนาจ บังคับ ของรัฐ และความมีลักษณะ เป็นวิชาชีพเฉพาะ ทำให้การกำกับดูแลตนเองขาดประสิทธิภาพ ในการลงโทษผู้กระทำผิด ความโปร่งใสของกฎหมาย และ กระบวนการกำกับดูแลตนเอง เป็นสิ่งที่ตรวจสอบได้ยาก ขาดแคลน กำลังคนบังคับใช้โดยเฉพาะในสภาพสังคมแตกแยกสื่อมีการผูกไฟ หรือเลือกข้างทางการเมือง และสื่อใหม่เปิดโอกาสให้คนมีส่วนร่วมนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้เอง ดังนั้น ปัญหาของการกำกับดูแลตนเองในกิจการสื่อสาร จึงสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การกำกับตนเอง เป็นการกำกับของเอกชนด้วยการโดยใช้จรรยาบรรณบังคับสมาชิกต้องสมัครใจยอมให้กำกับ ส่วนผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกองค์กรกำกับตนเอง จะนำจรรยาบรรณ หรือมติ หรือระเบียบขององค์กรไปบังคับพวกเขาไม่ได้

2. การกำกับ ตนเองมีความซับซ้อน และยุ่งเหยิง เบื้องต้นสื่อต้องการเสรีภาพ และไม่ต้องการให้รัฐกำกับ แต่ในอีกด้านองค์กรวิชาชีพสื่อเองก็กลับต้องการใช้อำนาจเหนือสมาชิกเป็นการเข้าไปบังคับ เพื่อกำกับดูแลสื่อด้วยการที่อาจมีจุดยืนความเห็นแตกต่างกัน ทำให้สื่อขาดเสรีภาพไม่แตกต่างจากการบังคับโดยรัฐ

3. ผู้ประกอบอาชีพสื่อต่างล้วนเป็นคู่แข่งกัน เป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยส่วนตัว จึงง่ายต่อการขัดกันของผลประโยชน์ และทำให้ขาดความไว้วางใจ และเกิดคำถามในเรื่องความยุติธรรม โดยเฉพาะในยุคที่บ้านเมืองแตกแยก สื่อเองก็แสดงให้เห็นการเลือกข้างเลือกฝักใฝ่การเมืองคนละพรรค

4. ขอเสนอให้นำระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมาใช้เพื่อสร้างสภาพบังคับให้แก่จรรยาบรรณ ขัดกับหลักเสรีภาพในการสื่อสาร และการแสดงออกอีกทั้งไม่มีเหตุผลว่าการประกอบวิชาชีพสื่อจะต้องผ่านการศึกษอบรมเฉพาะเท่านั้น จึงทำหน้าที่ให้ได้ดี

5. การจะบังคับใช้จรรยาบรรณ และกฎระเบียบให้ได้เหมือนกันบังคับใช้กฎหมาย จะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติเท่านั้น กฎหมายลักษณะนี้เป็นกฎหมายปกครอง ซึ่งมีแต่เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีอำนาจหน้าที่เท่านั้น จึงมีได้จะไปออกให้เอกชน ไม่ได้เพราะหลักกฎหมายถือว่าประชาชนไม่สามารถลงโทษประชาชนกันเองได้

6. การขอให้รัฐแบ่งอำนาจตามกฎหมาย องค์กรสื่อต้องยอมรับสภาพเหมือนสภาวิชาชีพอื่น เช่น แพทย์สภา หรือสภาวิศวกร นั่นคือสื่อจะต้องใช้ระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ยอมให้รัฐบาลตั้งกรรมการสภาวิชาชีพ และสภาวิชาชีพ อยู่ใต้การกำกับของรัฐมนตรี วิธีพิจารณาเรื่องร้องเรียนต้องถูกตรวจสอบโดยอำนาจตุลาการศาลปกครองเหมือนเจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆ การใช้งบประมาณจะต้องถูกตรวจสอบโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน หรือ สตง. ส่วนการทุจริต และการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบของคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ ปปช. และศาลยุติธรรม เมื่อถึงตอนนั้นองค์กรกำกับตนเองก็มีสภาพเหมือนองค์กรรัฐทั่วไป การกำกับตนเอง จึงกลายเป็นการกำกับโดยรัฐ (พนา ทองมีอาคม,2561)

บทสรุป

กฎหมายเป็นคำสั่งทั้งหลาย ข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์ในสังคม หรือบทบัญญัติที่รัฐกำหนดขึ้นในฐานะเป็นผู้ปกครองประเทศ เพื่อใช้บังคับประชาชนทั่วไป หากประชาชนฝ่าฝืนไม่ทำตามต้องได้รับโทษ หรือสภาพบังคับอย่างใดอย่างหนึ่ง ลักษณะของกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน แบ่งออกตามลักษณะการบังคับใช้ได้เป็น 2 ประเภท คือ กฎหมายตามเนื้อความ และกฎหมายตามแบบพิธี

การหมิ่นประมาท คือจุดเริ่มต้นของการก่อให้เกิดกฎหมายสื่อสารมวลชน ความเป็นมาของกฎหมายสื่อสารมวลชนในประเทศไทย จึงได้เริ่มที่มีการบังคับใช้กฎหมายการพิมพ์ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริหารประเทศ จำนวน 2 ประการ คือ กฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการ “ควบคุม สื่อมวลชนและกฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการ “คุ้มครอง” นอกจากนี้ กฎหมายสื่อสารมวลชนของประเทศไทยจัดอยู่ในประเภทหลายลักษณะอักษร ซึ่งเป็นระบบกฎหมายที่รัฐได้กำหนดข้อบังคับความ สมประพฤติของบุคคลและสื่อมวลชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข ซึ่งมีบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน

คำถามท้ายบท

1. ลักษณะสำคัญของกฎหมายตามเนื้อความเป็นอย่างไร
2. กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เป็นกฎหมายที่มีลักษณะเช่นใด
3. กฎหมายตามแบบพิธี คืออะไร และจงยกตัวอย่างประกอบ
4. ความเป็นมาของกฎหมายสื่อสารมวลชนในประเทศไทย ได้เริ่มที่มีการบังคับใช้กฎหมายการพิมพ์ ซึ่งอาจสรุปได้ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริหารประเทศ จำนวน 2 ประการ อะไรบ้าง จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
5. ที่มาของการบัญญัติ กฎหมายสื่อสารมวลชน มีอะไรบ้าง
6. การควบคุม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน มีแนวทางอย่างไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- พิศิษฐ์ ชาวลาธวัช. (2553). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ :
 ห้างหุ้นส่วนจำกัด บ้านหนังสือโกสินทร์.
- พงษ์พิลัย วรรณราช. (2559). ความเปลี่ยนแปลง บทบาทและทิศทางขององค์กรจัดสรรคลื่น
 ความถี่ในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- พนา ทองมีอาคม. (2561). แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายและการกำกับดูแลกิจการสื่อสาร
 ใน ประมวลสาระชุดวิชา นโยบายการสื่อสารและการกำกับดูแล. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2559). “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แท้จริงแล้วเหมือนกันอย่างไร. สำนักงาน
 คณะกรรมการกฤษฎีกา.
- ภาณินี กิจพ่อคำ และคณะ. (2553) กฎหมายเรือนจำเอกชนเปรียบเทียบ. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2560). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ :
 นานมีพับลิเคชันส์ บุ๊คส์.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: เอส เค บุ๊คส์
- สิริพร จิตรักษ์ธรรม. (2550). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). <https://www.bangkokbiznews.com/news/861637>.
 สืบค้นจากวันที่ 20 ตุลาคม 2564

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม ของสื่อมวลชน ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่ควรทราบ จำนวน 3 หัวข้อ ต่อไปนี้

- 1) ความหมายและประเภทของสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม
- 2) ขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน
- 3) การใช้สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนในประเทศไทย

ความหมายและประเภทของสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม

1. สิทธิ (right)

คำว่า “สิทธิ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความสำเร็จ หรืออำนาจอันชอบธรรม ซึ่งสามารถขยายความได้ว่า เป็นอำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่จะกระทำการ เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น หรือทรัพย์สินหรือการเรียกร้องให้บุคคลอื่นทำการใด ๆ หรือละเว้นไม่ทำการใด ๆ แก่ตน

ในทางกฎหมาย สิทธิ คือ “อำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้มีการละเมิด” ซึ่งหมายความว่าเป็นอำนาจที่ กฎหมาย “รับรอง” ว่ามีอยู่ และเป็นอำนาจที่กฎหมาย “คุ้มครอง” มิให้มีการละเมิดอำนาจ รวมทั้งให้ อำนาจบังคับให้กระทำตามสิทธิที่ได้รับด้วย กรณีที่มีการละเมิดด้วย เช่น สิทธิในการเลือกอาชีพ ถิ่นที่อยู่ การเดินทาง สิทธิใน ทรัพย์สิน สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิได้รับข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วย ราชการ สิทธิในครอบครัว สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น

สิทธิและหน้าที่เป็นของคู่กัน เนื่องจาก “สิทธิ” เป็น “อำนาจ” ที่กฎหมายให้แก่บุคคลใด ๆ เพื่อได้ รับประโยชน์ตามที่ได้คุ้มครองไว้ ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดว่าเมื่อบุคคลหนึ่งมี “อำนาจ” เหนือกว่าบุคคลอีกคน หนึ่งหรืออีกหลายคน ก็ย่อมมี “หน้าที่” ที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามอำนาจที่ได้รับ หรือถ้าจะพิจารณาในแง่ “ประโยชน์” เมื่อบุคคลหนึ่งมีประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แล้ว บุคคลอีกคนหนึ่งหรืออีก หลายคนก็มี “หน้าที่” ที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามประโยชน์นั้น

เราสามารถจำแนกประเภทของสิทธิโดยใช้ผู้ได้รับสิทธิซึ่งกฎหมายมุ่งที่จะให้ความคุ้มครอง เป็น เกณฑ์ในการแบ่ง ออกได้เป็น 2 ประเภท คือ (สิริพร จิตรักษ์ธรรม, 2550 : 4 - 5) สิทธิมนุษยชน และสิทธิของพลเมือง

สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง สิทธิที่ติดตามมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เป็นคุณสมบัติประจำตัวมนุษย์แต่ละคน สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์

สิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในประเทศเสรีประชาธิปไตยถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีพอย่างมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ตัวอย่างเช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการได้รับการศึกษา และ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน

สิทธิของพลเมือง (Citizen Rights) หมายถึง สิทธิของบุคคลในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐ ซึ่งเป็นสิทธิระหว่างปัจเจกชน และเป็นสิทธิที่จะเข้าร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้าง เจตนารมณ์ของรัฐ เช่น สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา สิทธิในการตั้งอย่างเสรี พรรคการเมือง หรือสิทธิในการสมัครเข้าราชการ เป็นต้น

สิทธิของพลเมืองจะบัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายแรงงาน กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น ซึ่งมักเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับเอกชนกับรัฐหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน

2. เสรีภาพ (liberty หรือ freedom)

คำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง อำนาจการตัดสินใจของบุคคลที่จะเลือกกระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ และสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนได้ตามใจปรารถนา โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างสิทธิหรือใช้อำนาจ ที่เหนือกว่ามาบังคับ ทั้งนี้ ต้องอยู่ภายใต้กฎและกติกาต่าง ๆ ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายซึ่ง เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของสังคมอีกด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายไว้ว่า เสรีภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา, ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เมื่อพิจารณาความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ดังกล่าวแล้ว จะพบว่าทั้งสิทธิและเสรีภาพมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นที่ว่า ทั้งสิทธิและเสรีภาพต่างเป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองและให้ความคุ้มครอง ซึ่งเมื่อพิจารณาตามถ้อยคำแล้ว ทำให้มีความรู้สึกได้ว่า สิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องเดียวกัน

ดังนั้น “เสรีภาพ” ตามความหมายในทางกฎหมาย จึงหมายถึงอำนาจของบุคคลที่จะตัดสินใจด้วยตนเองในการกระทำการหรือไม่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

คำว่า “เสรีภาพ” เป็นคำที่มักพบว่าถูกใช้คู่กับคำว่า “สิทธิ” เสมอ คือ “สิทธิเสรีภาพ” จนหลาย คนเข้าใจว่ามีความหมายอย่างเดียวกันซึ่งเป็นคนละคำกัน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือในสังคมของประเทศให้ดูที่กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศนั้นบัญญัติไว้ เพื่อเป็นหลักในการปกครองประเทศ ทั้งนี้ สถานการณ์ทางการเมือง และความเชื่อของผู้นำของรัฐบาล จะมีส่วนกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ

สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐธรรมนูญของประเทศไทยเกือบทุกฉบับ ได้ให้ความสำคัญโดยบัญญัติเป็นมาตราเอาไว้อย่างชัดเจนในลักษณะของการคุ้มครองและการควบคุมสิทธิและเสรีภาพให้อยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในสองกรณี ดังนี้

- 1) สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย
- 2) สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน

สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

สิทธิเสรีภาพของชาวไทยได้เริ่มต้นตั้งแต่รัฐบาลทำการปฏิรูปการเมืองและผลักดันให้มีการแก้ไข รัฐธรรมนูญ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2534 ฉบับแก้ไข เพิ่มเติมเป็นครั้งแรก นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการเมืองและเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจนถึงฉบับปัจจุบันที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ตัวอย่าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการ จำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

สิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน

สิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนนับเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปการเมืองที่รัฐเห็นความสำคัญในการส่งเสริม สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน เพื่อผลักดันอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยให้มีลักษณะเปิดกว้างมากกว่า เดิม ซึ่งทำให้เห็นว่ากฎหมายสื่อสารมวลชนในประเทศไทยมีอิสระเสรี จากเดิมที่รัฐบาลมักแสดงเจตนา ชัดเจนในการใช้อำนาจทางกฎหมายเข้ามาควบคุมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในรูปของคำสั่งต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ เป็นต้น

ตัวอย่าง มาตรา 34 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

ในอดีตที่ผ่านมา กฎหมายที่รัฐบาลประกาศบังคับใช้ควบคุมสื่อสารมวลชนจะเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นและส่งผลให้หยุดการเจริญเติบโตในการพัฒนาด้านสื่อสารมวลชน ทำให้สังคมขาดการเพิ่มพูน องค์ความรู้และความเข้มแข็งทางสติปัญญา ความไม่รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์บ้าน เมือง และที่สำคัญที่สุดก็คือขาดการสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง

รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทยใน เกือบทุกฉบับ ได้บัญญัติสิทธิเสรีภาพของสังคม สื่อมวลชนและการสื่อสารให้มีลักษณะเปิดกว้างขึ้น มากกว่าเดิมในส่วนของบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ทำให้เห็นว่ากฎหมายสื่อสารมวลชนในประเทศไทยเริ่มมีอิสระเสรีและเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งรากฐานทางความคิดของรัฐบาลที่ผ่านมาได้แสดงเจตนา ชัดเจนในการใช้อำนาจทางกฎหมายเพื่อควบคุมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในรูปคำสั่งต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติต่าง ๆ ตลอดจนคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

3. ความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบ คือ การแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นไปตามความคาดหวังตามตำแหน่งในอาชีพหรือตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้กระทำกำลังกระทำ หรือจะกระทำอัน เป็นภาวะร่วมกันของ บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่มีการสื่อสารกัน

คำว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคม” หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้อง และมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะหมายถึง ถึง ชุมชนหรือประเทศที่อยู่อาศัยหรือปฏิบัติงาน

หรือ ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระรับผิดชอบของบุคคลที่จะต้องปฏิบัติ เกิดความสอดคล้องกันระหว่างสิทธิที่ตนมีและเสรีภาพที่ตนได้รับ เพื่อสร้างหรือรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ทางสังคมร่วมกันในทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ ศาสนา หรือ วัฒนธรรมภายในสังคม ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “หน้าที่” (duty)

ในสังคมปัจจุบันระบบสื่อมวลชนมีเสรีภาพเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการใช้อำนาจและการแข่งขันทางธุรกิจอย่างไร้ขอบเขต ทำให้เกิดกระแสการเรียกร้องให้สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีการระบุดึงข้อควรปฏิบัติหรือ หน้าที่ที่สื่อมวลชนพึงกระทำโดยการควบคุมจากภาครัฐ ประชาชน และองค์กรวิชาชีพของสื่อมวลชนด้วยตนเอง

ประเภทของความรับผิดชอบทางสังคม

ความรับผิดชอบทางสังคม อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

ก. ความรับผิดชอบทางกฎหมาย (legal responsibility) หมายถึง หน้าที่พลเมืองที่ประชาชนจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อบทลงโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่อการกระทำของตนในกรณีที่มีการกระทำนั้นส่งผลเสียหายต่อบุคคลอื่น รวมถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบประกาศหรือคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีผลบังคับใช้ต่อองค์กรหรือผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ

ข. ความรับผิดชอบทางศีลธรรม (moral responsibility) หมายถึง ความรับผิดชอบที่มุ่งเน้นการปฏิบัติในเชิงคุณค่า ความมีจิตสำนึกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสำคัญ มิได้กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน เป็นความรับผิดชอบที่มีคุณค่าและประโยชน์สูงกว่าผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม ทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่ก็มิได้มีหน้าที่ทางกฎหมายหรือทางการเมืองที่จะต้องเข้าทำการหรือไม่ทำการใด ๆ ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธศาสนามีการ แสดงความรับผิดชอบต่อศีลธรรมให้ปรากฏอยู่เสมอ ทุกครั้งที่มิชชันนารีผู้หญิง เด็ก หรือครอบครัวที่ยากจนได้รับความเดือดร้อน จะมีบุคคลหรือสมาคมต่าง ๆ อาสาสมัครเข้าช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างค้ำคั่ง

ค. ความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) หมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่การเมืองให้อยู่ในทำนองคลองธรรมและบรรลุเป้าหมายสูงสุด กล่าวคือ การรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ของสาธารณะ (public interest) ความรับผิดชอบทางการเมืองมี ประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปถึงยุคที่มนุษย์เริ่มรวมตัวกันเป็นสังคมการเมือง ผู้นำของสังคมจะต้องกล้าหาญที่แสดงความรับผิดชอบต่อประโยชน์สุขของประชาชน

ในปัจจุบัน สื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นตัวจักรในการควบคุมสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมโลกการสื่อสารไร้พรมแดน ในการปกครองหรือให้ข้อมูลข่าวสารรัฐจะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม แม้สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย สื่อมวลชนแต่ละประเภททั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ในระบบอินเทอร์เน็ต ฯลฯ ย่อมมีอิทธิพลต่อประชาชนผู้รับข่าวสารเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน จึงกลายเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่จะต้องยอมรับภาระหน้าที่ ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อ

สังคมในการใช้เสรีภาพของเขา ถ้าหากสื่อมวลชนละเลยหน้าที่นี้ ก็อาจจะต้องมีการบังคับให้เป็นไปตามนั้น โดยการควบคุมมาจากความคิดเห็นของชุมชน

ขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน

ประเทศไทยได้ให้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสารภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ถือเป็นเสรีภาพขั้นมูลฐานอย่างหนึ่งที่รัฐต้องบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อใช้เป็นหลักประกันในการควบคุมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยและสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 มาจนถึงปัจจุบันที่กำหนดให้ บุคคลมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา รวมถึง การแสดงความคิดเห็นด้วย วิธีอื่น ซึ่งการจำกัดเสรีภาพเช่นนี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ หรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจ หรือสุขภาพของประชาชน

ยุคสื่อสังคมออนไลน์ ประชาชนสามารถเข้าถึงข่าวจำนวนมากในเวลารวดเร็ว โดยไม่ต้องพึ่งพาสื่อมวลชนเหมือนในอดีต จนหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนจากการเป็นผู้จุดประเด็นข่าว กลายเป็นผู้คัดกรองที่มาของข้อมูลอันหลากหลาย เพื่อเลือกประเด็นที่น่าเชื่อถือมาเผยแพร่แก่ผู้รับสารในวงกว้าง บ่อยครั้งที่ความเร็วในการนำเสนอข่าวยุคออนไลน์ ทำให้ข่าวลวงที่บิดเบือนจากข้อเท็จจริงถูกส่งต่อไปในวงกว้าง เนื่องจากผู้รับสาร หรือแม้แต่ผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนขาดวิจรณาญาณในการวิเคราะห์ที่มาของข้อมูลอย่างถี่ถ้วน สื่อมวลชนถือว่าเป็นสื่อกลางหรือตัวเชื่อมโยงที่สำคัญในการประสานสมาชิกในสังคมให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และการกระจายข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในสังคมและระหว่างสังคมออกไปให้ประชาชนได้รับรู้ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการปฏิบัติงาน 2 ขั้นตอน คือ 1) การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และ 2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

สมาคมนักข่าวร่วมลงนามกับ 5 องค์กรวิชาชีพ เมื่อมีนาคม พ.ศ. 2559 แนวปฏิบัติระบุว่า สื่อมวลชนพึงหลีกเลี่ยงการเสนอภาพข่าวผู้บาดเจ็บที่มีลักษณะอุจาดสยดสยองหรือน่าเวทนาต้องไม่นำเสนอภาพข่าวศพของผู้เสียชีวิต และหลีกเลี่ยงภาพในลักษณะที่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์โศกต่อญาติของผู้เสียชีวิต และหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพข่าวของผู้เคราะห์ร้ายหรือญาติซ้ำๆ ที่เป็นการตอกย้ำความรุนแรง และความทุกข์โศกของผู้เคราะห์ร้ายและญาติ ในความเป็นจริง ข้อปฏิบัติหรือกฎข้อบังคับใดๆ อาจไม่สำคัญเท่ากับ "สำนึก" และ "ความรับผิดชอบ" เราอยากเห็นความรับผิดชอบที่ "มากขึ้น" ของสื่อมวลชน เราอยากเห็นความรับผิดชอบที่มากขึ้นด้วยของ "สังคม" เราอยากเห็นการใช้เทคโนโลยีในการรายงานเรื่องราวต่างๆ เป็นไปอย่างสร้างสรรค์

การส่งต่อข้อความ หรือการแชร์เรื่องราวต่างๆ บนโลกออนไลน์ ที่ไปเร็วยิ่งกว่าไฟลามทุ่ง ถ้าเป็นเรื่องที่ดีมีประโยชน์ ก็เป็นคุณมหาศาล แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ร้ายแรง และส่งผลเสียต่อภาพรวม อาจสร้างความเสียหายที่ประเมินค่าไม่ได้เช่นกัน

ขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ล้วนแต่มีเสรีภาพอย่างมาก ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนทั้งสองขั้นตอนได้โดยอิสระ คือ 1) การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และ 2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งต้องกระทำภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตใต้สำนึกของตนเองที่อาศัยคุณธรรมและจริยธรรมอย่างมาก

ดังนั้น สื่อมวลชนจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ต้องระมัดระวังในนำเสนอการรายงานข่าวต่าง ๆ และเขียนข่าวอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อมิให้การนำเสนอข่าวที่แพร่ออกไปนั้น กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสาธารณชน หรือสะท้อนกลับมายังแหล่งข่าวให้ต้องรับผิดชอบต่อทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้ ทั้งนี้ หรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือไม่เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของ ประชาชน

สรุป คือ สื่อมวลชนเป็นสื่อกลางสร้างแรงจูงใจมวลชน ในการกระตุ้นให้เข้าใจวัตถุประสงค์นโยบายการบริหารประเทศ ภายใต้ขอบเขตของการใช้สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน บนพื้นฐานโครงสร้างทางสังคมและการเมืองของประเทศนั้น ๆ ว่าจะส่งผลสะท้อนถึงสิทธิและเสรีภาพ ความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนมากน้อยเพียงใดในที่สุด

ตัวอย่าง สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จึงควร ประกอบด้วยหลักการ ดังต่อไปนี้

1. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและพระจริยวัตรให้แพร่หลาย เพื่อให้ประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศได้รับรู้ชื่นชม และเลื่อมใสในองค์พระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์

2. ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบและจิตสำนึกในเรื่องของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. เป็นสื่อกลางในการให้ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อความเข้าใจอันดีและถูกต้องโดยคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน

4. ส่งเสริมการศึกษา จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ให้ความรู้ความบันเทิง โดยไม่ขัดกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีงามของชาติ รวมทั้งสร้างค่านิยมที่ถูกต้องแก่ประชาชน

5. ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. ปกป้องอธิปไตย รักษาความมั่นคง ผลประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ
7. ปกป้องและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม
8. ใช้วิจารณ์ญาติที่ดีในการสอนข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นธรรม ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของสังคม และรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการเสนอข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ
9. ให้บริการแก่สาธารณะ ประชาชน สังคม และประเทศชาติ ตามโอกาสอันควร

ลักษณะสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นกลไกประการสำคัญที่ทำให้ประชาชนหรือปวงชนชาวไทยได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภารกิจของรัฐ ผ่านการนำเสนอข้อเท็จจริงและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน เป็นอธิปไตยในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ประกอบด้วยสองขั้นตอน คือ 1) การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และ 2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แต่ละประเทศจะกำหนดข้อจำกัดเสรีของสื่อมวลชนอาจมีได้เท่าที่รัฐกำหนดกรอบอำนาจแห่งองค์กรของรัฐไว้ไม่เท่ากัน จะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครองและบริบททางการเมืองการปกครองของประเทศนั้น ๆ โดยหลักการแล้วจะต้องพิจารณาจากกฎหมายต่าง ๆ ที่รับรองสิทธิและเสรีภาพไว้โดย เฉพาะกฎหมายสูงสุดของประเทศ อันได้แก่ รัฐธรรมนูญ

ปัจจุบันกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชน รัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่นขึ้นเพื่อเป็นประกันในความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการตลอดจนอำนาจอื่น ๆ (โดยที่เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นนั้นต้องไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ) เพื่อทำหน้าที่ในการเสนอข่าวสารสู่ประชาชนอย่าง จริงจังและคล่องตัว ประกอบกับเครื่องมือและเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานมีความก้าวหน้ามากขึ้น เช่น กล้องถ่ายรูปมีประสิทธิภาพสูงสามารถบันทึกภาพในระยะไกล ๆ ได้ เครื่องบันทึกเสียงขนาดจิ๋ว ไมโครโฟนขนาดจิ๋ว และเครื่องลบลอบดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ เป็นต้น ทำให้สื่อมวลชนมีโอกาส กระทบการอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นและมีโอกาสในความรับผิดชอบทางกฎหมาย ทั้งที่โดยไม่เจตนาหรือโดยเจตนา ซึ่งจะเป็นความผิดเป็นคดีความได้

การใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำเสนอให้ประชาชนรับรู้ นั้น ในบางกรณีอาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นและก่อให้เกิดการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพขึ้นได้ ซึ่งคำว่า “สิทธิส่วนบุคคล” ในประเทศไทยยังเป็นคำใหม่และคดี ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลกำลังเริ่มได้รับความสนใจจากประชาชนคนไทยมากขึ้น

ข้อจำกัดของสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

“นักข่าว” หรือ “สื่อมวลชน” สามารถนำภาพถ่ายหรือภาพวิดีโอของบุคคลอื่นที่ตนเองถ่ายมาเผยแพร่เพื่อเสนอข่าวผ่านช่องทางต่างๆ โดยที่บุคคลนั้นๆ ไม่ให้ความยินยอมได้หรือไม่ และการใช้บังคับของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะมีผลอย่างไรต่อการนำเสนอข่าวดังกล่าว แม้ว่าสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนจะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ดังที่ได้มาแล้วและ กฎหมายรัฐธรรมนูญยังได้ให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนอย่างกว้างขวางแล้วก็ตามนั้น แต่สิทธิและเสรีภาพ ของสื่อมวลชนยังมีข้อจำกัดตามกฎหมายที่ยังไม่ได้เป็นสิทธิโดยเด็ดขาดหรือปราศจากข้อยกเว้นแต่อย่างใด

การใช้สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ โดยได้บัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และ สื่อมวลชนไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เมื่อบุคคลในรัฐมีสิทธิและเสรีภาพอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมีบทกฎหมาย รับรองในลักษณะของการควบคุมและคุ้มครอง ดังนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐ รัฐย่อมต้องมีหน้าที่เอื้ออำนวยให้บุคคลในรัฐได้รับประโยชน์สมดังสิทธิและเสรีภาพนั้น ซึ่งหน้าที่ของรัฐดังกล่าวอาจแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

1. หน้าที่ในการกระทำ กล่าวคือ เมื่อบุคคลในรัฐมีสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธินั้นจะสมประโยชน์ ได้ก็แต่ด้วยการกระทำของรัฐ บุคคลย่อมสามารถบังคับให้รัฐกระทำการเพื่อให้สิทธิของตนสมประโยชน์ได้ เช่น สิทธิในความเท่าเทียมกันตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือสิทธิในการได้รับการศึกษา ทำให้รัฐมีหน้าที่จัดหาสถานศึกษาให้เพียงพอต่อจำนวนประชากรที่อยู่ในวัยศึกษาเป็นต้น

2. หน้าที่ในการงดเว้นกระทำการ กล่าวถึง สิทธิและเสรีภาพบางประการเมื่อบุคคลในรัฐใดมีสิทธิ และเสรีภาพในการกระทำการใด บุคคลในรัฐนั้นย่อมกระทำการนั้นได้อิสระ ปราศจากการแทรกแซงของรัฐ โดยรัฐเป็นฝ่ายต้องงดเว้นการกระทำ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ ถ้าได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ รัฐย่อมต้องมีหน้าที่ที่จะละเว้นการเข้าแทรกแซงหรือขัดขวาง ตัวอย่างสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทยตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่

ตัวอย่างสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทยตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การรับรองความเสมอภาคของบุคคล สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิเสรีภาพในครอบครัวและความเป็นอยู่ส่วน ตัว สิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล สิทธิและเสรีภาพในการศึกษาหาความรู้ สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล สิทธิจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิในการรับรองข้อมูลข่าวสารสาธารณะและข้อมูลทางราชการ สิทธิในการแจ้งความร้องทุกข์ สิทธิของบุคคลวัยต่าง ๆ สิทธิของผู้บริโภค สิทธิของชุมชนท้องถิ่น ดั้งเดิม สิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา

สิทธิของบุคลากรรัฐ เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการประกอบ อาชีพการงาน และ เสรีภาพทางการเมือง

การควบคุมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน

เมื่อพิจารณาถึงการใช้สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนในประเทศไทย แล้ว พบว่า นอกจากสื่อมวลชนจะได้รับสิทธิและเสรีภาพจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของ ประเทศ สื่อมวลชนยังต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและการคุ้มครองจากกฎหมายที่บัญญัติขึ้นจาก หน่วยงานต่าง ๆ อีกจำนวนหลายฉบับ บางฉบับควบคุมและคุ้มครองในฐานะสื่อมวลชนเป็นผู้ประกอบ วิชาชีพสื่อสารมวลชน แต่บางฉบับได้รับอำนาจในการควบคุมและคุ้มครองในฐานะ เป็นประชาชน

ดังนั้น ที่มาของการบัญญัติกฎหมายสื่อสารมวลชนจึงมาจากการพิจารณาและบัญญัติขึ้น จาก หน่วยงานหลายแห่งตามความเกี่ยวข้องซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ ดังนี้

ก. ประชาชน หมายถึง สื่อมวลชนก็คือประชาชนที่อยู่ภายใต้กฎหมายเช่นเดียวกับประชาชน โดยทั่วไป ดังนั้น การกระทำใด ๆ จึงต้องอยู่ภายใต้กฎหมายทั่วไปที่มีบัญญัติไว้แล้วมาใช้ในการ ควบคุมและกำกับดูแลสื่อมวลชนได้เหมือนบุคคลทั่วไป เช่น กฎหมายอาญาเกี่ยวกับความผิดหมิ่น ประมาท หรือกฎหมายเกี่ยวกับความผิดละเมิดฐานบุกรุก เป็นต้น

ข. ผู้บริโภค กล่าวคือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในฐานะเป็นผู้บริโภคและ ในส่วนของสื่ออาจมีผลกระทบและมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในฐานะเป็นผู้ผลิต สินค้า และบริการ การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อจึงต้องคำนึงถึงกฎหมายเฉพาะเรื่องที่รัฐบัญญัติขึ้น มาเพื่อ คุ้มครองสิทธิของประชาชนด้วย เช่น ผู้ประกอบการโฆษณา ผู้ผลิตและผู้เผยแพร่ รัฐ จึงต้องบัญญัติ กฎหมายเพื่อใช้บังคับเฉพาะกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น เช่น พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และ พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 เป็นต้น

ค. ผู้ประกอบการ อธิบายได้ว่า รัฐได้บัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อใช้ในการควบคุมและ กำกับดูแลสื่อมวลชนโดยตรงและเป็นการเฉพาะสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้น เช่น พระราช บัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 และ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นต้น

การดำเนินการเพื่อคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของประชาชนของแต่ละประเทศ อาจจะมี วิธีทางที่ แตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับนโยบายสาธารณะ (public policy) ของประเทศนั้น กล่าวคือ ประเทศที่ยึด มั่นในนโยบายการรักษาประโยชน์สาธารณะ (public service) ย่อมจะให้ความสำคัญ แก่ประโยชน์ของ ประชาชนในฐานะพลเมืองของรัฐเป็นเป้าหมาย ในทางกลับกัน ประเทศที่ดำเนิน

นโยบายตลาดเสรี (ระบบ free market หรือ private enterprise) ก็จะมีมุ่งรักษาประโยชน์ผู้บริโภค เป็นสำคัญ

ส่วนประเทศไทยนั้น มิได้บัญญัติให้รัฐดำเนินตามนโยบายในระบบหนึ่งระบบใดโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ ถ้าพิจารณาจากรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ก็จะทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ได้ และจะพบว่าสาระสำคัญ มีอยู่ 2 ประการ คือ

ประการแรก : การกำหนดให้ “คลื่นความถี่” (electromagnetic spectrum) ที่ใช้ในการส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ (broadcasting) และวิทยุโทรคมนาคม (telecommunication) เป็นทรัพยากรของชาติที่จะต้องใช้ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ (public interest)

ประการที่สอง : การกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการจัดตั้ง “องค์การของรัฐที่เป็นอิสระ” ขึ้น เพื่อดำเนินการ (1) การจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุ (radio frequency management) และ (2) การกำกับดูแลการดำเนินงานของผู้ประกอบกิจการ (regulation)

ทั้งนี้ ในการดำเนินการนั้นจะเป็นไปตามหลักการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์แก่สาธารณะทั้งใน ด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ ควบคู่ไปกับการรักษา สมดุลของ ระบบเศรษฐกิจภายใต้สภาวะการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า เจตนารมณ์ประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญ คือ นโยบายสาธารณะ ที่ต้องการให้กิจการสื่อสารเป็นกิจการที่มีการผสมผสานคุณลักษณะเด่นของการดำเนินตามนโยบาย การรักษา ประโยชน์สาธารณะ (public Service) กับนโยบายตลาดเสรี (ระบบ free market หรือ private enterprise) จากทั้งสองระบบเข้าด้วยกัน โดยที่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนในทั้งสอง ฐานะอย่างเท่าเทียมกันและเป็นกลาง

การใช้สิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมตามบทบาทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญมากในยุคปัจจุบันและเป็นผู้ที่มีหน้าที่ต้อง ปฏิบัติต่อสังคมเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปหรือสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า สามารถ จำแนกบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนได้ 5 ประการ (พิศิษฐ์ ชาวลาวัช, 2546 : 27 - 28) ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้แจ้งข่าวสาร (messenger) เป็นบทบาทในการรายงานข่าวให้ มวลชนหรือประชาชนผู้รับข่าวสาร ทราบว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นและเนื่องจากสังคมในยุคปัจจุบัน เป็น สังคมเปิด ประกอบกับพัฒนาการของเทคโนโลยีในการสื่อสารที่ความทันสมัยมากขึ้น ส่งผลให้ การรายงานข่าวของสื่อมวลชนเป็นการรายงานข่าวอย่างกว้างขวางและทั่วถึงทั้งในสังคมนั้น และ สังคมอื่น ๆ ด้วย

2. บทบาทของสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) เป็นบทบาทในการสอบสวนและรายงานถึงสิ่งที่เป็นอันตรายทั้งทางร่างกาย เศรษฐกิจ หรือการเมืองต่อประชาชนผู้รับสาร และหมายความรวมถึงการนำเสนอความก้าวหน้าทางสังคมในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

3. บทบาทการเป็นตัวกลาง (intermediary บทบาทการเป็นตัวกลางที่มีมืออยู่สองลักษณะ คือการเป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าว (news source) กับผู้รับข่าวสาร (news audience) และ การเป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าว (news source) กับแหล่งข่าว (news source) ด้วยกันเอง

4. บทบาทการเป็นตัวเชื่อม (Relay) เป็นขั้นตอนของการถ่ายทอดข่าวสารจากแหล่งข่าวไปสู่ผู้รับสารโดยการเชื่อมโยงทวีปเข้ากับทวีปหรือเชื่อมโยงอดีตกับอนาคต อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจ ในวัฒนธรรมของกันและกันระหว่างผู้คนที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน หรืออาจเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมจากยุคสมัยหนึ่งไปสู่อีกยุคสมัยหนึ่ง

5. บทบาทของการเป็นผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) เนื่องจากสื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าวกับผู้รับข่าว และเป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าวด้วยกันเอง ดังนั้น

สื่อมวลชน ในฐานะตัวกลางจึงมีหน้าที่ที่จะวินิจฉัยว่าควรส่งข่าวสารใดไปยังผู้รับข่าวไม่ว่าจะเป็นผู้อ่าน ผู้ฟัง หรือผู้รับชม อันเป็นแนวทางในการเลือกที่จะนำเสนอหรือจะปฏิเสธที่จะไม่นำเสนอเรื่อง ใดเรื่องหนึ่งโดยพิจารณาจากปัจจัยที่อิทธิพลต่อแนวทางเหล่านั้น อาทิเช่น พิจารณาจากคุณค่าของข่าว (news source) หรือพิจารณาจากเนื้อที่หรือเวลาในการนำเสนอของสื่อมวลชน เป็นต้น

บทบาทของสื่อมวลชนดังกล่าวข้างต้น และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของประชาชนในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนจึงเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นผู้แสวงหาข้อมูลข่าวสารและผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อประชาชน เพื่อประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมบ้านเมือง ขณะเดียวกันก็มีข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นจากประชาชนเสนอแก่รัฐบาล เพื่อจะได้นำไปใช้ประกอบการ พิจารณาในการบริหารงานให้ตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุด

การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจะต้อง อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความรับผิดชอบต่อสิทธิส่วนตัวของบุคคล และความ รับผิดชอบต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งในปัจจุบันการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ของสื่อมวลชน ย่อมมีอิทธิพลและมีส่วนชกนนำในการตัดสินใจของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

สรุปได้ว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนไทยมีอิสระเสรีอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร ฯลฯ ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือไม่เป็นการ ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณะชนหรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน นั่นก็คือ สื่อมวลชนมีเสรีภาพและปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการตัดสินใจในการกระทำ และจิตใจสำนึกที่สูงพอ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงจำเป็นต้องระมัดระวังในการเขียนข่าว และรายงานข่าวต่าง ๆ เพื่อมิให้ข่าวที่แพร่ออกไปนั้นกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น แล้วส่งผลกระทบต่อแหล่งข่าว หรือบรรณาธิการให้ต้องรับผิดชอบต่อทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้

บทสรุป

ในทางกฎหมาย สิทธิ คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง มิให้มีการละเมิดอำนาจรวมทั้ง 9 ให้อำนาจบังคับให้กระทำตามสิทธิที่ได้รับด้วย และ เสรีภาพ หมายถึง อำนาจการตัดสินใจของบุคคลที่จะเลือกกระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ และสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนได้ตามใจปรารถนา โดย ไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างสิทธิหรือใช้อำนาจที่เหนือกว่ามาบังคับ ส่วนความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง สิ่งที่ต้องปฏิบัติหรือกระทำเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างสิทธิที่ตนมีและเสรีภาพที่ตนได้รับ

ขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนไทย ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร ฯลฯ มีอิสระเสรีอย่างมาก สื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพและปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างกว้างขวางทั้งสองขั้นตอน คือ การแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทั้งให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย โดยมีความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการตัดสินใจในการกระทำ และจิตใจสำนึกของตนเองที่อาศัยคุณธรรมและจริยธรรม

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิ” “เสรีภาพ” และ “ความรับผิดชอบต่อสังคม” พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. จงยกตัวอย่างสิทธิมนุษยชน และ สิทธิของพลเมือง มาอย่างละ 4 ตัวอย่าง
3. สิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน ได้เริ่มต้นตั้งแต่เมื่อใด และปรากฏอย่างชัดเจนในกฎหมายฉบับใด
4. ความรับผิดชอบทางสังคม แบ่งเป็นประเภท อะไรบ้าง
5. ขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนมีมากน้อยเพียงใด จงอธิบาย
6. ที่มาของการบัญญัติ กฎหมายสื่อสารมวลชน มีอะไรบ้าง
7. การควบคุมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน มีแนวทางอย่างไรบ้าง
8. จงกล่าวถึงข้อจำกัดของสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน

เอกสารอ้างอิง

- กุลพล พลวัน. (2529), แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข่าวสาร
 ในกฎหมายจริยธรรมสื่อมวลชน นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทรงยศ บัวเผื่อน (2546). การปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 40. กรุงเทพฯ
 พงษ์พิลัย วรรณราช. (2559). ความเปลี่ยนแปลง บทบาทและทิศทางขององค์กรจัดสรรคลื่น
 ความถี่ในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
 _____. (2559). “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แท้จริงแล้วเหมือนหรือต่างกันอย่างไร. สำนักงาน
 คณะกรรมการกฤษฎีกา.
- พันธ์ศักดิ์ ศรีทรัพย์. (2544), รวมกฎหมายสื่อสาร โทรคมนาคม ฉบับประมวล. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์เซ็น
 เตอร์ พิศิษฐ์ ขวาลาวัช. (2545). กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, กรุงเทพฯ:
 อักษราพิพัฒน์
 _____. (2546). กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน กรุงเทพฯ: ดอกหญ้ากรู๊ป
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2541), เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรม
 สื่อมวลชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์. (2532), กฎหมายและจริยธรรม
 สื่อมวลชน, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 วนิดา แสงสารพันธ์. (2548). หลักกฎหมายสื่อมวลชน กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วิสาร พันธุ์ชะ. (2546). กฎหมายสื่อมวลชนในต่างประเทศ ใน กฎหมายและจริยธรรม
 สื่อมวลชน, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: เอส เค บุ๊คส์
- สวัสดิ์ คำชาย. (2532), ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสื่อมวลชน กรุงเทพฯ:
 โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2547). แนวทางการจัดทำ
 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการธุรกรรม
 ทางอิเล็กทรอนิกส์
- สิริพร จิตรักษ์ธรรม. (2550). กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2547). สื่อมวลชนเบื้องต้น : สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม.
 (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 กรุงเทพธุรกิจ. (2563). <https://www.bangkokbiznews.com/news/861637>

บทที่ 3

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ความหมาย

สิทธิส่วนตัว (right to privacy) หมายถึง สถานะที่บุคคลจะรอดพ้นจากการสังเกตการรู้เห็น การสืบความลับ ความมีสันโดษไม่ติดต่อกับสัมพันธกับสังคม ที่จะอยู่โดยลำพัง โดยปราศจากการรบกวน หรือสอดแทรกจากผู้อื่นที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญใจ เสียหาย อับอาย หรือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถบ่งชี้ลักษณะให้รู้ถึงบุคคลนั้น ซึ่งอาจเป็นภาพถ่าย วีดิโอเทป วีซีดี หรือความคิดเห็นในลักษณะอื่น ๆ การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน

คำว่า “ความเป็นส่วนตัว” หรือ “Privacy เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้มีการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1984 (Universal Declaration of Human Right 1984) ว่า ต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งการยอมรับแนวคิดของ “ความเป็นส่วนตัว” ได้ เกิดขึ้นมานาน และหลากหลาย คือแนวคิดของ Samuel D. Warren และ Louis D. Brandeis ในปี ค.ศ. 1980 ที่ได้ให้ความหมายว่า “Privacy” ว่าหมายถึง “สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง” (the right to be left alone) โดยต่อมาเมื่อพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ “สิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง” นั้นไม่เพียงพอสำหรับความหมายของคำว่า “สิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง”

เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่โดย Alan F. Westin ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความเป็นส่วนตัว” หมายถึง “สิทธิของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มองค์กรในการตัดสินใจว่าข้อมูลข่าวสารของบุคคลนั้นจะ ถูกเปิดเผยต่อบุคคลอื่น เมื่อใด อย่างไร และมีขอบเขตมากน้อยเพียงใด ” (the claim individuals, groups and institution to determine for themselves, when, how and to what extent information about them is communicated to others) ซึ่งปัจจุบันแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

ในประเทศไทย ปัจจุบันได้มีกฎหมาย “สิทธิส่วนตัว” ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 ความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ

จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงพอที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

การให้สื่อมวลชนมีสิทธิ เสรีภาพอย่างกว้างขวางในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อทำหน้าที่ในการเสนอข่าวสารสู่ประชาชนนั้น อาจทำให้สื่อมวลชนมีโอกาสกระทำการอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นได้ทั้งโดยไม่เจตนา หรือโดยเจตนา

โดยทั่วไป คำว่า “สิทธิ” มีการแบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ สิทธิที่เป็นจริง และสิทธิทางศีลธรรม และสิทธิส่วนตัวนี้จะจัดอยู่ในทั้งประเภทสิทธิที่เป็นจริง และสิทธิทางศีลธรรม

สิทธิส่วนตัว เป็นสิทธิประเภทหนึ่งทางกฎหมาย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหมายถึงสิทธิในทางกฎหมาย เอกชนที่ก่อให้เกิดบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพต่อสิทธิดังกล่าว โดยพิจารณาตามความเป็นจริง และมีความหมายกว้าง รวมถึงสิทธิทุกชนิดที่กฎหมายรับรองว่าบุคคลมีอยู่

ถ้าสิทธิส่วนตัวของบุคคลใดมีกฎหมายรับรอง สิทธินั้นเป็นสิทธิทางกฎหมายซึ่งจัดอยู่ในประเภทที่เป็นจริงโดยในขอบข่ายของงานสื่อมวลชน การกระทำบางประการอาจกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่นได้ โดยเฉพาะสิทธิในชื่อเสียง และสิทธิในชีวิตส่วนตัว เพราะสิทธิทั้งสองประเภทนี้มีกฎหมายรับรองคุ้มครองไว้ทั้งในทางแพ่ง และทางอาญา

การคุ้มครองดังกล่าวนี้มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลานาน และมีลำดับขั้นตอนตามสภาพของสังคมในแต่ละสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในทางวัตถุ และในทางความคิดหรือความเชื่อ สิทธิในชีวิตส่วนตัวเป็นเรื่องในทางแพ่ง แต่สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศนั้นได้รับความคุ้มครองทั้งในทางแพ่ง และทางอาญา

อย่างไรก็ตาม “ความเป็นส่วนตัว” เป็นคำที่มีความหมายกว้างและครอบคลุมได้หลายเรื่องรวมทั้ง บทบัญญัติทางกฎหมายที่สะท้อนถึงการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวอาจปรากฏให้เห็นได้ในกฎหมาย หลายฉบับที่แตกต่างกัน เช่น

1. ความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (Communication privacy)
2. ความเป็นส่วนตัวในดินแดน หรืออาณาเขต (territorial privacy)
3. ความเป็นส่วนตัวในชีวิตร่างกาย (bodily privacy)
4. ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร (information privacy)

ความรับผิดชอบต่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวนั้น เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งถูกบัญญัติไว้ในข้อตกลงนานาชาติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจำนวนมาก และเป็นหัวใจสำคัญของการปกป้องศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และเป็นพื้นฐานของสังคม ประชาธิปไตย สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวยังส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิอื่นๆ เช่น เสรีภาพในการแสดงออก การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการรวมตัวสมาคม สิทธิในความเป็นส่วนตัวตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า บุคคลควรมีพื้นที่เพื่อการพัฒนาตนอย่างเป็น

อิสระ เพื่อแลกเปลี่ยน และมีเสรีภาพ มี “ปริณิษฐานส่วนตัว” ซึ่งอาจมีหรือไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐโดยพลการ และจากการรบกวนโดยบุคคลที่ไม่ได้รับเชิญ (Martin Scheinin. 2552)

การละเมิดสิทธิส่วนตัวในปัจจุบันอาจเกิดได้หลายวิธี เช่น โดยการลักลอบบันทึกเสียง การดักฟัง ทางโทรศัพท์ การสะกดรอย การแอบถ่ายภาพ การนำภาพหรือชื่อไปใช้ประโยชน์ในทางธุรกิจโดยมิได้รับอนุญาต การนำเรื่องส่วนตัวซึ่งเป็นความจริงมาเผยแพร่ เช่น เรื่องชู้สาว เรื่องการเจ็บป่วยเป็นโรคบางอย่าง การนำภาพเปลือย หรือภาพที่ไม่เหมาะสมของบุคคลที่เป็นชีวิตในที่ส่วนตัวมาเผยแพร่ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มีความเป็นส่วนตัว เกิดความวิตกกังวลเดือดร้อนใจ นับได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัว และสิทธิประเภทอื่น ๆ อีกหลายอย่างด้วย

ในต่างประเทศมีการคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเก็บข้อมูล ส่วนตัวโดยหน่วยงานของรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้กฎหมายที่เรียกว่า “Privacy Act” และในขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็ได้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งมาตรา 9 คุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล และมีการลงโทษผู้ละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวอย่างจริงจังแล้ว

ในประเทศไทย กฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงสิทธิส่วนตัวไว้ดังนี้

สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง การกล่าว หรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความ หรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณะชน อันเป็นการละเมิด หรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำได้เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการ แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลสาธารณะ

คำว่า “บุคคลสาธารณะ (public figure)” หมายความว่า คนของประชาชน บุคคลที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชนทั่วไป ซึ่งบุคคลประเภทนี้ถือได้ว่าได้ละสิทธิที่จะดำเนินชีวิตโดยปราศจากการสังเกตของ สื่อมวลชน และจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในความเป็นส่วนตัวน้อยกว่าบุคคลทั่วไป

บุคคลสาธารณะแบ่งออกเป็นสามประเภท คือ 1) บุคคลสาธารณะที่มีลักษณะหรือแสดงออกซึ่งความเป็นบุคคลสาธารณะอย่างชัดเจน (Obvious public figure) เช่น นักการเมือง และ 2) บุคคลสาธารณะที่จำกัดตามวัตถุประสงค์ของการแสดงออกซึ่งความเป็นบุคคล สาธารณะนั้น ๆ (Limited-purpose public figure) เช่น ดารา นักแสดง 3) บุคคลสาธารณะที่ไม่ได้เข้ามาโดยสมัครใจหรือบุคคลสาธารณะโดยบังเอิญ (Involuntary limited-purpose public figure or By change

public figure) เช่น บุคคลได้ปรากฏเมื่อเรื่องราวของเขาได้ถูกเสนอเป็นข่าวทางสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งสถานะความเป็น บุคคลสาธารณะของบุคคลประเภทนี้จะมีระยะเวลาไม่คงทนถาวร

บุคคลบางกลุ่มซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงหรืออยู่ในความสนใจของประชาชน สื่อมวลชนก็มักจะใช้ ทุกวิถีทางที่จะนำเสนอข่าวสารของบุคคลเหล่านี้ เพื่อประโยชน์ในทางการค้า โดยนอกเหนือจากสื่อมวลชน จะยกสิทธิในการรับรู้ของประชาชนเป็นข้ออ้างในการนำเสนอข่าวสาร แล้วสื่อมวลชนมักจะกล่าวอ้างความเป็น “บุคคลสาธารณะ” หรือ “คนของประชาชน” เพื่อเป็นเกราะในการนำเสนออยู่เสมอ ในประเด็นนี้ นอกจากจะต้องพิจารณาเรื่องของเขตของสิทธิส่วนบุคคล และขอบเขตของสิทธิในการรับรู้ของประชาชน แล้วยังจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของความเป็นบุคคลสาธารณะด้วยว่ามีอยู่อย่างไร และเมื่อเป็นบุคคล สาธารณะแล้วบุคคลนั้น ๆ สามารถที่จะกล่าวอ้างสิทธิส่วนบุคคลขึ้นเป็นข้อต่อสู้เพื่อป้องกันสิทธิของตน ได้หรือไม่ เพียงใด

ศาลได้รับรองถึงขอบเขตของความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะตามกฎหมายว่า - ย่อมได้รับความคุ้มครอง หากแต่ขอบเขตความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลดังกล่าวจะแคบกว่าบุคคลทั่วไปเนื่องจากเป็นบุคคลที่อยู่ในความสนใจของประชาชน (วนิดา แสงสารพันธ์, 2554 : 75 - 76) มีลักษณะของการดำเนินคดีสิทธิส่วนบุคคล มี 2 แบบ (สิริพร จิตรักษ์ธรรม, 2550 : 33) คือ

1. การประนีประนอมยอมความนอกศาล หมายถึง เป็นกรณีที่มีข้อพิพาทต่อกันได้ทำความตกลงกันโดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ก่อนที่เรื่องจะขึ้นสู่ศาลข้อแตกต่างระหว่างการประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาลและในศาล คือ สัญญาประนีประนอม ยอมความในศาล หากต่อมาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลอีก แต่ให้ยื่นคำร้องต่อศาลให้บังคับคู่สัญญาให้ปฏิบัติตามสัญญานั้นได้ทันที ส่วนการประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาลหากต่อมาภายหลังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องนำสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไปฟ้องร้องต่อศาลเพื่อบังคับให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำขึ้น

2. การดำเนินการโดยการฟ้องคดีต่อศาลโดยปล่อยให้คดีถึงที่สุด ของความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ทางแพ่งหรือคดีละเมิดนั้นในประเทศไทยจะต้องพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการละเมิดเอาไว้ จะได้กล่าวโดยละเอียดในบทที่ 11

ลักษณะของการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น ดังนี้

วิสาร พันธนะ (2549) กล่าวว่า เมื่อ พิจารณาจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกา จะพบว่า การคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคลนั้นได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ว่าด้วยการละเมิดโดย ได้จำกัดลักษณะของการละเมิดสิทธิส่วนตัวบุคคลอื่นไว้ 4 ลักษณะดังนี้

1) การรุกรานความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น การแทรกแซงในกิจกรรมส่วนตัวหรือก้าวล่วงสิทธิส่วนตัว การบุกรุกบ้านเรือน การลักลอบ หรือแอบมองทางหน้าต่างโดยกล้องส่องทางไกลหรือกล้องถ่ายรูป การลักลอบดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ หรือแม้กระทั่งการซื้อหรือค้นกระเป๋าถือหรือกระเป๋าใส่ตาคู่ของบุคคลอื่น โดยปราศจากความยินยอม

2) การแสวงหาประโยชน์จากเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่น โดยมีได้รับความยินยอม กล่าวคือเป็นการใช้ชื่อ หรือใช้ภาพของบุคคลอื่นหรืออย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้น เพื่อประโยชน์ทางการค้า การโฆษณาสินค้าบริการต่าง ๆ โดยปราศจากความยินยอม

3) การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต่อสาธารณะ เป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่เป็นเรื่องส่วนตัวอย่างแท้จริงต่อสาธารณชน ไม่ว่าจะข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวจะเป็นข้อมูลประเภทใดก็ตาม อาทิ รายได้ รายจ่าย ข้อมูลการเสียภาษีอากร การสมรส จดหมายส่วนบุคคล ความขัดแย้งในครอบครัว ข้อมูลการรักษาพยาบาล รูปภาพของบุคคลในครอบครัว เป็นต้น

4) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นเท็จต่อสาธารณะ การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวนี้ต่างจากการเปิดเผยในข้อ 3) ตรงที่การเปิดเผยข้อมูลในกรณีนี้ เป็นการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะเพื่อให้ บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย และไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ๆ

กฎหมายของสหรัฐอเมริกา เห็นความสำคัญในการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว หรือสิทธิส่วนบุคคล ไว้ในกฎหมายว่าด้วยละเมิด 4 กรณีทั้งนี้ ผู้ใดละเมิดข้อห้ามทั้ง 4 ดังกล่าวจะมีความผิดฐานละเมิดสิทธิ ส่วนบุคคลโดยศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วางบรรทัดฐานในเรื่องสิทธิของความเป็นส่วนตัวว่า การเปิดเผยข่าวสารอันเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ สื่อมวลชนไม่อาจใช้วิธีการอันมิชอบในการแสวงหา ข่าวสาร หรือละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น

ส่วนประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในชีวิตอย่างชัดเจน คงมีแต่ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในมาตรา 420

มาตรา 420 ผู้ใดจงใจ หรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินชื่อเสียง หรือสิทธิอย่างอื่นอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำเป็นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

การริเริ่มให้มีบทบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเป็นทางการ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทยเริ่มมีการให้ความคุ้มครองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เรื่อยมา มีการจัดทำพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 มีการตรา

พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุดขึ้น และได้มีการบัญญัติเรื่องของการคุ้มครองสิทธิในข้อมูลส่วนตัวไว้เป็นฉบับแรก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 35 มาตรา 56 และมาตรา 303 1) นอกจากนี้ยังได้จัดทำพระราชบัญญัติว่าด้วยการ กระทบความ ผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550

บทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว นอกจากจะต้องคำนึงถึงลักษณะของการละเมิดสิทธิส่วนตัว ดังที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้น ยังต้องให้ความสำคัญกับหลักการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอีกด้วย ซึ่งประกอบด้วย หลักการ 8 ประการ คือ

1. หลักข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล (collection limitation principle)
2. หลักคุณภาพของข้อมูล (data quality principle)
3. หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ (purpose specification principle)
4. หลักข้อจำกัดในการนำไปใช้ (use limitation principle)
5. หลักการความปลอดภัยของข้อมูล (security Safeguards)
6. หลักการเปิดเผยข้อมูล (openness principle)
7. หลักการมีส่วนร่วมของบุคคล (individual participation principle)
8. หลักความรับผิดชอบ (accountability principle)

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562

1. ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data)

ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ไม่ว่าทางตรง หรือทางอ้อม เช่น ชื่อ-สกุล ที่อยู่ , เลขบัตรประชาชน , ข้อมูลสุขภาพ , หมายเลขโทรศัพท์ , e-mail , ประวัติอาชญากรรม เป็นต้น

2. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล

- เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Subject) ตามกฎหมายไม่ได้ให้คำนิยามไว้ แต่โดยหลักการทั่วไปแล้วหมายถึง บุคคลที่ข้อมูลนั้นระบุไปถึง

- ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Data Controller) บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล ส่วนบุคคล เช่น หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนโดยทั่วไป ที่เก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล ส่วนบุคคลของประชาชน หรือลูกค้าที่มาใช้บริการ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่สำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น จัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล, ดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้ผู้อื่นใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิชอบ, แจ้งเหตุการณืละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลให้สำนักงานคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ทราบภายใน 72 ชั่วโมงนับแต่ทราบเหตุ, แต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection Officer : DPO) เพื่อตรวจสอบการทำงานของตน เป็นต้น

- ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Data Processor)
- บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามคำสั่งหรือในนามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เช่น บริการ cloud service เป็นต้น
- ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่หลัก คือ ดำเนินการตามคำสั่งที่ได้รับจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเท่านั้น เว้นแต่คำสั่งนั้นขัดต่อกฎหมาย หรือบทบัญญัติในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

3. การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยชอบด้วยกฎหมาย การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวจะชอบด้วยกฎหมาย หากดำเนินการตามหลักการใด หลักการหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- Consent – เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล
- Scientific or Historical Research - จัดทำเอกสารประวัติศาสตร์, จดหมายเหตุ, การศึกษาวิจัย, สถิติ
- Vital Interest – เพื่อป้องกัน หรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคล เช่น การเข้ารับบริการทาง การแพทย์ ณ โรงพยาบาล
- Contract – เป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติตามสัญญา เช่น เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทำสัญญา กู้ยืมเงินจากธนาคาร ธนาคารสามารถเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นได้ตามวัตถุประสงค์ของสัญญา
- Public Task – เป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือปฏิบัติหน้าที่ใน การใช้อำนาจอรัฐ เช่น หน่วยงานของรัฐจัดทำ Big Data เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร
- Legitimate Interest – เป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือของบุคคลหรือนิติ บุคคลอื่น เช่น บริษัทเอกชนติดตั้งกล้องวงจรปิดภายในอาคารเพื่อรักษาความปลอดภัย ซึ่งบริษัทสามารถ เก็บรวบรวมภาพถ่ายซึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวได้
- Legal Obligations - เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากหลักการข้างต้นแล้ว มีข้อมูลส่วนบุคคลอีกประเภทซึ่งเรียกว่า ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความ ละเอียดอ่อน (Sensitive Personal Data) เช่น เชื้อชาติ, ประวัติอาชญากรรม, ข้อมูลพันธุกรรม, พฤติกรรม ทางเพศ เป็นต้น การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวจะมีหลักการที่เข้มงวดกว่าข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

โดยจะกระทำได้หากดำเนินการตามหลักการใดหลักการหนึ่ง เช่น ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้ง (Explicit Consent) จากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล, เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพ ของบุคคลซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถให้ความยินยอมได้ เป็นต้น

4. การส่งหรือโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศ

- ประเทศปลายทางที่รับข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศ

5. สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Subject Right) เช่น สิทธิขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล (Right of access)

- เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอเข้าถึงและขอรับสำเนาข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

- สิทธิขอใหลบหรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคล (Right to erasure (also known as right to be forgotten))

- เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอใหลบหรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ หากข้อมูลส่วนบุคคลที่หมดความจำเป็น หรือข้อมูลส่วนบุคคลที่ขอถอนความยินยอมแล้ว

6. การร้องเรียน

- เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลสามารถร้องเรียนต่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาเรื่องร้องเรียนตามพระราชบัญญัตินี้ได้

7. ความรับผิดและบทลงโทษ

7.1 ความรับผิดทางแพ่ง

- ผู้กระทำละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าจะการดำเนินการนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม

- ศาลมีอำนาจสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพิ่มเติมได้สองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง

7.2 โทษอาญา

- กำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้สำหรับความผิดร้ายแรง เช่น การใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อนโดยมิชอบ, ล่วงรู้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นแล้วนำไปเปิดเผยแก่ผู้อื่นโดยมิชอบ

- ระวังโทษสูงสุดจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล กรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นอาจต้องร่วมรับผิดในความผิดอาญาที่เกิดขึ้น

7.3 โทษทางปกครอง

- กำหนดโทษปรับทางปกครองสำหรับการกระทำความผิดที่เป็นการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่แจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลให้เจ้าของข้อมูล ส่วนบุคคลทราบ, ขอความยินยอมโดยหลอกลวงเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล, ไม่แต่งตั้ง DPO เป็นต้น
- โทษปรับทางปกครองสูงสุด 5,000,000 บาท ปัจจุบันประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในประเทศ ดังนั้น สื่อมวลชน ต้องพึงระมัดระวังในเรื่องการก้าวล่วงสิทธิในชีวิตของบุคคลอื่นด้วย เช่น การเผยแพร่ข่าว สารอาจมีการกล่าวถึงตัวบุคคลในอดีต หรือปัจจุบันในเรื่องส่วนตัวซึ่งเป็นความจริง แต่ไม่สมควรนำมาเปิดเผย และถ้าบุคคลดังกล่าวหรือทายาทเห็นว่าถูกละเมิดสิทธิ แม้จะไม่ใช่การหมิ่นประมาทใส่ความ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง แต่ทำให้เขาได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญใจที่ถูกเปิดเผยเรื่องส่วนตัว อาจใช้สิทธิฟ้องศาลได้เช่นกัน

สิทธิส่วนตัวในงานสื่อสารมวลชน

สิทธิส่วนตัว เป็นสิทธิของบุคคลอื่นที่มีอยู่จริง สิทธิของบุคคลที่ประกอบไปด้วยสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ในเรื่องดังกล่าวว่าจะจัดอยู่ในเรื่องของความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งหมายความว่า สถานะที่บุคคลจะรอดพ้นจากการสังเกต การรู้เห็น การสืบความลับ การรบกวนต่าง ๆ และความมีสันโดษ ไม่ติดต่อสัมพันธ์กับสังคม

คำว่าสิทธิส่วนตัวนั้น โดยทั่วไปแล้วจึงเป็นการกำหนดสิทธิในทางกฎหมายเอกชนมากกว่า เพราะเรื่องของสิทธิส่วนตัวนั้นก่อให้เกิดหน้าที่ และสิทธิระหว่างเอกชนต่อเอกชน แต่ถ้าเป็นเรื่องของเอกชนกับรัฐ เราจัดอยู่ในจำพวกสิทธิทางกฎหมายมหาชน เช่น สิทธิของบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือชื่อเสียงจากรัฐ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิทธิทั้งสองประการนี้ก็เกี่ยวข้องกันอยู่ เช่น สิทธิ ทางกฎหมายเอกชนที่คุ้มครองบุคคลในด้านชื่อเสียงเกียรติยศย่อมก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นในอันที่จะไม่ก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนบุคคลเหล่านี้ ในขณะที่เดียวกัน ถ้ามีการก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนตัวเหล่านี้ เจ้าของสิทธิก็ย่อมมีสิทธิทางกฎหมายมหาชนที่จะให้รัฐจัดการแก้ไข หรือปกป้องสิทธิของเขาได้

การที่สื่อมวลชนจะก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนตัวของผู้อื่นจึงมีได้ในทุกเรื่อง ในแง่ที่สถาบันหนึ่งของ สังคม และเป็นเรื่องที่ยากัดเฉพาะเมื่อพิจารณาจากหน้าที่ของสื่อมวลชนเท่านั้น ซึ่งได้แก่เรื่องหมิ่น ประมาททางอาญา การกระทำละเมิดทางแพ่ง และการก้าวล่วงต่อสิทธิของบุคคลอื่นเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งได้แก่ความผิดทางอาญฐานบุกรุก เป็นต้น

การก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนบุคคลของสื่อมวลชน จึงอาจมีได้ในทุกเรื่อง เพราะสื่อมวลชนไม่ได้เป็นบุคคลพิเศษที่จะได้รับการยกเว้นใด ๆ จากความรับผิดชอบในการก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น

แม้จะมีการรับรองเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข่าว หรือมีการให้เอกสิทธิ์บางประการ ในการรายงานข่าวบางประเภท แต่สื่อมวลชนก็มีโอกาสก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นได้ง่าย โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิต่อชื่อเสียง การระมัดระวังจึงยังเป็นสิ่งจำเป็นต่อสื่อมวลชนในการที่จะปกป้องตัวเองมิให้เดือดร้อน จากการก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น และเมื่อจะต้องระมัดระวังตัวเอง ก็จำเป็นจะต้องรู้หรือเข้าใจ เนื้อหาของกฎหมายที่คุ้มครองหรือรับรองสิทธิส่วนตัวเอาไว้เท่าที่จำเป็น และเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนโดยตรง

ในการปฏิบัติงานข่าวทุกแขนงย่อมมีโอกาสเกิดความผิดพลาดได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน ในการนี้นักข่าวพึงต้องมีความรับผิดชอบควบคู่ไปกับสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ

1. ความรับผิดชอบทางกฎหมาย

ในฐานะที่นักข่าวเป็นนายประตูข่าวสาร หรือเป็นด่านแรกในการทำงานข่าว ควรจะต้องศึกษากฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยเฉพาะความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ พระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติว่าด้วยคดีเด็กและเยาวชน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความผิดฐานละเมิดต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และทางทำมาหาได้ ทั้งนี้เพราะความรับผิดชอบทางกฎหมายเป็นข้อจำกัด ในการใช้สิทธิ เสรีภาพประการหนึ่ง ภายใต้หลักประกันสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ สำหรับความผิดทางกฎหมายที่นักข่าว หรือบรรณาธิการจะต้องเผชิญอยู่เสมอ คือความผิดฐานหมิ่นประมาท ละเมิดต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และทางทำมาหาได้ของบุคคลอื่น ละเมิดอำนาจศาล นักข่าวจึงต้องระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำ การรายงานข่าวที่ต้องเคารพหลักการพูดความจริง

2. ความรับผิดชอบทางจริยธรรม

ความรับผิดชอบทางจริยธรรม (Ethics) เป็นความรับผิดชอบที่ต้องใช้จิตสำนึก พิจารณา และใคร่ครวญถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ที่เป็นข่าว ญาติพี่น้อง และครอบครัว ในแง่ของการกำกับดูแล และควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชน ให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมนั้น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เป็นองค์กรหลักในการควบคุมการทำงานของผู้ประกอบการวิชาชีพ โดยมีข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สมาชิกใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการทำงาน

ดังนั้นเมื่อพูดถึงคำว่าสิทธิหรือสิทธิส่วนตัว จึงต้องทำความเข้าใจในเชิงนิติศาสตร์ให้ได้เสียก่อน เพราะคำว่าสิทธิหรือเสรีภาพนั้น สิทธิส่วนบุคคลนั้นก็เป็นเรื่องที่มีผลต่อสื่อมวลชนที่เข้าไป

เกี่ยวข้องด้วยทั้งในทางบวก และในทางลบ トラบไตที่งานของสื่อสารมวลชนก็คือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับคนในฐานะที่เป็นแหล่งของข่าวสารข้อมูล トラบไตนั้น สิทธิของคนที่มีกฎหมายรับรองก็ย่อมเป็นสิ่งที่สื่อมวลชนจะต้องรับรู้พอ ๆ กับการที่จะต้องให้บุคคลโดยทั่วไปรับรู้ถึงสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนนั่นเอง สิทธิส่วนบุคคลคืออะไร และสิทธิส่วนตัวอย่างใดบ้างที่ เกี่ยวข้องกับงานสื่อสารมวลชน

การละเมิดสิทธิ จากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนไทย การนำเสนอข่าวมักมีความผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้จากการนำเสนอข่าว คือ การได้ข้อมูลจากแหล่งข่าวที่ไม่มีความแน่นอน หรือไม่มีการให้ข้อมูลไม่ตรงตามความเป็นจริง เนื่องจากมีประเด็นที่น่าสนใจเกิดขึ้นกับคนในแวดวง หรือสถานการณ์นั้นๆ ผู้สื่อข่าวจะต้องตามแหล่งข่าว และค้นหาข้อมูลมานำเสนอ ผู้สื่อข่าวเองจึงต้องมีความชำนาญจากประสบการณ์การทำงาน เพื่อประเมินข้อเท็จจริง และสิ่งที่จะนำเสนอ (ทองพูล มุขรัรักษ์ และคณะ , 2566)

บทสรุป

สิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) เป็นเรื่องที่คาบเกี่ยวระหว่างกฎหมายและจริยธรรม สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้มีการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่า ด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1984 ว่าต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เป็นการยอมรับแนวคิดของความเป็นส่วนตัวได้เกิดขึ้นมานาน และหลากหลาย

ต่อมาเมื่อพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวในแต่ละสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุและในทางความคิด ความเชื่อ สิทธิในชีวิตส่วนตัวเป็นเรื่องในทางแพ่ง แต่สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศนั้นได้รับความคุ้มครองในทางแพ่งและทางอาญา

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึงความหมายของ “สิทธิส่วนตัว” และ “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” มาให้เข้าใจ
2. จงยกตัวอย่างของความเป็นส่วนตัวที่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย มา 1 ตัวอย่าง และอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. สิทธิส่วนตัว จัดว่าเป็นสิทธิประเภทใด
4. การละเมิดสิทธิส่วนตัวในปัจจุบัน อาจเกิดขึ้นได้ในกรณีใดบ้าง ซึ่งอาจมีความผิดได้ตามมาตราอะไรของประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์
5. ลักษณะของการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น มีลักษณะอะไรบ้าง
6. คำว่า “บุคคลสาธารณะ” หมายความว่าอย่างไร และแบ่งเป็นประเภท

เอกสารอ้างอิง

- ทวิเกียรติมีนะกนิษฐ์. (2552). บุคคลสาธารณะ. <https://www.senate.go.th> สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 ตุลาคม 2564.
- ทองพูล มุขรัรักษ์ และคณะ. (2566)จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อในสังคมไทยในการนำเสนอข่าว ยุติจิตัล กรณีศึกษา การกราดยิงหนองบัวลำภู, คดีน้องชมพู่ และคดีเตงโม ความท้าทายที่ยัง มีปัญหา.ใน วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- เตอร์ พิธิษฐ์ ขวลาธวัช. (2545). กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- วนิดา แสงสารพันธ์. (2554). หลักกฎหมายสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: เอส เค บุ๊คส์.
- สิริพร จิตรักษ์ธรรม, (2550). กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ.(2540). คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของราชการพ.ศ. 2540 ของเจ้าหน้าที่รัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ ข้อมูลข่าวสารของราชการ.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2547). แนวทางการจัดทำกฎหมาย คัมครองข้อมูลส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการธุรกรรมทาง อิเล็กทรอนิกส์.
- _____. (2560). แนวทางการจัดทำกฎหมายคัมครองข้อมูลส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.
- _____. (2562). พระราชบัญญัติคัมครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.
- สำนักงานปรึกษาทนายความ. (2562). รวมคำพิพากษาศาลฎีกา สู้คดีหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา. <https://www.lawyers.in.th/2019/06/03/defamatory-by-advertising/> สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 ตุลาคม 2564.
- Martin Scheinin.(2009). “รายงานของผู้เสนอรายงานพิเศษเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระหว่างการ รับมือการก่อการร้าย – Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism”, 2009, A/HRC/17/34

บทที่ 4

กฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนการพิมพ์

ความนำ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีการออกหนังสือพิมพ์ และ นิตยสารต่าง ๆ มากมาย การจัดทำหนังสือบางฉบับขาดความรับผิดชอบ มีการใส่ร้ายป้ายสีเรื่อง ส่วนตัว และมีการจมตีการบริหารราชการแผ่นดินอยู่เป็นประจำ เป็นการหมิ่นประมาทที่จุดเริ่มต้น ของกฎหมายการพิมพ์ ดังนั้น จึงได้มีการเสนอให้ออกกฎหมายควบคุมสิ่งพิมพ์ขึ้นซึ่งเริ่มตั้งแต่ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และถือเป็นกฎหมายการพิมพ์ ฉบับแรก

กฎหมายสื่อสารมวลชนด้านสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับ สิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ หลายฉบับซึ่งมีทั้งการแก้ไขใหม่ และการแก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งการยกเลิก ดังต่อไปนี้

ก) พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสาร และหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช 2465 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 39 (30 มกราคม 2464)

ข) พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสาร และหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช 2470 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 44 (5 กันยายน 2470)

ค) พระราชบัญญัติสมุดเอกสาร และหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 49 (29 กันยายน 2475)

ง) พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 51 (24 เมษายน 2477)

จ) พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 58 (30 กันยายน 2484)

ฉ) พระราชบัญญัติการพิมพ์ (ฉบับ 2) พุทธศักราช 2485 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 59 (24 มีนาคม 2585)

ช) พระราชบัญญัติการพิมพ์ (ฉบับ 3) พุทธศักราช 2488 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 64 (23 มกราคม 2588)

ในบทนี้ จะขอกล่าวถึงพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 เนื่องจากยังมีผล บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550

รายละเอียดของพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 จะได้อธิบายโดยจำแนกเป็น หัวข้อดังต่อไปนี้

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

เนื่องจากพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 5 ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2518 และคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 36 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 ได้ประกาศใช้มานานแล้ว บทบัญญัติบางมาตราไม่สอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ และสถานการณ์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์อื่น ๆ อีกหลายฉบับบัญญัติ รองรับเพียงพอต่อการคุ้มครองประโยชน์ของรัฐ และประชาชนแล้ว

รัฐบาลจึงเห็นสมควรให้ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ และคำสั่งของคณะปฏิรูปดังกล่าว และให้มีกฎหมายว่าด้วยการจัดแจ้งการพิมพ์ เพื่อวางหลักเกณฑ์ในการรับจดแจ้งการพิมพ์เป็นหลักฐาน เพื่อให้ทราบว่า ผู้ใดเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ เป็นประโยชน์ ในการตรวจสอบของประชาชนผู้ที่ได้รับความเสียหายในการฟ้องร้องดำเนินคดี ในกรณีที่บุคคลดังกล่าว กระทำผิดกฎหมายอันเนื่องมาจากการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการ หนังสือพิมพ์

เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ ดังปรากฏข้อความในหมายเหตุซึ่งอยู่ในตอนท้ายของพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ต่อไปนี้

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติ รับรองเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิ และเสรีภาพในการประกอบอาชีพ และเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นของบุคคล และสื่อมวลชน กอปรกับพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2554 คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 36 ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2519 และคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 36 ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ได้ประกาศใช้บังคับมานานแล้วบทบัญญัติบางมาตราไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และสถานการณ์ในปัจจุบันนอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์อื่น ๆ อีกหลายฉบับรองรับไว้เพียงพอต่อการคุ้มครองประโยชน์ของรัฐและประชาชน แล้ว สมควรยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ และคำสั่งของคณะปฏิรูปดังกล่าว และให้มีกฎหมายว่าด้วยการจัดแจ้งการพิมพ์ เพื่อวางหลักเกณฑ์ในการรับจดแจ้งการพิมพ์เป็นหลักฐานให้ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบของประชาชนผู้ที่ได้รับความเสียหายในการฟ้องร้องคดีดำเนินคดี ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวกระทำผิดกฎหมายอันเนื่องมาจากการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการ หนังสือพิมพ์ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 3 ของพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ให้ยกเลิกกฎหมายดังต่อไปนี้

- (1) พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484
- (2) พระราชบัญญัติการพิมพ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485
- (3) พระราชบัญญัติการพิมพ์ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2488
- (4) คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 5 ลงวันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519
- (5) คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 36 ลงวันที่ 21 ตุลาคม พุทธศักราช 2519

3. สาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ประกอบด้วย มาตราทั้งหมด 29 มาตรา และแบ่งเป็น 3 หมวด ได้แก่ หมวด 1 สิ่งพิมพ์ (มาตรา 7 มาตรา 10) หมวด 2 หนังสือพิมพ์ (มาตรา 11 มาตรา 18) และหมวด 3 บทกำหนดโทษ (มาตรา 19 มาตรา 29)

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน มีดังนี้

1) นิยามของคำว่า “สิ่งพิมพ์” และ “หนังสือพิมพ์” ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 4

มาตรา 4 บัญญัติว่า

“ในพระราชบัญญัตินี้

พิมพ์ หมายความว่า ทำให้เป็นตัวหนังสือหรือรูปรอยอย่างใด ๆ โดยการกด หรือใช้พิมพ์หิน เครื่องกล วิชาเคมี หรือวิธีอื่นใด อันอาจทำให้เกิดเป็นสิ่งพิมพ์ขึ้นหลายสำเนา

สิ่งพิมพ์ หมายความว่า สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใด ๆ ที่พิมพ์ขึ้นรวมตลอดทั้ง บทเพลง แผ่นที่ แผนภาพ ภาพวาด ภาพระบายสี ใบประกาศ แผ่นเสียง หรือสิ่งอื่นใดอันมีลักษณะเช่นเดียวกัน

หนังสือพิมพ์ หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีชื่อจำหน้าเช่นเดียวกัน และออก หรือเจตนาออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม

ผู้พิมพ์ หมายความว่า บุคคลซึ่งจัดการ และรับผิดชอบในการพิมพ์

ผู้โฆษณา หมายความว่า บุคคลซึ่งรับผิดชอบในการผลิตสิ่งพิมพ์ และจัดให้สิ่งพิมพ์นั้นแพร่หลายด้วยประการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการขาย เสนอขาย แจก หรือเสนอแจก และไม่ว่าการนั้นจะเป็นการได้เปล่าหรือไม่

บรรณาธิการ หมายความว่า บุคคลซึ่งรับผิดชอบในการจัดทำ ตรวจสอบ คัดเลือก และไม่ว่าการนั้นจะเป็นการได้เปล่าหรือไม่

เจ้าของหนังสือพิมพ์ หมายความว่า บุคคลซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หนังสือพิมพ์

รัฐมนตรี หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้”

สิ่งพิมพ์ที่ไม่ใช่บังคับกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ (มาตรา 5) คือ

- (1) สิ่งพิมพ์ของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ
- (2) บัตร บัตรอวยพร ตราสาร แบบพิมพ์ และรายงานซึ่งใช้กันตามปกติในการส่วนตัว การสังคม การเมือง การค้า หรือสิ่งพิมพ์ที่มีอายุการใช้งานสั้น เช่น แผ่นพับหรือแผ่นโฆษณา
- (3) สมุดบันทึก สมุดแบบฝึกหัด หรือสมุดภาพระบายสี
- (4) วิทยานิพนธ์ เอกสารคำบรรยาย หลักสูตรการเรียนการสอน หรือสิ่งพิมพ์อื่นทำนองเดียวกันที่เผยแพร่ในสถานศึกษา

2) กรณีการจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ ให้ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการ - หนังสือพิมพ์ทำการจดทะเบียนการพิมพ์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จดทะเบียนการพิมพ์

มาตรา 11 หนังสือพิมพ์ซึ่งพิมพ์ขึ้นภายในราชอาณาจักรต้องจดทะเบียนการพิมพ์ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

ส่วนกรณีจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์อื่นให้ผู้พิมพ์ส่งสิ่งพิมพ์จำนวนสองฉบับให้หอสมุดแห่งชาติภายในสามสิบวันนับแต่วันเผยแพร่ เพื่อการตรวจสอบภายหลัง

มาตรา 9 ให้ผู้พิมพ์ส่งสิ่งพิมพ์ตามมาตรา ๘ จำนวนสองฉบับให้หอสมุดแห่งชาติภายในสามสิบวันนับแต่วันเผยแพร่

ผู้ยื่นจดทะเบียนการพิมพ์ทั้งกรณีจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์อื่น ต้องมีหลักฐานตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 11 วรรค 2

ผู้ยื่นจดทะเบียนการพิมพ์หนังสือพิมพ์ต้องยื่นแบบการจดทะเบียนการพิมพ์ และหลักฐานซึ่งต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อ สัญชาติ ถิ่นที่อยู่ของผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการหรือเจ้าของกิจการ หนังสือพิมพ์แล้วแต่กรณี
- (2) ชื่อของหนังสือพิมพ์
- (3) วัตถุประสงค์ และระยะเวลาออกหนังสือพิมพ์
- (4) ภาษาที่หนังสือพิมพ์จะออกใช้
- (5) ชื่อ และที่ตั้งโรงพิมพ์ หรือสถานที่พิมพ์
- (6) ชื่อ และที่ตั้งสำนักงานของหนังสือพิมพ์

4. โอกาสในความรับผิดชอบตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงข้อพึงควรปฏิบัติและไม่พึงควร ปฏิบัติในการทำหน้าที่เป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการ หนังสือพิมพ์เป็นจำนวน หลายมาตรา ซึ่งยังได้บัญญัติบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบทางกฎหมายทั้งในกรณี โทษทางปกครอง และโทษทางอาญา ซึ่งถือว่าเป็นการควบคุมสื่อมวลชน โดยกฎหมาย

ดังนั้น สิทธิเสรีภาพ บทบาท และหน้าที่ของผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการ หนังสือพิมพ์จึงปรากฏอย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในความรับผิดชอบตามกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นวัตถุประสงค์สำคัญตามความมุ่งหมายของ กฎหมายสื่อสารมวลชน โดยแบ่งเป็น 2 กรณี คือ

ก. การควบคุมโดยกฎหมาย เป็นการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้สิทธิเสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมแก่สื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ ถ้าไม่ปฏิบัติตาม หรือดเว้นการปฏิบัติแล้วแต่ กรณี จะต้องได้รับความผิดตามกฎหมาย ดังปรากฏในบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

มาตรา 7 ผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณาสิ่งพิมพ์ และเผยแพร่ในราชอาณาจักรต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- (2) มีถิ่นที่อยู่ประจำในราชอาณาจักร
- (3) ไม่เป็นคนนำไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (4) ไม่เคยต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่พ้นโทษมาแล้ว

ไม่น้อยกว่าสามปี หรือเป็นความผิดโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

ในกรณีนิติบุคคลเป็นผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณา กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลนั้น ต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคหนึ่งด้วย

กรณีที่สื่อมวลชนหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงอาฆาตต่อพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือจะกระหนาบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ย่อมมีโอกาส ได้รับความผิดทางกฎหมายสื่อมวลชน

มาตรา 10 ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีอำนาจออกคำสั่งโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ห้ามสั่งเข้า หรือนำเข้าเพื่อเผยแพร่ในราชอาณาจักร ซึ่งสิ่งพิมพ์ใด ๆ ที่เป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดง อาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือจะกระหนาบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชนโดยจะกำหนดเวลาห้ามไว้ในคำสั่งดังกล่าวด้วยได้ การออกคำสั่งวรรคหนึ่ง ห้ามมิให้นำข้อความที่มีลักษณะที่เป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดง อาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์

พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือข้อความที่กระทบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชนมาแสดงไว้ด้วย สิ่งพิมพ์ที่เป็นการฝ่าฝืนวรรคหนึ่ง ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีอำนาจจับและทำลาย

ยังมีอีกหลายมาตราของพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ที่เป็นการควบคุม โดยกฎหมาย ดังปรากฏในมาตราต่อไปนี้

มาตรา 8 ในสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นหนังสือที่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์ และพิมพ์ขึ้นในราชอาณาจักรให้แสดงข้อความดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อของผู้พิมพ์ และที่ตั้งโรงพิมพ์
- (2) ชื่อ และที่ตั้งของผู้โฆษณา
- (3) เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือที่หอสมุดแห่งชาติได้ออกให้

ข้อความตามวรรคหนึ่งให้พิมพ์ไว้ในลักษณะที่เห็นได้ชัด และบรรดาชื่อตาม

(1) และ (2) มีให้ใช้ ชื่อย่อ หรือนามแฝง สิ่งพิมพ์ตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงสิ่งพิมพ์ที่บันทึกด้วยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์เพื่อขาย หรือให้เปล่าด้วย

สิ่งพิมพ์ซึ่งพิมพ์ขึ้นในประเทศไทยต้องมีผู้พิมพ์ หรือโฆษณา เว้นแต่จะเข้าข่ายข้อยกเว้นของกฎหมาย ตัวอย่างสิ่งพิมพ์ เช่น แบบแผนการวิจัยและสถิติ โดย ดร.สุทิตี ชัตติยะ ได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่ม หนังสือเล่มนี้จะต้องมีผู้พิมพ์ ผู้โฆษณารับผิดชอบ ข้อสำคัญการที่จะเป็นผู้พิมพ์ หรือผู้โฆษณาได้นั้นไม่ได้เป็นได้ทุกคน

มาตรา 12 ในหนังสือพิมพ์ให้แสดงข้อความดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อของผู้พิมพ์ และที่ตั้งโรงพิมพ์
- (2) ชื่อ และที่ตั้งของผู้โฆษณา
- (3) ชื่อของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์
- (4) ชื่อ และที่ตั้งของเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์

ข้อความตามวรรคหนึ่งให้พิมพ์ไว้ในลักษณะที่เห็นได้ชัด และบรรดาชื่อตามวรรคหนึ่งมิให้ชื่อย่อ หรือนามแฝงนอกจากนี้ หนังสือพิมพ์จะต้องมีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

มาตรา 13 ชื่อของหนังสือพิมพ์ต้องไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามาภิไธย พระปรมาภิไธยย่อพระนามาภิไธยย่อ หรือนามพระราชวงศ์
- (2) ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนามของตนของบุพการี หรือของผู้สืบสันดาน
- (3) ไม่ซ้ำกับชื่อหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการจัดแจ้งไว้แล้ว
- (4) ไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

ผู้ที่จะเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์จะต้องมีคุณสมบัติ ตามมาตรา 14 และต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 15

ผู้พิมพ์และผู้โฆษณาสิ่งพิมพ์ ต้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ หมายถึง บุคคลนั้นมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19) หรือบรรลุนิติภาวะด้วยการทำการสมรส และการสมรส จะทำได้เมื่อชาย และหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20) และมีถิ่นที่อยู่ประจำในราชอาณาจักร หากบุคคลธรรมดา ถือว่าภูมิลำเนาได้แก่ ถิ่นอัน บุคคลนั้นมีสถานที อยู่ที่เป็นแหล่งสำคัญ และต้องอยู่ประจำในประเทศไทยไม่ใช่อยู่นอกเมืองไทย ปีละ 1 เดือน หรืออยู่ไม่แน่นอน

มาตรา 14 บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- (2) มีสัญชาติไทย หรือสัญชาติแห่งประเทศซึ่งมีสนธิสัญญากับประเทศไทย
- (3) มีถิ่นที่อยู่ประจำในราชอาณาจักร
- (4) ไม่เป็นคนนำไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (5) ไม่เคยต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่พ้นโทษมาแล้วไม่น้อย

กว่าสามปี หรือเป็นความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ให้ความสำคัญกับผู้ทำหน้าที่เป็นผู้พิมพ์ หรือผู้โฆษณา จึงได้บัญญัติกฎหมายถึงคุณสมบัติ และลักษณะที่ต้องห้ามเอาไว้ ดังปรากฏในมาตรา 15

มาตรา 15 เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ที่เป็นบุคคลธรรมดา ผู้พิมพ์ หรือผู้โฆษณาต้องมี คุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- (2) มีสัญชาติไทย
- (3) มีถิ่นที่อยู่ประจำในราชอาณาจักร
- (4) ไม่เป็นคนนำไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (5) ไม่เคยต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่พ้นโทษมาแล้ว

ไม่น้อยกว่าสามปี หรือเป็นความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข. การคุ้มครองตามกฎหมาย

สื่อมวลชน และผู้ที่เกี่ยวข้องย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในการกระทำของตนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ ดังปรากฏในมาตราต่อไปนี้

มาตรา 28 หนังสือพิมพ์ซึ่งได้แจ้งความแก่เจ้าพนักงานการพิมพ์ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าหนังสือพิมพ์ดังกล่าวเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้จดทะเบียนการพิมพ์ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้แล้ว

มาตรา 29 ผู้ใดเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ที่ได้จดทะเบียนการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ที่ได้มีการจดทะเบียนการพิมพ์ตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว

5. บทลงโทษ

บทกำหนดโทษในพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติบทลงโทษไว้ 2 ส่วน ได้แก่ โทษทางปกครอง (มาตรา 19 - มาตรา 24) และโทษอาญา มาตรา 25 - มาตรา 27)

บทสรุป

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีการออกหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ มากมาย ผู้จัดทำหนังสือบางฉบับขาดความรับผิดชอบ โดยมีการใส่ร้ายป้ายสีเรื่องส่วนตัว และมีการจมตีการบริหารราชการแผ่นดินอยู่เป็นประจำ เป็นการหมิ่นประมาทที่จุดเริ่มต้นของกฎหมายการพิมพ์จึงมีการเสนอให้ออกกฎหมายควบคุมสิ่งพิมพ์ขึ้นซึ่งเริ่มตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และถือเป็นกฎหมายการพิมพ์ฉบับแรก

เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 5 ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2518 และคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 36 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 ได้ประกาศใช้มานานแล้ว บทบัญญัติบางมาตราไม่สอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ และสถานการณ์ในปัจจุบัน และได้บัญญัติกฎหมายพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ขึ้น และได้บัญญัติถึงข้อปฏิบัติในการทำหน้าที่เป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนหลายมาตรา ซึ่งยังได้บัญญัติบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบทางกฎหมายทั้งใน กรณีโทษทางปกครองและโทษทางอาญา เป็นการควบคุมสื่อมวลชนโดยกฎหมาย

คำถามท้ายบท

1. กฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับแรกของประเทศไทยคือพระราชบัญญัติใด
2. จงบอกสิ่งพิมพ์ที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับตามพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550
3. เจ้าพนักงานการพิมพ์พบว่าได้มีการโฆษณาสิ่งพิมพ์ใด ๆ เจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เจ้าพนักงานการพิมพ์มีอำนาจดำเนินการ อย่างไร
4. สิ่งพิมพ์ทุกฉบับที่พิมพ์ขึ้นในราชอาณาจักร จะต้องมียาละเอียดอย่างไรบ้าง
5. ในกรณีที่หนังสือพิมพ์ลงข้อความที่ไม่ถูกต้อง หรือกระทำการอันใดอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ผู้ใดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2563). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรม
สื่อสารมวลชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____ (2567). เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มานิจ สุขสมจิตรและคณะ. (2550). คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2551.
กรุงเทพฯ : องค์การวิชาชีพสื่อ.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : เอส เค บุ๊คส์.
- เอกกมล เอกลักษณ์ดิลก. (2554). พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ใน คู่มือการเรียนการ
สอนวิชากฎหมายและ จริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

บทที่ 5

กฎหมายการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์

ความนำ

กิจการวิทยุกระจายเสียงเริ่มต้นครั้งแรกในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2470 กิจการวิทยุกระจายเสียงอยู่ในความดูแลของกองช่างกรมไปรษณีย์โทรเลขออกอากาศเป็นทางการครั้งแรกของสถานีวิทยุกรุงเทพมหานครที่พญาไท วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473 เป็นการถ่ายทอดพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในวันฉัตรมงคล ทั้งนี้ เพื่อทดลองความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และรายการจะมีเรื่องทางการศึกษา บันเทิง และโฆษณา วัตถุประสงค์ชัดเจนใช้สื่อเพื่อประโยชน์อะไร

ในช่วงมีการเปลี่ยนแปลงการเมือง พ.ศ. 2435 คณะราษฎร และรัฐบาลใหม่ ยังไม่ได้ให้ความสำคัญ และเข้าใจถึงอิทธิพลของสื่อวิทยุกระจายเสียง จึงยังไม่ได้เข้าไปกำกับดูแล นอกจากความชัดเจนในการรักษาความเป็นเจ้าของคลื่นโดรนรัฐ แม้ว่าในยุคสมัยนั้นแนวความคิดในเรื่องอุดมการณ์ประชาธิปไตย เริ่มเข้ามาในประเทศไทยก็ตามแต่รัฐบาลยังไม่มีความคิดที่จะใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองในรูปแบบใหม่ทั้ง ๆ ที่อยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ใน พ.ศ. 2484 รัฐได้ออกกฤษฎีกาเปลี่ยนวิทยุ และกระจายเสียงจากกรมไปรษณีย์โทรเลขไปกรมการโฆษณา และในปีเดียวกันให้โอนสถานีวิทยุกรุงเทพมหานครที่พญาไทมาขึ้นกับกรมโฆษณาการเมืองในรูปแบบใหม่ ทั้ง ๆ ที่อยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และให้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย โดยให้กรมไปรษณีย์โทรเลขมีฐานะเพียงฝ่ายเทคนิคดูแลด้านความถี่วิทยุกระจายเสียง ผู้นำกิจการในระยะนั้นยังคงรักษารูปแบบกรรมสิทธิ์ผูกขาดโดยรัฐ ยังไม่มีกฎหมายรองรับสถานภาพของกิจการไม่มีกลุ่มธุรกิจผูกขาดเข้ามาแสวงหาประโยชน์

ต่อมาใน พ.ศ. 2498 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำการก่อตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งแรกขึ้นท่ามกลาง เสียงคัดค้านจากหลายฝ่ายเพราะเศรษฐกิจของประเทศย่ำแย่ แต่จอมพล ป. ได้ก่อตั้งจนแล้วเสร็จในรูปแบบของบริษัทจำกัด คล้ายกับกิจการของรัฐวิสาหกิจอื่น ๆ อันเป็นที่มาของบริษัทไทยโทรทัศน์จำกัด และในช่วงนี้ถือว่าเป็นยุคเริ่มต้นที่รัฐวางรากฐานของการผูกขาดกิจการดังกล่าว

กฎหมายสื่อสารมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียง และด้านวิทยุโทรทัศน์ ประกอบด้วย กฎหมายและระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับสื่อมวลชนต่าง ๆ หลายฉบับซึ่งมีทั้งการแก้ไขใหม่ และการแก้ไขเพิ่มเติมรวมทั้งการยกเลิก ดังต่อไปนี้

- (1) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498
- (2) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502
- (3) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2521
- (4) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2530
- (5) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543
- (6) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2553
- (7) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560
- (8) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562

บทนี้ ขอกล่าวถึงพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564 เนื่องจากยังมีผลในการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551

รายละเอียดของพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 จะได้อธิบายโดยจำแนก เป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

รัฐบาลมีนโยบายที่จะจัดระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชนให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง โดยมีการใช้เครื่องมือสื่อสารของรัฐ และให้มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม ต่อมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญเกี่ยวกับองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระให้มีเพียงองค์กรเดียวเพื่อทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ ดังปรากฏข้อความที่เขียนไว้ในตอนท้ายของพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ต่อไปนี้

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะจัดระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาค เอกชน และสื่อชุมชนให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง และมีการใช้เครื่องมือสื่อสารของรัฐ ประกอบกับพระ ราชบัญญัติ องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกักกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการ โทรคมนาคม พ.ศ. 2543 บัญญัติให้มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และคณะกรรมการ กิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ (กทช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศให้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการ เปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญเกี่ยวกับองค์กรของ รัฐที่เป็นอิสระเพียงองค์กรเดียวทำหน้าที่ จัดสรรคลื่นความถี่ และการผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์จะเป็นการจัดระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชนให้เป็นสื่อสาธารณะแท้จริง ดังนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการประกอบ กิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ จำเป็นต้องมีกฎหมายว่าด้วยการประกอบ กิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ เพื่อเป็นการรับรองการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กร อิสระนั้นให้มีความสมบูรณ์ต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมกำกับดูแลผู้ประกอบการกิจการวิทยุกระจายเสียงให้ดำเนินการตามขั้นตอน ของการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกันการกัน ตั้งแต่การเริ่มขอใบอนุญาตการดำเนินของผู้ได้รับ ใบอนุญาต การบริหารสถาน การกำหนดสัดส่วนของผังรายการ การส่งเสริม และจริยธรรมแห่ง วิชาชีพ การคุ้มครองผู้เสียหายจากการประกอบกิจการกระจายเสียง การสร้างโครงข่ายพื้นฐาน การใช้ และเชื่อมต่อในการ ประกอบกิจการกระจายเสียง การส่งเสริมและการพัฒนา กิจการกระจายเสียง การกำกับดูแล และการกำหนดโทษไว้อย่างชัดเจน

ดังนั้น เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นทั้งการคุ้มครอง และควบคุม การประกอบกิจการของสื่อมวลชนให้เป็นไปตามระเบียบ และมุ่งไปที่การบริหารจัดการสื่อภาครัฐ สื่อภาค เอกชน และสื่อชุมชน

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 3 ของพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้ยกเลิกกฎหมายต่อไปนี้

- (1) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498
- (2) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502

(3) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2521

(4) พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2530

3. สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

กฎหมายฉบับนี้ มีทั้งหมด 80 มาตรา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนทั้งด้านวิทยุกระจายเสียง และด้านวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งปรากฏเป็นหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้

หมวด 1 การประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 กิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่

ส่วนที่ 2 กิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่ไม่ใช้คลื่นความถี่

ส่วนที่ 3 การบริหารสถานี

ส่วนที่ 4 การป้องกันการผูกขาด,

หมวด 2 รายการของกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์

หมวด 3 การส่งเสริม และควบคุมจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และการคุ้มครองผู้เสียหายจากการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์

หมวด 4 การสร้างโครงข่ายพื้นฐาน การใช้ และเชื่อมต่อโครงข่ายในการประกอบกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์

หมวด 5 การส่งเสริม และการพัฒนากิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์

หมวด 6 การกำกับดูแล

หมวด 7 บทกำหนดโทษ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 โทษทางปกครอง และส่วนที่ 2 โทษอาญา
 ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการประกอบ กิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่ปรากฏอยู่ในหมวด 7 ได้แก่ ส่วนที่ 2 โทษอาญา ซึ่งระบุไว้ใน มาตรา 66 - มาตรา 72 ดังแสดงให้เห็นในภาพรวมในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

ลำดับ	หมวด	สาระสำคัญ	รายละเอียด
1	ประเภทกิจการ	1. แบ่งกิจการเป็น 2 ประเภท 1.1 กิจการที่ใช้คลื่นความถี่ ก. บริการสาธารณะ - ประเภท 1 หน่วยงานรัฐ - ประเภท 2 ความมั่นคงฯ - ประเภท 3 ภาคประชาชน ข. บริการชุมชน ค. ธุรกิจเอกชน - ระดับชาติ - ระดับภาค - ระดับท้องถิ่น 1.2 กิจการที่ไม่ใช้คลื่นความถี่ที่ต้องขอจัดสรรฯ ก. โทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิก ข. โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ค. โทรทัศน์ผ่านโทรศัพท์มือถือ 2. อายุใบอนุญาต - วิทยุ 7 ปี - โทรทัศน์ 15 ปี 3. กำหนดให้มีมาตรการป้องกันการผูกขาด	- เปลี่ยน “บริการของรัฐ” เป็น “บริการสาธารณะ - เปิดโอกาสให้ภาคประชาชน สามารถดำเนินการบริการสาธารณะได้ - กำหนดให้บริการสาธารณะส่วนใหญ่และบริการชุมชนไม่มีโฆษณา - ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมมากขึ้น - กิจการที่ไม่ใช้คลื่นความถี่ สามารถหารายได้จาก การโฆษณาและการบริการธุรกิจไม่เกิน 6 นาที/ชั่วโมง รวม โฆษณาและบริการธุรกิจทั้ง วันเฉลี่ยต้องไม่เกินชั่วโมงละ 5 นาที *** ข้อสังเกตเรื่องใบอนุญาต *** กำหนดให้มีบริการ สาธารณะเพื่อความมั่นคง ทั้งนี้ เป็นบริการสาธารณะ เพียงประเภทเดียวที่สามารถหารายได้โดยมีการโฆษณา
2	รายการ	สัดส่วนประเภทรายการ ก. บริการสาธารณะ ต้องมีรายการข่าวสาร สาระประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ข. บริการชุมชน ต้องมีรายการข่าวสาร สาระประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25	*** กำหนดให้องค์กรอิสระที่จะ เกิดขึ้นในอนาคต สามารถ สั่งระงับการออกอากาศรายการในกิจการวิทยุ โทรทัศน์ได้โดยทันทีด้วย วาจาในขณะที่ออกอากาศอยู่ *** เปิดช่องให้หน่วยงานรัฐ/ รัฐบาล “ขอความร่วมมือ” จากสื่อวิทยุโทรทัศน์ รวมถึง วิทยุชุมชนได้ด้วย การกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐบาลสามารถขอให้ มีรายการได้

ลำดับ	หมวด	สาระสำคัญ	รายละเอียด
3	ส่งเสริมและ ควบคุม จริยธรรมแห่ง วิชาชีพและ การคุ้มครอง ผู้เสียหาย	- ส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ประกอบการ วิชาชีพเพื่อจัดทำมาตรฐานทางวิชาชีพ - กำหนดให้มีคณะกรรมการทำหน้าที่ การคุ้มครองผู้ รับข้อร้องเรียนจากผู้ ได้รับความเสียหาย เสียหายที่เกิดจาก รายการที่เป็นเท็จ/ละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิใน ครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว เพื่อเสนอให้องค์กรวิชาชีพตรวจสอบ และให้การเยียวยาโดยเร็ว	
4	การสร้าง ใช้ และเชื่อมต่อ โครงข่ายใน การประกอบ วิชาชีพ	เจ้าของโครงข่ายต้องยินยอมให้ผู้รับ ใบอนุญาต ใช้หรือเชื่อมต่อโครงข่ายของ ตนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ คณะกรรมการกำหนด	
5	การส่งเสริม และ พัฒนา กิจการฯ	คณะกรรมการจะต้องจัดให้มีการ ประเมิน ประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ ของการประกอบกิจการฯตามแผน แม่บทฯ	
6	การกำกับดูแล	เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำ อันเป็น การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติ นี้ ให้ สห คณะกรรมการเรียกมาชี้แจงให้ถ้อยคำ ส่งพยานหลักฐานเข้าในอาคารระหว่าง เวลา ทำการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง	
7	บทกำหนดโทษ	โทษทางปกครอง โทษทางอาญา	*** ข้อเสนอเรื่องบทกำหนดโทษที่สอดคล้อง กับประเภท และขนาดการประกอบกิจการ
8	บทเฉพาะการ		*** ให้อภิสิทธิ์กรรมสัมพันธ์ไม่ต้องขอรับใบ อนุญาตประกอบกิจการ และไม่ได้อยู่ ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ แต่ให้ขึ้นตรงกับ สพบ./รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แทน (กล่าวคือเป็นการเปิดช่องให้การเมือง สามารถแทรกแซงสื่อของรัฐคือกรม ประชาสัมพันธ์ได้)

ลำดับ	หมวด	สาระสำคัญ	รายละเอียด
9	อื่น ๆ	การออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์	*** ให้อำนาจองค์การอิสระในการใช้ดุลยพินิจโดยขาดการ เสนอในหลักการของ กฎหมายอย่างชัดเจน

ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2554, หน้า 67.

จากตาราง 7.1 พบว่า สาระสำคัญของกฎหมายมีทั้งส่วนที่ช่วย “สานต่อ” เจตนารมณ์ การปฏิรูป สื่อ และส่วนที่จัดว่าเป็น “ปฏิปักษ์” ต่อการปฏิรูปสื่อ

สาระสำคัญที่ช่วยสานต่อเจตนารมณ์การปฏิรูปสื่อมีประเด็นหลัก ๆ ได้แก่

1) การกำหนดให้มี บริการสาธารณะ แทน บริการของรัฐ
 2) การปฏิรูประบบกรรมสิทธิ์ ความเป็นเจ้าของคลื่นความถี่จากเดิมที่ถือครองโดยหน่วยงานรัฐทั้งหมด ไปสู่การกระจายตามประเภทการประกอบกิจการที่เป็นอยู่จริงในสังคม ไม่ว่าจะ เป็นกิจการที่แสวงหากำไรในเชิงพาณิชย์ กิจการภาคชุมชนที่ต้องการใช้คลื่นความถี่เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมรวมตัวกันเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ

3) การกำหนดประเภทกิจการที่ไม่ใช้คลื่นความถี่ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ เปลี่ยนแปลงไป โดยกำหนดให้ต้องขอรับการจัดสรรจากคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติ การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่จะดำเนินการสรรหาในอนาคต

4) การกำหนดให้บริการสาธารณะส่วนใหญ่ และบริการชุมชนไม่มีโฆษณา การกำหนดประเภทการประกอบกิจการในภาคธุรกิจเอกชนเป็นระดับชาติ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมมากขึ้น

4. โอกาสในการรับผิดชอบทางกฎหมาย

การควบคุมสื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นการควบคุมช่องทาง (channel) ที่ใช้ในการส่งสารของสื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้อุปกรณ์ และวิธีการในการส่ง และการรับวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ เช่น การควบคุมคลื่นวิทยุ เครื่องส่งวิทยุ เครื่องรับวิทยุ เครื่องส่งวิทยุโทรทัศน์ การควบคุมการส่งสัญญาณวิทยุไปในบรรยากาศ การควบคุมการส่งสัญญาณ วิทยุทางสาย หรือสื่อตัวนำไฟฟ้าอย่างอื่น ซึ่งความหมายโดยสรุป คือ เป็นการควบคุมสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ และการประกอบกิจการส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่นเคเบิลทีวี โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม และการควบคุมสื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นการควบคุม การส่งวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้บริการแก่สาธารณะ หรือชุมชน

เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้เริ่มบังคับใช้ในปี 2551 โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของปัจจุบันที่ รัฐบาลมีนโยบายให้ระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชนให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงเป็นความเหมาะสมของพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่ต้องนำมาบังคับใช้แก่ประชาชนหรือผู้ประกอบการ เพื่อให้การประกอบกิจการการครอบคลุมงานของกิจการวิทยุกระจายเสียงทุกด้าน และเป็นการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิ และเสรีภาพของสื่อวิทยุกระจายเสียงกับกรอบแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม และประชาชน

โอกาสในการเกิดความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เกิดขึ้นได้ง่าย และบ่อยครั้ง เพราะวณัยต่าง ๆ ของทุกมาตราเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการสื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อโทรทัศน์ในทุกด้าน ซึ่งมีการกำหนดวิธีปฏิบัติอย่างชัดเจน รวมทั้งยังมีบทลงโทษอาญาระบุไว้ในส่วนที่ 2 ว่าด้วยโทษอาญาตั้งแต่ มาตรา 66 ถึงมาตรา 72

ในส่วนของกิจการกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ภาครัฐ ปราบกฏบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการประกอบกิจการการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้ระบุไว้ในมาตรา 10 มีขึ้นสำหรับวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบริการสาธารณะ ซึ่งแบ่งเป็นสามประเภท คือ

1) เพื่อการส่งเสริมความรู้ การศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม การเกษตร และการส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ สุขภาพ อนามัย กีฬา หรือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน

2) เพื่อความมั่นคงของรัฐ หรือความปลอดภัยสาธารณะ

3) เพื่อการกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อการ สนับสนุนในการเผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บริการข้อมูลอันเป็นประโยชน์สาธารณะแก่คนพิการ คนด้อยโอกาส หรือกลุ่มความสนใจที่มีกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือบริการข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์สาธารณะอื่น

5. บทลงโทษ

บทกำหนดโทษแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โทษทางปกครองและโทษทางอาญา,

(1) โทษทางการปกครอง ประกอบด้วย

ก. โทษปรับ มี 3 ชั้น ได้แก่ ชั้น 1 ปรับเกิน 50,000 บาท ชั้น 2 ปรับ 50,000 - 500,000 บาท และชั้น 3 ปรับ 500,000 - 5,000,000 บาท นอกจากนี้มีการปรับเป็น รายวันอีก ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งลงโทษ

ข. พักการใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต

(2) โฆษทางอาญา สรุปได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 แสดงให้เห็นบทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางอาญา

ประเภทความผิด	จำคุกไม่เกิน	ปรับไม่เกิน (บาท)	ทั้งจำทั้งปรับ
1. ประกอบกิจการโดยไม่ได้รับอนุญาต	5 ปี	5,000,00	✓
2. โอนสิทธิการประกอบการให้ผู้อื่นหรือ ครอบงำกิจการผู้อื่น	3 ปี	3,000,000	✓
3. ตั้งใจกระทำการบงกชการส่งหรือรับสัญญาณ	3 ปี	3,000,000	✓
4. กระทำการบงกชโดยประมาท	3 ปี	60,000	✓
5. ผลิต นำเข้า จำหน่ายโดยได้รับอนุญาต	2 ปี	2,000,000	✓
6. ขัดขวางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่	1 เดือน	1,000	✓

ที่มา : สมคิด บางโม, 2551, หน้า 73.

บทลงโทษตามกฎหมายที่ระบุไว้ในส่วนที่ 2 ว่าด้วยโทษอาญาตั้งแต่มาตรา 66 ถึงมาตรา 72 เป็น ประเด็นที่เกี่ยวกับขั้นตอนของการปฏิบัติ ตั้งแต่การขอใบอนุญาตการดำเนินงานของผู้ได้รับใบอนุญาตการบริหารสถานี การกำหนดสัดส่วนของผังรายการ การส่งเสริม และการควบคุมจริยธรรม แห่งวิชาชีพ การคุ้มครองผู้เสียหายจากการประกอบกิจการกระจายเสียง การส่งเสริม และการพัฒนากิจการกระจายเสียง ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการกิจการกระจายเสียงทางธุรกิจ

ในความรับผิดชอบตามกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ สื่อมวลชน ด้านวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ที่มีโอกาสกระทำผิดตามกฎหมายฉบับนี้ ทั้งในกรณีของการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร คือ ผู้ประกอบกิจการวิทยุ กระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

“ทั้งนี้ กฎหมายฉบับนี้เป็นการจัดระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชน โดยมุ่งเน้นที่ หน่วยงาน เอกชน และชุมชนเป็นสำคัญ เป็นผลให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการ กระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 จึงไม่เกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงาน”

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564

ในอดีตกิจการโทรทัศน์ไทยประกอบไปด้วยการส่งสัญญาณโทรทัศน์ภาคพื้นดิน (ฟรีทีวี) ในระบบแอนะล็อกซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการให้บริการโทรทัศน์ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานระบบหลักของประเทศส่วนการให้บริการโทรทัศน์ระบบเคเบิล และระบบดาวเทียมเกิดจากการที่เทคโนโลยีมี

การพัฒนาก้าวหน้ามากขึ้น และเป็นทางเลือกสำหรับประชาชนที่ไม่สามารถรับชมโทรทัศน์ภาคพื้นดินได้ชัดเจนในบางพื้นที่

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่ง ทำหน้าที่ดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ดังรายละเอียดข้อความที่ปรากฏในตอนท้ายของพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรร คลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ดังนี้

“เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่ดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการ ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และ มาตรา 305 (1) บัญญัติให้กฎหมายจัดตั้งองค์กรที่ตราขึ้นจะต้องมีสาระสำคัญให้มีคณะกรรมการเฉพาะด้านเป็นหน่วยย่อยภายในองค์กรนั้นแยกต่างหากจากกัน ทำหน้าที่กำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ และกำกับการประกอบกิจการโทรคมนาคม และมีรายละเอียดด้วยว่าการกำกับ และคุ้มครองการ ดำเนินกิจการ การจัดให้มีกองทุนพัฒนาทรัพยากรสื่อสาร

และส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อสารมวลชนสาธารณะ ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการกิจการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ได้ใช้บัญญัติมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว แต่ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร ทำให้เกิดข้อติดขัดในการดำเนินการหลายประการ รวมทั้งยังมีบทบัญญัติ ที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สมควรกำหนดให้จัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กร หนึ่งทำหน้าที่ดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม รวมทั้งกำหนดขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการกิจการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543

ได้กำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดสรรและกำกับ ดูแลกิจการด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมไว้เป็นหน่วยงานพิเศษ โดย อำนาจในการกำกับดูแลกิจการ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ “กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ “คณะกรรมการ กิจการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรคมนาคมแห่งชาติ” หรือ “กสช” ส่วนอำนาจในการกำกับดูแล กิจการโทรคมนาคมกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ “คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ” หรือ “กทช” ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามคำแนะนำของ วุฒิสภา โดยหน่วยงานทั้งสองหน่วยงานนี้จะถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้รูปแบบของ “องค์กรของรัฐที่เป็น อิสระ” หรือ Independence Regulation Agency ซึ่งเป็นหน่วยงานทางบริหารรูปแบบที่ถูกจัดตั้ง ขึ้นภายใต้เงื่อนไขความจำเป็นเพื่อที่จะสร้างดุลยภาพระหว่าง การบริหารที่มีประสิทธิภาพ และสามารถรับรอง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เพื่อแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการ ภายใต้โครงสร้างระบบการบริหารจัดการของราชการรูปแบบดั้งเดิมไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว ได้มีการซึ่งในการกำกับดูแลบางเรื่อง คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ (กสท.) มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการแทน แต่อย่างไรก็ตาม กสท.ได้ถูกยกเลิกไปตามบทบัญญัติแห่ง พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งมีบทบัญญัติปรับปรุงโครงสร้างองค์กร และอำนาจหน้าที่ กสทช. ให้สามารถรองรับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีโดย รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติให้ กสทช. เป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติ หน้าที่ เพื่อรับผิดชอบ และกำกับการดำเนินการในการจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่เพื่อส่ง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคง ของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 3 พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 *ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติองค์กร จัดสรรคลื่น ความถี่ และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543*

3. สาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ประกอบด้วยบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญ จำนวน 95 มาตรา ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่มได้ดังต่อไปนี้

ก. องค์กรประกอบคุณสมบัติ และคุณลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการ (มาตรา 6-8)

คุณสมบัติที่สำคัญของผู้ที่จะมาเป็นกรรมการ กสทช. ได้คือในมาตรา 7 (12) ระบุว่า “ไม่เคยเป็น หรือเป็นกรรมการ ผู้จัดการ ผู้บริหาร ที่ปรึกษา พนักงาน ผู้ถือหุ้น หรือหุ้นส่วนในบริษัท หรือห้างหุ้นส่วน หรือนิติบุคคลอื่นใดบรรดาที่ประกอบธุรกิจด้านกิจการกระจายเสียง กิจการ โทรทัศน์ หรือ กิจการ โทรคมนาคม ในระยะเวลา 1 ปี ก่อนได้รับการเสนอชื่อ หรือคัดเลือก” ทั้งนี้ ก็เพื่อป้องกันให้ผู้ที่จะมาเป็นกรรมการ กสทช. มีส่วนได้เสียในกิจการที่ตนเองจะต้องเข้ามาจัดสรร และกำกับดูแลให้ เป็นไปตามกฎหมายนั่นเอง

ข. การได้มาซึ่งรายชื่อผู้สมควรได้รับเลือกเป็นกรรมการ และการเลือกกรรมการ (มาตรา 9-18) การได้มาซึ่งรายชื่อผู้ที่เหมาะสมสมควรได้รับเลือกเป็นกรรมการ กสทช. จะมาจาก 2 ทางคือ โดยวิธีการคัดเลือกกันเองจำนวน 22 คน และโดยวิธีการสรรหาจำนวน 22 คน เมื่อวุฒิสภาได้รับรายชื่อผู้สมควรได้รับการคัดเลือกทั้ง 44 คนแล้ว ให้วุฒิสภามีมติเลือกให้เหลือ 11 คน ตามจำนวน กรรมการ กสทช. ที่จะมีได้โดยลงมติแยกไปในแต่ละด้านภายใน 60 วันนับแต่ได้รับรายชื่อจาก เลขาธิการวุฒิสภา

ค. วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การประชุมและอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการ(มาตรา 19 - 33),

ง. การดูแลการประกอบกิจการ และแนวทางในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ (มาตรา 35 - 51) กสทช. จะจัดทำแผนแม่บทเพื่อจัดสรรคลื่นความถี่ด้านกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ให้กับภาคบริการสาธารณะ และภาคบริการธุรกิจ โดยต้องจัดสรรให้ภาคบริการ ชุมชนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 ของแต่ละพื้นที่ ที่มีการอนุญาต

จ. กองทุนวิจัย และพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ สำนักงาน กสทช. และการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การดำเนินการ และการบริหารงาน (มาตรา 52 - 73) เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมขึ้นในประเทศไทย กฎหมายจึงกำหนด ให้มีกองทุนวิจัย และพัฒนาขึ้นโดยใช้เงินจากทุนประเดิม ที่รัฐบาลจัดสรรให้เงินที่ได้จากการประมูลคลื่น ฯลฯ และมีคณะกรรมการบริหารกองทุนที่มี ประธาน กสทช. เป็นประธาน และมีกรรมการบริหารกองทุน จากตัวแทนภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับวัตถุประสงค์ของกองทุนอีก 4 คน

ฉ. ความสัมพันธ์ระหว่าง กสทช. กับรัฐบาล และรัฐสภา บทกำหนดโทษ และบทเฉพาะกาล (มาตรา 74 - 95) แม้ว่า กสทช. จะเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระแต่กฎหมายก็กำหนดให้การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของ กสทช. จะต้องสอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภา โดยเฉพาะในการเจรจา หรือทำข้อตกลงกับรัฐและองค์กรต่างประเทศ นอกจากนี้ กสทช. ยังต้องจัดทำรายงานประจำปีมีเนื้อหาครอบคลุมการดำเนินงานทั้งหมดเสนอต่อคณะรัฐมนตรี และรัฐสภาภายใน 120 วัน หลังสิ้นสุดปีงบประมาณ

4. โอกาสในความรับผิดชอบทางกฎหมาย

กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานย่อย 2 หน่วยใน กสทช. คือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ หรือ กสท. และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม หรือ กทค. โดยให้มีรองประธาน กสทช. เป็นประธานในแต่ละชุด และให้มีกรรมการอีกคณะละ 4 คน โดยแต่งตั้งจากคนที่ไม่ได้เป็นรองประธาน และต้องมี กสทช. ที่เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และเศรษฐศาสตร์คณะละ 2 คนและด้านการคุ้มครองผู้บริโภคอีกคณะละ 1 คน

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมเพื่อเป็นแนวทางให้คณะกรรมการย่อยทั้ง 2 ชุด ใช้ในการกำกับกิจการ ขณะเดียวกัน กฎหมายยังกำหนดแนวทางจัดทำแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ไว้เพื่อให้การจัดสรรคลื่น ความถี่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในมาตรา 49 ที่ระบุถึงการจัดสรรคลื่นความถี่ ให้กับภาคประชาชนว่า

“ในการกำกับดูแลการประกอบกิจการให้ กสทช. จัดให้มีแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ และแผนแม่บทกิจการโทรคมนาคมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการระยะห้าปี โดยในแผนดังกล่าวต้องสอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ และอย่างน้อยต้องมีแนวทางการพัฒนา และส่งเสริมการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบกิจการ แนวทางการอนุญาตให้ใช้คลื่น ความถี่ และการอนุญาตให้ประกอบกิจการ โดยในส่วนกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ต้องจัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่เพื่อประโยชน์สาธารณะ และไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจในการประกอบกิจการบริการชุมชนไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของคลื่นความถี่ในแต่ละพื้นที่ของการอนุญาตประกอบกิจการ”

ทั้งนี้ หมายความว่า ไม่ว่า กสทช. จะจัดทำแผนแม่บทเพื่อจัดสรรคลื่นความถี่ด้านกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ให้กับภาคบริการสาธารณะ และภาคบริการธุรกิจอย่างไร ก็จะต้องจัดสรรให้ภาคบริการชุมชน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของแต่ละพื้นที่ที่มีการอนุญาต

5. บทลงโทษ

บทกำหนดโทษในพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติบทลงโทษไว้ ได้แก่ มาตรา 77 - มาตรา 79 ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.3 แสดงให้เห็นบทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางปกครอง

ประเภทความผิด	จำคุกไม่เกิน	ปรับไม่เกิน (บาท)	ทั้งจำทั้งปรับ
1. ได้รับโทษตามมาตรา 31 วรรคสอง * แล้วไม่ปฏิบัติตาม (ม.77)	-	5 ล้านบาท และปรับอีกวัน ละเกิน 1 แสน	-
2. ใช้คลื่นความถี่เพื่อกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์หรือกิจการโทรคมนาคมโดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 41 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 45 วรรคหนึ่งผู้นั้นต้องได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิด ตามมาตรา 66 ** แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 (ม.78)	3 ปี	3 ล้านบาท และปรับอีกวัน ละเกิน 30,000	✓
3. พนักงานเจ้าหน้าที่ กสทช. หรือผู้ซึ่งใช้อำนาจของ กสทช. รู้หรือได้รับแจ้งจากบุคคลใดว่า การใช้คลื่น ความถี่ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม หาก ได้ดำเนินการบังคับ (ม.79)	3 ปี	6 หมื่น	✓

* มาตรา 31 วรรคสอง

ในกรณีที่ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ หรือกิจการโทรคมนาคม ดำเนินการใด ๆ ในประการที่น่าจะเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคโดยอาศัยการใช้เครือข่ายหรือการโฆษณาอันมีลักษณะเป็นการค้ากำไรเกินควร หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญไม่ว่าด้วยวิธีการใดตามหลักเกณฑ์ที่ กสทช. กำหนดให้ กสทช. มีอำนาจสั่งระงับการดำเนินการดังกล่าวได้

** มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดบทลงโทษที่เป็นโทษทางอาญา ดังนี้

มาตรา 66 ผู้ใดใช้คลื่นความถี่สำหรับการประกอบกิจการการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ หรือให้บริการนอกเหนือจากกิจการกระจายเสียง หรือกิจการโทรทัศน์โดยได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกเกินห้าปี หรือปรับเกินห้าล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับวันละเกินห้าหมื่นบาทตลอดระยะเวลาที่ยังฝ่าฝืน

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564 ได้มีการแก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมาย มีสาระสำคัญดังนี้

ก. ให้มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “กสทช.” จำนวนเจ็ดคน ซึ่งแต่งตั้งจากผู้มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 7 และมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ดังต่อไปนี้ (1) ด้านกิจการกระจายเสียง ด้านกิจการโทรทัศน์ และด้านกิจการโทรคมนาคม ด้านละหนึ่งคน (2) ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค และด้านการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน ด้านละหนึ่งคน (3) ด้านอื่น ๆ ที่จะยังประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ กสทช. จำนวนสองคน ให้เลขาธิการ กสทช. เป็นเลขานุการ กสทช.”

ข. แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 14/1 มาตรา 14/2 มาตรา 15 เกี่ยวกับคุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัครเข้ารับการสรรหาเพื่อเป็นกรรมการต้องมีลักษณะเฉพาะ ข้อ 1-8 และการดำเนินการสรรหากรรมการ ให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาประกาศการเปิดรับสมัครบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการให้ทราบเป็นการทั่วไปผ่านทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างน้อยสามสิบวันติดต่อกัน

ค. ผู้ได้รับเลือกตั้งต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา และต้องแสดงหลักฐานว่าได้ลาออกหรือเลิกประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพดังกล่าวแล้วนั้นต่อประธานวุฒิสภาภายในเวลาที่ประธานวุฒิสภากำหนด

ง. กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ผู้ใดซึ่งดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ได้ดำรงตำแหน่ง หรือปฏิบัติหน้าที่มาแล้วเป็นเวลาไม่ถึงสามปี ให้ผู้นั้นเป็นผู้มีสิทธิได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติอีกรวาระหนึ่ง

บทสรุป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน นี้มี 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิรูประบบกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาถูกถือครองโดยรัฐ และใช้ประโยชน์โดยภาคธุรกิจ ด้วยการกำหนดให้คลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์เป็นทรัพยากรสื่อสารสาธารณะ ส่วนพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการจัดระบบสื่อภาครัฐสื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชนให้เป็นองค์กรสื่อสารสาธารณะแท้จริง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564 ข้อเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

คำถามท้ายบท

1. กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินงานวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ฉบับแรก คือกฎหมายใด และมีความมุ่งหมายอย่างไร
2. การดำเนินบริการที่เข้าข่ายเป็นการส่งวิทยุกระจายเสียง หรือการส่งวิทยุกระจายเสียงโทรทัศน์ เพื่อให้บริการแก่สาธารณะ หรือแก่ชุมชนมีลักษณะอย่างไร
3. ตามกฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานีในการควบคุมการออกอากาศ และควบคุมรายการระหว่างดำเนินการออกอากาศอย่างไรบ้าง
4. ตามกฎหมายกำหนดไว้ว่าผู้จัดรายการจะต้องมีคุณภาพอย่างไรบ้าง
5. ตามกฎหมายกำหนดให้สถานีวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ต้องบรรจุรายการออกอากาศสำหรับเด็ก และเยาวชนในเวลาออกอากาศตามผังรายการเวลาใด

เอกสารอ้างอิง

- โกศล สงเนียม.. (2552). พ.ร.บ. การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 กับทิศทางการประกอบกิจการในอนาคต. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารการสื่อสารมวลชนระดับกลาง (บสก.) รุ่นที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ. (2553). รายงานการแทรกแซงวิทยุชุมชนภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไฮน์ริคเบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2554). พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ใน คู่มือการเรียนรู้การสอนวิชากฎหมายและ จริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- ทรงยศ บัวเพื่อน. (2546). การปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 40. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์ และคณะ (2554). พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ใน คู่มือการเรียนรู้การสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2567). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2567). เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เอส เค บุ๊คส์.
- สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย. (2551). รายงานประจำปี 2551. กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2564). พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร.

บทที่ 6

กฎหมายภาพยนตร์ และวีดิทัศน์

ความนำ

ปัจจุบันสื่อภาพยนตร์สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างกว้างขวาง จึงมีความจำเป็นที่ภาครัฐต้องมีกฎหมายที่ใช้คัดกรองภาพยนตร์ที่นำมาเผยแพร่ในประเทศไทย การประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เพื่อการปรับปรุงบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และเพื่อเป็นการปรับปรุงระบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ เช่น การให้การตรวจ พิจารณาภาพยนตร์ และวีดิทัศน์อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานเดียว การเปลี่ยนระบบการควบคุมสื่อภาพยนตร์ จากการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก่อนการฉาย เป็นการจำกัดประเภทภาพยนตร์ รวมไปถึงมีวัตถุประสงค์ที่จะรวมสื่อสองประเภทเข้าด้วยกัน ได้แก่ สื่อภาพยนตร์ และสื่อวีดิทัศน์ แต่ในทางปฏิบัติได้รวมเกมคอมพิวเตอร์ และคาราโอเกะเข้ามาอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัตินี้ด้วย ในการคัดกรองเนื้อหาของภาพยนตร์ก่อนภาพยนตร์จะเข้าฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักรจะต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ ไม่ให้มีเนื้อหาที่เป็นบ่อนทำลายขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมของประชาชน หรืออาจจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ทั้งนี้ “คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ และวีดิทัศน์” (ฉฐดณัย คำโต, 2558 : 1)

ระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาภาพยนตร์เปรียบเสมือนกรอบสมมุติ ที่กำหนดให้ผู้สร้างภาพยนตร์ ไม่สามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งส่วนของเนื้อหา และส่วนของวิธีการนำเสนอโดยส่วนใหญ่มักหลีกเลี่ยงการสร้างภาพยนตร์ที่อาจฝ่าฝืนระเบียบ และกฎเกณฑ์ ดังกล่าว ส่งผลให้เนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และการดำเนินเรื่อง ซ้ำซาก จำเจ ไม่สามารถพัฒนาแข่งขัน กับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของต่างประเทศได้ (พยุงค์ศักดิ์ จันทรสุนทร, 2542 : 15)

นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่มักพบเห็นมีมากมายหลายปัญหา เช่น

1. ปัญหาการตรวจพิจารณาของเจ้าพนักงานผู้พิจารณาภาพยนตร์มีความเข้มงวดที่แตกต่างกันระหว่างการตรวจภาพยนตร์ต่างประเทศกับประเทศไทย
2. ปัญหาในการพิจารณาภาพยนตร์ ที่ต้องคำนึงถึงผู้ชมภาพยนตร์ทุกระดับอายุ
3. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของบริบทแวดล้อมของกฎหมายภาพยนตร์ ทั้งด้านวัฒนธรรม เทคโนโลยี และพัฒนาการของสื่ออื่น ๆ

กฎหมายสื่อสารมวลชนด้านภาพยนตร์ ประกอบด้วย กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับสื่อมวลชนต่าง ๆ หลายฉบับซึ่งมีทั้งการแก้ไขใหม่ และการแก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งการยกเลิกดังต่อไปนี้

- (1) พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473
- (2) พระราชบัญญัติภาพยนตร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2479
- (3) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 205 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2515
- (4) พระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทป และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2530

ในบทนี้ จะขอกล่าวถึงพระราชบัญญัติภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เนื่องจากยังมีผลในการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มีวัตถุประสงค์ที่จะรวมสื่อสองประเภทเข้าด้วยกัน ได้แก่ สื่อภาพยนตร์ และสื่อวีดิทัศน์ แต่ในทางปฏิบัติได้รวมเกมคอมพิวเตอร์ และคาราโอเกะ เข้ามาอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัตินี้ด้วย

รายละเอียดของพระราชบัญญัติภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 จะได้อธิบายโดยจำแนก เป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

เนื่องจากเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ในปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของหลายองค์กร และมีความซ้ำซ้อนกัน รวมทั้งกิจการภาพยนตร์ในปัจจุบันมีบทบาท สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ จึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของการบัญญัติพระราชบัญญัติภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ดังปรากฏข้อความ ในหมายเหตุตอนท้ายของพระราชบัญญัตินี้ ต่อไปนี้

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน บทบัญญัติบางประการจึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันซึ่งเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ ในปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของหลายองค์กร และมีความซ้ำซ้อนกับพระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทป และวีสดูโทรทัศน์ พ.ศ. 2530 ดังนั้น เพื่อปรับปรุงบทบัญญัติตามกฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์ และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการเทป และวีสดูโทรทัศน์ให้ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งปรับปรุงระบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรเดียวเพื่อลดความซ้ำซ้อนของการตรวจพิจารณาประกอบกับกิจการภาพยนตร์ในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 3 ของพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดีทัศน์ พ.ศ. 2551 ให้ยกเลิกกฎหมายต่อไปนี้

- (1) พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473
- (2) พระราชบัญญัติภาพยนตร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2479
- (3) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 205 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2515
- (4) พระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทป และวีสดูโทรทัศน์ พ.ศ. 2530

3. สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

กฎหมายฉบับนี้ มีทั้งหมด 91 มาตรา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนทั้งด้านภาพยนตร์ และวีดีทัศน์ ซึ่งปรากฏเป็นหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้

- หมวด 1 คณะกรรมการภาพยนตร์ และวีดีทัศน์แห่งชาติ (มาตรา 7 - 15)
- หมวด 2 คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ และวีดีทัศน์ (มาตรา 16 - 19)
- หมวด 3 การประกอบกิจการภาพยนตร์ (มาตรา 20 - 46)
- หมวด 4 การประกอบกิจการวีดีทัศน์ (มาตรา 47 - 60)
- หมวด 5 นายทะเบียน และพนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา 61 - 65)
- หมวด 6 การอุทธรณ์ (มาตรา 66 - 67)
- หมวด 7 บทกำหนดโทษ ส่วนที่ 1 โทษทางปกครองและส่วนที่ 2 โทษอาญา มาตรา 68 - 85)

บทเฉพาะกาล มาตรา 86 - 91

ประเทศไทยได้นำการจัดประเภทภาพยนตร์มาใช้ โดยมีการตราพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้ภาพยนตร์ที่จะนำออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักรจะต้องผ่านการตรวจพิจารณา และได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (อิทธิพล วราบุศกากุล. 2554 : 81 - 83)

“ภาพยนตร์ หมายถึง วัสดุที่การบันทึกภาพ หรือภาพ และเสียง ซึ่งสามารถนำมาฉายให้เห็นเป็นภาพที่เคลื่อนไหวได้อย่างต่อเนื่อง แต่ไม่รวมถึงวีดิทัศน์”

วีดิทัศน์ หมายถึง วัสดุที่มีการบันทึกภาพ หรือภาพ และเสียงซึ่งสามารถนำมาฉายให้เห็นเป็นภาพที่เคลื่อนไหวได้อย่างต่อเนื่องในลักษณะที่เป็นเกมการเล่นคาราโอเกะที่มีภาพประกอบหรือลักษณะอื่นใด ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ตามความเข้าใจของคนทั่วไป ภาพยนตร์ น่าจะหมายถึง การฉายในโรงภาพยนตร์ แต่ตามคำนิยามของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้หมายความเพียงแค่ว่า ภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์เท่านั้น แต่หมายความรวมถึงวัสดุอื่น ๆ ที่สามารถนำมาฉายเป็นภาพเคลื่อนไหวได้ เช่น VCD, DVD เป็นต้น ในขณะที่ความหมายของคำว่า วีดิทัศน์ ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่ได้มีความหมายอย่างอื่นที่คนอื่นทั่วไป เข้าใจกันแต่หมายความถึง เกมการเล่น และคาราโอเกะที่มีภาพประกอบ หรือในอนาคตหากมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อาจถูกกำหนดไว้ในกฎกระทรวงต่อไป

ก่อนภาพยนตร์จะนำออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักร จะต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการชุดหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์” ซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการไม่เกิน 7 คน โดยการแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาพยนตร์ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ ศิลปะวัฒนธรรม หรือการคุ้มครองผู้บริโภค โดยการแต่งตั้งนี้ ถูกกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐจำนวนไม่เกิน 4 คน และภาคเอกชนจำนวนไม่เกิน 3 คน โดยมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่รับผิดชอบทางธุรการ งาน ประชุม การศึกษาข้อมูล และกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทภาพยนตร์

คณะกรรมการชุดดังกล่าว นอกจากจะมีอำนาจในการกำหนดประเภทภาพยนตร์แล้ว ในขณะที่คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ เห็นว่าภาพยนตร์ใดมีเนื้อหาที่เป็นการบ่อนทำลายขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ และเกียรติภูมิของประเทศไทย คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ มีอำนาจสั่งให้แก้ไข หรือตัดทอนภาพยนตร์ดังกล่าวได้

ในกรณีสื่อโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์จะต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการชุดดังกล่าวเช่นกัน

กฎหมายภาพยนตร์ปัจจุบัน กำหนดประเภทภาพยนตร์ดังต่อไปนี้

1. ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และควรส่งเสริมให้มีการดู
2. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ดูทั่วไป
3. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบสามปีขึ้นไป
4. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป
5. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป
6. ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีดู
7. ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ที่ราชอาณาจักร

ส่วนเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาประเภทภาพยนตร์ถูกกำหนดไว้ในกฎกระทรวง กำหนดลักษณะของประเภทภาพยนตร์ พ.ศ. 2552 โดยสามารถสรุปเกณฑ์ที่ใช้ได้ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาที่น่ากลัวสยองขวัญ หรือแสดงการกระทำที่รุนแรง ทารุณ โหดร้าย หรือขาดมนุษยธรรม
2. เนื้อหาที่แสดงพฤติกรรมทางเพศที่สื่อไปในทางลามกอนาจาร เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศ
3. เนื้อหาที่แสดงวิธีการก่ออาชญากรรมหรือใช้อาวุธซึ่งอาจชักจูงหรือส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ
4. เนื้อหาที่แสดงวิธีการใช้สารเสพติด
5. เนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิหรือคำสั่งสอนที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจชักจูงให้ผู้ชมหลงเชื่อ
6. ใช้ภาษาที่เหมาะสมในลักษณะของคำหยาบคาย หรือลามก
7. เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์หรือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. สาระสำคัญของเรื่องเป็นการเหยียดหยาม หรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนาหรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุ
9. เนื้อหาที่ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเกณฑ์ที่ควรเพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในพิจารณา ได้แก่ ลักษณะเนื้อหาที่เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทางศีลธรรม เช่น ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาของการเป็นขู้ ถูกจัดอยู่ในประเภทใด เพราะ “การเป็นขู้” ถือว่าเป็นพฤติกรรมไม่เหมาะสมทางศีลธรรม เป็นลักษณะที่ต้องห้าม ดังนั้น คณะกรรมการจะสามารถพิจารณาได้ตั้งแต่ประเภท ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้ดูทั่วไป จนถึง ประเภทภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป

ภาพยนตร์ต่อไปนี้ไม่ต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการฯ

1. ภาพยนตร์ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. ภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นเพื่อคู่เป็นการส่วนตัว
3. ภาพยนตร์ที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐสร้างขึ้น เพื่อเผยแพร่หรือส่งเสริมการดำเนินงานของหน่วยงานนั้น
4. ภาพยนตร์ที่ฉายในเทศกาลภาพยนตร์ระหว่างประเทศตามที่คณะกรรมการกำหนด
5. ภาพยนตร์ที่ฉายทางโทรทัศน์ และผ่านการตรวจพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยการ ประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แล้ว
6. ภาพยนตร์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ภาพยนตร์ตาม 2 4 และ 6 หากนำออกฉาย เป็นการทั่วไป ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักร ต้องผ่านการตรวจพิจารณา และได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ

ส่วนภาพยนตร์ตาม 5 หากนำออกฉายทางสื่อประเภทอื่น หรือนำออกให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักร ต้องผ่านการตรวจพิจารณา และได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ

4. โอกาสในความรับผิดชอบทางกฎหมาย

การควบคุมสื่อภาพยนตร์ และสื่อวีดิทัศน์นั้น ผู้คนทั่วไปมักใช้คำว่า เซ็นเซอร์ (censorship) เนื่องจากมักเข้าใจว่าเป็นวิธีเดียวที่ใช้ควบคุมสื่อภาพยนตร์ และสื่อวีดิทัศน์ แท้จริงแล้วการควบคุมสื่อ ภาพยนตร์ และสื่อวีดิทัศน์มีหลายวิธี และทุกวิธีต่างก็มีผลต่อโอกาสในความรับผิดชอบทางกฎหมายของ สื่อมวลชนทั้งสิ้น

การควบคุมสื่อภาพยนตร์มีหลายวิธี ดังนี้ (อิทธิพล วราบุศกากุล, 2554, หน้า 77-78)

1. การควบคุมกันเองของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ (industry self-censorship)

เป็นการควบคุมโดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์เอง ซึ่งอุตสาหกรรมภาพยนตร์จะร่วมกันกำหนด กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ว่าภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะได้รับการอนุญาตให้เผยแพร่ หรือไม่เผยแพร่ วิธีนี้ถูกใช้ในช่วงแรกของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ในประเทศสหรัฐอเมริกา

2. การจัดประเภทภาพยนตร์โดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์ (industry classification)

เป็นการจัดประเภทภาพยนตร์โดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์ วัตถุประสงค์ของการจัดประเภทนี้ คือการแจ้งให้ แก่สาธารณชนทราบว่าภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวอยู่ในประเภทใด เพื่อเป็นข้อมูลให้กับ ผู้ชมภาพยนตร์ และผู้ปกครองจะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาอนุญาตให้บุตรหลาน หรือผู้อยู่ภายใต้การปกครองเข้าชมภาพยนตร์ การจัดประเภทภาพยนตร์นี้ใช้กันอย่างแพร่หลายใน หลายประเทศ อาจแตกต่างกันที่การบังคับใช้ หรือหน่วยงานที่จัดประเภทแต่มีแนวคิดเดียวกัน คือ การจัดประเภท ภาพยนตร์เพื่อให้เหมาะสมกับอายุของผู้ชมภาพยนตร์

3. การตรวจสอบภาพยนตร์ก่อนฉาย (prior restraint censorship)

รัฐจะตั้งหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก่อนฉายโดยพิจารณาตามกรอบที่กำหนดก่อนจะอนุญาตให้ฉายในโรงภาพยนตร์ วิธีนี้ใช้ในยุคแรกของการควบคุมสื่อภาพยนตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาแต่เนื่องจากวิธีดังกล่าวขัดกับสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของประเทศ ต่อมาจึงมีการเปลี่ยนจากการตรวจพิจารณาภาพยนตร์เป็นการจัดประเภทภาพยนตร์โดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์

4. การควบคุมโดยกฎหมายลามกอนาจาร (obscenity law)

ภายใต้กฎหมายของประเทศต่าง ๆ จะมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการฉายภาพยนตร์ที่มีภาพโป๊เปลือย ลามก อนาจาร ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เมื่อมีการฉายภาพยนตร์ที่ละเมิดกฎหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงฟ้องร้องดำเนินคดี

5. การจัดประเภทภาพยนตร์โดยสาธารณชน (public classification)

นอกจากการจัดเป็นประเภทภาพยนตร์โดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์ตามที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น อาจมีการจัดประเภทภาพยนตร์โดยสาธารณชน ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายว่าจะกำหนดให้กลุ่มคนกลุ่มใดเป็นผู้พิจารณา เช่น อาจกำหนดให้สภาตำบลเป็นผู้พิจารณาจัดประเภทภาพยนตร์ก็ได้

6. การใช้อำนาจอย่างไม่เป็นทางการ (informal police power)

ระหว่างการตรวจภาพยนตร์ก่อน และการควบคุมโดยใช้กฎหมายลามกอนาจารรัฐอาจใช้อำนาจของตำรวจในการตรวจสอบเนื้อหาของภาพยนตร์โดยถือว่าเป็นการใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นทางการ

7. การแบ่งพื้นที่ (Zoning)

การจำกัดพื้นที่ในการฉายภาพยนตร์บางประเภทเฉพาะบางพื้นที่เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในกลุ่มประเภท ยูโรป ซึ่งใช้ควบคู่กับวิธีการจัดประเภทภาพยนตร์

8. การควบคุมโดยผู้ปกครอง (parent restraint)

นอกจากวิธีที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดแล้ว การควบคุมโดยผ่านทางสถาบันครอบครัว หรือผู้ปกครองเป็นวิธีหนึ่งในการควบคุมสื่อภาพยนตร์ โดยผู้ปกครองมีหน้าที่ศึกษาข้อมูลของภาพยนตร์ก่อนอนุญาตให้ผู้อยู่ภายใต้การปกครองรับชมภาพยนตร์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภาพยนตร์ มีจุดเริ่มต้นมาจากรัฐมีความมุ่งหมายที่จะควบคุมมิให้ภาพยนตร์เกิดผลกระทบในทางเสียหายต่อประชาชน และสังคมซึ่งจำแนกการควบคุมได้ดังนี้ (ชยพล สุทธิโยธิน, 2553, หน้า 116)

1) การควบคุมเนื้อหาของภาพยนตร์ เป็นการกำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหาของภาพยนตร์ และประเภทที่มีลักษณะฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดี

ของประชาชน การควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์อย่างเป็นทางการครั้งแรกในประเทศไทยเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์เรื่อง นางสาวสุวรรณ ก่อนที่จะนำออกฉายให้ประชาชน

2) การควบคุมการฉาย และเผยแพร่ภาพยนตร์เป็นการกำหนดข้อห้าม หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการฉายภาพยนตร์ รวมทั้งการนำหรือส่งภาพยนตร์ออกนอกพระราชอาณาจักร และการนำภาพยนตร์ไปเผยแพร่ในสื่ออย่างอื่นนอกเหนือจากภาพยนตร์ เช่น สื่อวีซีดี ดีวีดี คอมพิวเตอร์

การควบคุมภาพยนตร์ และวิดิทัศน์ในประเทศไทยเกิดขึ้นมาจากแนวความคิดของรัฐที่ตระหนักถึง อิทธิพล และผลกระทบของภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นรัฐบาลจึงได้ออกกฎหมายขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมภาพยนตร์ นอกจากการควบคุมที่ทำโดยรัฐแล้ว กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพภาพยนตร์ก็ยังมี การควบคุมกันเองโดยการรวมตัวกันเป็นสมาคมมีการออกข้อกำหนดจรรยาบรรณของผู้ประกอบการวิชาชีพภาพยนตร์ขึ้นมาใช้ในการควบคุม ส่วนในภาคประชาชนก็มีความสนใจ และให้ความสำคัญกับการควบคุมภาพยนตร์มากขึ้นมีการ ร้องเรียนภาพยนตร์ที่มีลักษณะฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดีไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งร้องเรียนผ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งหลายกรณีได้ส่งผลให้มีการปรับปรุงแก้ไข ภาพยนตร์ให้ดีขึ้น

แนวทางในการควบคุมสื่อภาพยนตร์ แบ่งออกเป็น 3 แนวทางใหญ่ ๆ คือ (ชยพล สุทธิโยธิน 2553, หน้า 125)

1. การควบคุมโดยกฎหมาย เป็นการควบคุมสื่อภาพยนตร์โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมาย ซึ่งมีการเขียน หรือบัญญัติไว้อย่างชัดเจนโดยระบุถึงการกระทำที่ต้องห้าม หรือถ้ากระทำแล้วถือเป็น ความผิด เช่น การระบุว่า การกระทำอย่างใดเป็นความผิด หรือไม่เป็นความผิด โดยมีการ ระบุถึง สภาพบังคับว่า ผลจากการฝ่าฝืนนั้น ผู้ฝ่าฝืนจะต้องได้รับผลร้ายอย่างไร เช่น การระบุว่าผู้ฝ่าฝืนต้องมีความผิดและได้รับโทษ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดมีอะไรบ้าง

2. การควบคุมกันเองโดยผู้ประกอบการวิชาชีพภาพยนตร์ เป็นการควบคุมโดยผู้ที่ประกอบวิชาชีพภาพยนตร์ได้เข้าร่วมกันกำหนดข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติ จรรยาบรรณ จริยธรรม หรือข้อกำหนดบางอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาเพื่อใช้ยึดถือ และปฏิบัติเหมือน ๆ กันการควบคุมลักษณะนี้ตรงกับวิธีการที่เรียกว่า “การควบคุมกันเอง”

3. การควบคุมโดยสื่อมวลชน และประชาสังคม เป็นการควบคุมโดยอาศัยพลังของสังคม ซึ่งมีหน่วยย่อยของสังคมที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการควบคุมอยู่ 2 ส่วนคือ

3.1 สื่อมวลชน เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลความเป็นไปของสังคม คอยเตือนภัยให้ทัศนะ แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไข ปัญหา สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการควบคุมภาพยนตร์ โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาสาระ ให้ภาพยนตร์เสนอ เนื้อหาสาระในแนวทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม หากพบสิ่งที่ไม่สมควรสื่อมวลชนก็จะ

เรียกร้องให้มีการแก้ไข โดยมากแล้วสื่อมวลชนที่คอยทำหน้าที่นี้มากคือ หนังสือพิมพ์ ในปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมตรวจสอบภาพยนตร์ด้วยเช่นกัน

3.2 ประชาสังคม เป็นสถาบันทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของคนในสังคมที่มีความสนใจในประเด็นทางสังคมเรื่องเดียวกัน มีความมุ่งหมายที่จะเป็นพลังขับเคลื่อน สังคมทั้งในด้านการตรวจสอบ การพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าของสังคมในแนวทางสันติ ตัวอย่างของการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายต่าง ๆ เช่น เครือข่ายสิ่ง แวดล้อม เครือข่ายเด็ก เครือข่ายสตรี เครือข่ายสื่อออกกระแส ประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการควบคุมสื่อมวลชนหลาย ๆ แขนงรวมทั้งภาพยนตร์ ด้วยการตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ เสนอแนะ เรียกร้องให้มีการแก้ไขในสิ่งที่ถูกต้อง เรียกร้องให้ทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมและดีงาม

5. บทลงโทษ

บทกำหนดโทษในพระราชบัญญัติภาพยนตร์ และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติบทลงโทษไว้ 2 ส่วน ได้แก่ โทษทางปกครอง (มาตรา 68 - มาตรา 74) และโทษอาญา (มาตรา 75 - มาตรา 85) ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 แสดงบทบาทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางปกครอง

ประเภทความผิด	เพิกถอน/ ปรับไม่เกิน (บาท)
1. ผู้รับใบอนุญาตฉายภาพยนตร์ไทยน้อยกว่าสัดส่วนที่คณะกรรมการ ประกาศ กำหนดตามมาตรา 9 (4) (ม.68)	3 แสน
2. ผู้รับใบอนุญาตดำเนินกิจการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 41, 42, 44 วรรคหนึ่ง หรือผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 53, 54 ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง (ม.69)	2 หมื่น/วัน
3. ผู้รับใบอนุญาตขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 39 (ม.70)	เพิกถอนใบอนุญาต
4. ผู้รับใบอนุญาตที่ถูกลงโทษปรับทางปกครองตามมาตรา 68 หรือ 69 จงใจหรือเจตนากระทำความผิดที่ถูกลงโทษปรับทางปกครองซ้ำอีก (ม.73)	พักใช้/เพิกถอนใบอนุญาต

ตารางที่ 8.2 แสดงบทบาทกำหนดโทษที่เป็นโทษทางอาญา

ประเภทความผิด	จำคุกไม่เกิน	ปรับไม่เกิน (บาท)	ทั้งจำทั้งปรับ
3. ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคหนึ่ง หรือนำภาพยนตร์ ตามมาตรา 26 (7) ออกเผยแพร่ (ม.77)	1 ปี	1 แสน	✓
9. ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 61 (ม.83)	6 เดือน	5 หมื่น	✓
1. ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 20 วรรคหนึ่ง (ม.75)	-	5 แสน	-
2. ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 21 (ม.76)	-	2 แสน - 1 ล้าน	-
4. ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 25 วรรคหนึ่ง มาตรา 28 วรรคสอง มาตรา 34 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 49 วรรคหนึ่ง (ม.78)	-	2 แสน - 1 ล้าน (วันละ 1 หมื่น)	-
5. ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 37 วรรคหนึ่ง มาตรา 38 วรรคหนึ่ง หรือประกอบกิจการดังกล่าวในระหว่างถูกพักใช้หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต (ม.79)	-	2 หมื่น - 1 แสน 2 หมื่น - 1 แสน	-
6. ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 มาตรา 44 วรรคสอง มาตรา 45 หรือ 58 (ม.80)	-	-	-
7. ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 46 หรือมาตรา 47 วรรคหนึ่ง (ม.81)	-	-	-
8. ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 53 วรรคหนึ่ง มาตรา 54 วรรคหนึ่ง หรือประกอบกิจการดังกล่าวในระหว่างถูกพักใช้ หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต (ม.82)	-	1 แสน - 5 แสน (วันละ 1 หมื่น)	- - -

บทสรุป

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ และด้านแนวคิดทางการผลิตทำให้สื่อภาพยนตร์เกิดความสมจริงมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันสื่อภาพยนตร์ก็ถูกรอบงำจากภาคธุรกิจด้วย โดยเฉพาะในสังคมออนไลน์

สื่อภาพยนตร์ และวีดิทัศน์เป็นสื่อที่ควรมีการควบคุมมากขึ้น ต้องมีการขออนุญาตไม่ว่าจะเป็นด้าน เนื้อหา และการควบคุมการฉายและเผยแพร่ โดยการควบคุมสื่อภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ มีหลายวิธี ได้แก่ การควบคุมจากภาครัฐ การควบคุมจากอุตสาหกรรมภาพยนตร์ และการควบคุมโดยประชาชน เพื่อป้องกันการนำเนื้อหาที่มีลักษณะโน้มแนวโน้มไปในทางชั่ว หรือส่งเสริมให้เกิดอาชญากรรม หรือชักจูงให้ผู้ชมนิยมชมชอบไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติชั่ว รวมทั้งเนื้อหาประเภทที่ทำให้เกิดการเสื่อมเสียศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดี และอาจเป็นมูลเหตุของความไม่สงบเรียบร้อยของประเทศ หลีกเลี่ยงเนื้อหาที่อาจก่อให้เกิดการดูหมิ่นต่อรัฐ ระหว่างประเทศ หรือระหว่างเชื้อชาติ ซึ่งการควบคุมแบ่งออกเป็น 3 แนวทางใหญ่ ๆ คือ การควบคุมโดยกฎหมาย การควบคุมกันเองโดยผู้ประกอบการวิชาชีพภาพยนตร์ และการควบคุมโดยสื่อมวลชน และประชาสังคม

คำถามท้ายบท

1. แนวทางในการควบคุมภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ มีกี่วิธี อะไรบ้าง
2. ภาพยนตร์อาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านที่ไม่ดีในประเด็นใดบ้าง
3. การจำแนกการควบคุมภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ตามความมุ่งหมายที่จะควบคุมมิให้ภาพยนตร์เกิดผลกระทบในทางเสียหายต่อประชาชน และสังคม แบ่งเป็นกี่กรณี อะไรบ้าง
4. จงยกตัวอย่างความผิดเกี่ยวกับภาพยนตร์ และวีดิทัศน์และบทลงโทษมา 1 กรณี
5. การควบคุมสื่อภาพยนตร์มีหลายวิธี อะไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐดนัย คำโต. (2558). การจัดการของผู้ผลิตภาพยนตร์เมื่อภาพยนตร์ถูกห้ามเผยแพร่ในประเทศไทย: ศตวรรษ อินเซค อินเดอะ แบริคยาร์ด แบะอาปัติ. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชยพล สุทธิโยธิน. (2553). กฎหมายภาพยนตร์ ใน กฎหมายและจริยธรรมด้านนิเทศศาสตร์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช. (2567). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: เอส เค บุ๊คส์.
- อิทธิพล วราบุศกากุล. (2554). กฎหมายเกี่ยวกับภาพยนตร์ ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชา กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

บทที่ 7

กฎหมายเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต และคอมพิวเตอร์

ความนำ

ปัจจุบันการส่งหรือใช้ข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เป็นกิจกรรมที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ทำให้คนที่อยู่ห่างโดยระยะทาง หรือในต่างประเทศสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารรวมถึงความเป็นไปที่เกิดขึ้นในโลกนี้ได้อย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้การนำข้อมูลต่างๆ เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้เป็นการเผยแพร่ข้อเท็จจริง ความรู้ และข้อมูลต่างๆ เพื่อให้คนได้รับรู้ได้ อันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ในทางตรงกันข้าม การนำเข้าสู่ข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ และเผยแพร่ให้แก่สาธารณะ หากเป็นข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นย่อมก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นในเวลาอันรวดเร็ว และมีผลอย่างกว้างขวางทำให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาเสียชื่อเสียงเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงความผิดที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในเรื่องดังกล่าวโดย พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 แก้ไขมาตรา 14 และมาตรา 16 เพื่อปราบปรามการส่งข้อมูลเท็จ หลอกลวง ลามก หรือการส่งภาพตัดต่อในประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2560

พ.ร.บ. ฉบับเดิมใช้บังคับเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี โดยที่ผ่านมามีปัญหาในการตีความจนกระทบกับการบังคับใช้ เช่น การนำฐานความผิดที่ใช้กับเรื่องฉ้อโกงปลอมแปลงทางออนไลน์ ไปใช้กับการ หมิ่นประมาท ทำให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น จนทำให้เกิดการโจมตีจากประชาคม โลก และเกิดกระแสสังคม เรียกร้องหลักประกันสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นขึ้น กอปร กับเพื่อเป็นการปรับปรุงกฎหมายให้เท่าทันกับเทคโนโลยี และภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเจาะเข้าไปในระบบ คอมพิวเตอร์ของคนอื่น หรือเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาลามก อนาจาร หรือที่เป็นภัยในด้านอื่น ๆ หรือการกระทำความผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

รายละเอียดของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 จะได้อธิบายโดยจำแนก เป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

เจตนารมณ์ของการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ ปรากฏเป็นข้อความในตอนท้ายของพระราชบัญญัติว่าด้วยการ กระทบความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ดังนี้

เมื่อวันที่ 16 ธ.ค. 2559 ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีมติ เห็นด้วย 168 ไม่เห็นด้วย 0 งดออกเสียง 5 ให้ผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทบความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... โดยรอประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไปใน 120 วัน

พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทบความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560หรือ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฉบับใหม่ ได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 มกราคมที่ผ่านมาซึ่งกฎหมายจะมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการในอีก 120 วัน

ในระหว่างนี้กระทรวงดีไอเจจะทำหน้าที่ยกร่างกฎกระทรวงมาใช้งานร่วมกับพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เนื่องจากข้อกฎหมายหลายประเด็นมีการระบุในเรื่องของเนื้อหาที่กว้างเกินไป การที่มีกฎกระทรวง และกฎหมายลูกเข้ามาใช้ประกอบจะทำให้การตีความไปจนถึงการบังคับใช้ของกฎหมายมีความละเอียดมากยิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

1. ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลฯ รักษาการตามพระราชบัญญัติ
2. บทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมต่อการป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน ซึ่งมีรูปแบบการกระทบความผิดที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่นเพิ่มเติมฐานความผิดและกำหนดโทษผู้ส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่น
3. มาตรการในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ รวมทั้งการเฝ้าระวัง และติดตามสถานการณ์ด้านความมั่นคงปลอดภัยของเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศ สมควรปรับปรุงบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้รักษากฎหมาย
4. กำหนดโทษของความผิดดังกล่าว การปรับปรุงกระบวนการ และหลักเกณฑ์ในการระงับการทำให้แพร่หลาย หรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

3. สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

กฎหมายฉบับนี้ มีทั้งหมด 31 มาตรา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนทั้งด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หมวด คือ

หมวด 1 ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (มาตรา 5 - มาตรา 17)

หมวด 2 พนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา 18 - มาตรา 31)

นิยามศัพท์สำคัญ

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ระบบคอมพิวเตอร์” หมายความว่า อุปกรณ์ หรือชุดอุปกรณ์ของคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมการทำงานเข้าด้วยกันโดยได้มีการกำหนดคำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใด และแนวทางปฏิบัติงานให้อุปกรณ์ หรือชุดอุปกรณ์ ทำหน้าที่ ประมวลผลข้อมูลโดยอัตโนมัติ “ข้อมูลคอมพิวเตอร์” หมายความว่า ข้อมูล ข้อความ คำสั่ง ชุดคำสั่งหรือสิ่งอื่นใด บรรดาที่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ในสภาพที่ระบบคอมพิวเตอร์อาจประมวลผลได้ “ข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารของระบบคอมพิวเตอร์

ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

เราสามารถอธิบายสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้โดยจำแนกตามการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ แบ่งได้เป็น 5 ความผิด ดังต่อไปนี้

1. อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ทั่วไป

อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ทั่วไป ได้แก่ การกระทำความผิดต่อระบบคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับอาชญากรรมที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของสภายุโรป รวมทั้งการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์อย่างผิดกฎหมาย และการเผยแพร่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อจุดประสงค์ในการกระทำความผิด หรือเพื่อนำไปจำหน่าย หรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะในการกระทำความผิดใด ๆ

2. ความผิดเกี่ยวกับการให้ข้อมูลเท็จ

ข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” ซึ่งไม่เหมือนกับกฎหมายหมิ่นประมาทที่ไม่สนใจว่าจะเป็นความจริงหรือไม่ การกระทำความผิดหลายอย่างซึ่งรวมถึงการนำเข้าระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม หรือเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน ข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา หรือที่ลักษณะลามก หรือเผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์

3. ความรับผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

ผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้ มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 ให้รัฐมนตรีออกประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ถ้าผู้ให้บริการพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตามประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตาม วรคสอง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ”

4. ความผิดฐานหมิ่นประมาท

ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูล คอมพิวเตอร์ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่น และภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้นฯ ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง เป็นการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์โดยสุจริต อันเป็นการติชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำผู้กระทำไม่มีความผิด ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำต่อภาพของ ผู้ตาย และการกระทำนั้นน่าจะทำให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ผู้กระทำต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง

5. อำนาจที่กฎหมายให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ให้อำนาจให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา อาจร้องขอให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ ตาม พระราชบัญญัตินี้ฯ ดำเนินการตาม พระราชบัญญัติในบรรดา ความผิดอาญาต่อกฎหมายอื่น ซึ่งได้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือ อุปกรณ์ที่ใช้เก็บข้อมูลคอมพิวเตอร์ เป็นองค์ประกอบหรือเป็นส่วนหนึ่งในการกระทำความผิด และให้ผู้ได้รับการร้องขอจากพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามคำร้องขอโดยไม่ชักช้า

ในกรณีที่เป็นการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ ได้มีมาตราในการปิดกั้นเว็บไซต์ และที่เป็นความผิดกฎหมายอื่น /ลักษณะขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ความผิดอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา หรือกฎหมายอื่นซึ่ง

ข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 20 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่โดยความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการที่จะยื่นขอคำสั่งศาลเพื่อระงับการเผยแพร่ นั้นคือ อำนาจในการปิด ระวัง หรือสกัดกั้น แพร่หลาย หรือลบซึ่งข้อมูลนั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ มิให้เข้าถึงเว็บไซต์ที่ถูกอ้างว่ากระทำผิดกฎหมาย

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลบังคับใช้ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารได้ใช้อำนาจตามมาตรา 20 ในการปิดเว็บไซต์หลายพันกว่าเว็บไซต์ที่ถูกกล่าวหาว่าหมิ่นประมาท พระเดชานุภาพ หรือเป็นเว็บไซต์ลามก กลุ่มเสรีภาพต่อต้านการเซ็นเซอร์แห่งประเทศไทย หรือ FACT ได้เผยแพร่รายชื่อ เว็บไซต์ที่ถูกปิดเหล่านี้บนเว็บไซต์ของกลุ่มที่ www.facthai.wordpress.com

การใช้อำนาจตามมาตรา 18 และมาตรา 20 นี้ต้องอาศัยคำสั่งศาล แต่ศาลก็มีกฤษฎีกาตามคำร้องในกรณีที่เป็นข้อกล่าวหาเกี่ยวกับหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

4. โอกาสในความรับผิดทางกฎหมาย

โอกาสในความรับผิดทางกฎหมายซึ่งเป็นการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้อาจแบ่งได้เป็นสองหมวด คือ การกระทำความผิดโดยตรงต่อระบบคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ (มาตรา 5 ถึงมาตรา 13) และการกระทำความผิดซึ่งเป็นความผิดอยู่แล้วตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ได้กระทำโดยใช้คอมพิวเตอร์ (มาตรา 14 ถึงมาตรา 17) โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ใช้อำนาจตามบทบัญญัติส่วนนี้ในการปิดเว็บไซต์ และดำเนินคดีกับผู้ใช้อินเทอร์เน็ต และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายใหม่ประชาชนทั่วไปยังไม่ค่อยทราบ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับอินเทอร์เน็ต และคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนรุ่นใหม่ อันก่อให้เกิดประโยชน์ อย่างใหญ่หลวง และบางคนใช้ไปในทางที่ผิดก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม สังคมจึงเรียกร้องให้ตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นมาเพื่อควบคุม ส่งเสริม และรองรับกิจการที่เกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์

5. บทลงโทษ

บทลงโทษแบ่งตามความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีอยู่ 5 ความผิด ดังต่อไปนี้

ก. อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ทั่วไป

มาตรา 5 ถึงมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ระบุว่า

มาตรา 5 และมาตรา 6 บัญญัติโดยเฉพาะถึงการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์อย่างผิดกฎหมาย มาตรา 5 ระบุโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 6 ระบุผู้ใดล่วงรู้มาตรการป้องกันการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์ที่ผู้อื่นจัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะ

ถ้า นำมาตรการดังกล่าวไปเปิดเผยโดยมิชอบในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้ใดเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งระบบคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันการเข้าถึงโดยเฉพาะ และมาตรการนั้นมีได้มีไว้สำหรับตน ระบุโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 7 และมาตรา 8 ระบุโทษสำหรับการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์ มาตรา 7 ผู้ใดเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันการเข้าถึงโดยเฉพาะ และมาตรการนั้นมีได้มีไว้สำหรับตน ระบุโทษจำคุกเกินสองปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับการเข้าถึงข้อมูลอย่างผิดกฎหมาย มาตรา 8 ผู้ใดกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อดักจับไว้ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นที่อยู่ระหว่างการส่งในระบบคอมพิวเตอร์ และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น มีได้มีไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อให้บุคคลทั่วไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มโทษจำคุกเกินสามปี หรือปรับเกิน 60,000 บาท

มาตรา 9 และมาตรา 10 กำหนดโทษสำหรับการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ข้อมูล หรือระบบคอมพิวเตอร์อย่างผิดกฎหมาย มาตรา 9 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมไม่ว่าทั้งหมด หรือบางส่วน ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นโดยมิชอบ มาตรา 10 ผู้ใดกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบ เพื่อให้การทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ ของผู้อื่นถูกระงับ ชะลอ ชัดขวาง หรือรบกวนจนไม่สามารถทำงานตามปกติได้ ระบุโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 11 ผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่นโดยปกปิดหรือปลอมแปลงแหล่งที่มาของการส่งข้อมูลดังกล่าว อันเป็นการรบกวนการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ของบุคคลอื่นโดยปกติสุข ระบุโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท แต่ไม่มีโทษจำคุก สำหรับผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่นอันมีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสามารถบอกเลิก หรือแจ้งความประสงค์เพื่อปฏิเสธการตอบรับได้โดยง่าย ระบุโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท แต่ไม่มีโทษจำคุก

มาตรา 12 เป็นการกระทำต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือระบบคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ ระบุโทษที่หนักขึ้นมากในกรณีที่การกระทำ ความผิดตามมาตรา 9 และมาตรา 10 ได้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลจำนวนมาก มาตรา 12 ระบุโทษจำคุกเกินสิบปี และปรับเกิน 200,000 บาท สำหรับความผิดตามมาตรา 9 และมาตรา 10 ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนว่าจะในทันที หรือในภายหลัง โทษอาจถูกเพิ่มเป็นจำคุกไม่เกิน 15 ปี และปรับไม่เกิน 300,000 บาท

การกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสามโดยมิได้มีเจตนาฆ่า แต่เป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย โทษอาจถูกเพิ่มเป็นจำคุกไม่เกิน 20 ปี และปรับไม่เกิน 400,000 บาท

มาตรา 13 กำหนดโทษสำหรับผู้ใดจำหน่าย หรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดตามมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 หรือ มาตรา 11 ตามมาตรา 5-11 โดยระบุโทษจำคุกเกินห้าปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้ใดจำหน่าย หรือเผยแพร่ชุดคำสั่งที่จัดทำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดตามมาตรา 12 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสาม โดยระบุโทษจำคุกเกินสองปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข. ความผิดเกี่ยวกับข้อมูลเท็จ

มาตรา 14 การนำเข้าข้อมูลโดยทุจริต หรือโดยหลอกลวงนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือ ปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน มุ่งเอาผิดการกระทำต่อทรัพย์สินชัดเจนขึ้น และยังเปิดช่องให้ตีความเอาผิดกับการบิดเบือนได้ ความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคง ในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน การก่อการร้าย ลักษณะอันลามก กำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ค. ความรับผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

มาตรา 15 ของพระราชบัญญัติว่าผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิด ตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน กำหนดระวางโทษ ตามมาตรา 14

ง. ความผิดฐานหมิ่นประมาท

มาตรา 16 ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่น และภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติม หรือดัดแปลง ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย การกระทำต่อภาพของผู้ตาย และการกระทำนั้นน่าจะทำให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย เป็นความผิดที่มีระวางโทษจำคุกเกินสามปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

จ. อำนาจที่กฎหมายให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

การใช้อำนาจตามมาตรา 18 และมาตรา 20 นี้ต้องอาศัยคำสั่งศาล แต่ศาลก็มักอนุญาตตามคำร้องในกรณีที่เป็นข้อกล่าวหาเกี่ยวกับหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

พ.ร.บ. ฉบับนี้เป็นกฎหมายใหม่ออกมาจัดระเบียบการใช้คอมพิวเตอร์ มิให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น และมีให้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือของผู้ทุจริต สื่อมวลชนจึงควรสนใจอย่างละเอียดเพื่อป้องกัน ความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น และต้องรับโทษทางอาญาได้

ดังปรากฏในตารางที่สรุปความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ในตารางที่ 9.1 ดังนี้

ตารางที่ 7.1 สรุปความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

ประเภทความผิด	จำคุกไม่เกิน	ปรับไม่เกิน (บาท)	ทั้งจำทั้งปรับ
1. เข้าถึงโดยมิชอบ ซึ่งระบบคอมพิวเตอร์ (ม.5)	6 เดือน	10,000	
2. ล่วงรู้มาตรการป้องกันระบบแล้วนำไปเปิดเผยโดยมิชอบ (ม.6)	1 ปี	20,000	
3. เข้าถึงโดยมิชอบ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ (ม.7)	2 ปี	40,000	
4. ดักจับไว้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นโดยมิชอบ (ม.8)	3 ปี	60,000	
5. การกระทำใด ๆ ทำให้ระบบคอมพิวเตอร์ของผู้อื่น ถูกระงับขัดขวาง ชะลอ หรือรบกวน (ม.10)	5 ปี	100,000	
6. กระทำการใด ๆ ทำให้ระบบคอมพิวเตอร์ของผู้อื่น ปลอมแปลงแหล่งที่มา (ม.11)	-	100,000	
7. ส่งข้อมูลหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์โดยปกปิดหรือ ปลอมแปลง (ม.11)		100,000	
8. กระทำความผิดตาม (ม.12)	ตั้งแต่ 1 ปี-		
(1) ม.5 ม.6 ม. 7 ม. 8 หรือม 11 เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ	7 ปี	20,000 บาท- 140,000 บาท	
(2) เกิดความเสียหายต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์	ตั้งแต่ 1 ปี - 10 ปี	20,000 บาท- 200,000 บาท	
(3) ความผิดตามม. 9 หรือม. 10 เป็นการกระทำต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์	ตั้งแต่ 3 ปี - 15 ปี	60,000 บาท- 300,000 บาท	
(4) และมีคนตาย	ตั้งแต่ 5 ปี -	100,000 บาท-	
ความผิดตามม. 9 หรือม. 10 (ม.12/1)	20 ปี ไม่เกิน 10 ปี	400,000 บาท	

ประเภทความผิด	จำคุกไม่เกิน	ปรับไม่เกิน (บาท)	ทั้งจำทั้งปรับ
(1) เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สิน (2) เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สิน 9. จำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่งนำไปใช้เป็นเครื่องมือ กระทำความผิด (ม.13) (1) ม.5 ม.6 ม.7 ม.8 ม.9 ม.10 ม.11 (2) ม.12	ตั้งแต่ 5 ปี – 20 ปี ไม่เกิน 5 ปี ไม่เกิน 2 ปี	ไม่เกิน 200,000 บาท ไม่เกิน 200,000 บาท 20,000 บาท ไม่เกิน 40,000 บาท	
10. การนำเข้าสู่ระบบที่ไม่สุจริต (ม.14) (1) บิดเบือน หรือปลอมเป็นเท็จ มิใช่การหมิ่น (2) เป็นเท็จ ความเสียหายต่อประเทศ (3) เป็นเท็จ ความเสียหายต่อประเทศ การก่อ (4) ข้อมูลลักษณะอันลามก (5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)	ไม่เกิน 5 ปี ไม่เกิน 5 ปี ไม่เกิน 5 ปี ไม่เกิน 5 ปี	ไม่เกิน 100,000 บาท ไม่เกิน 100,000 บาท ไม่เกิน 100,000 บาท ไม่เกิน 100,000 บาท ไม่เกิน 100,000 บาท ไม่เกิน 100,000 บาท	
11. จงใจสนับสนุนหรือยินยอมนำเข้าสู่ระบบโดยไม่สุจริต (ม.15) 12. นำภาพของผู้อื่น โดยตัดแปลงตัดต่อเข้าสู่ระบบทำให้เขาเสียหาย (ม.16) 13. เจ้าหน้าที่เปิดเผยข้อมูลโดยเจตนา (ม.22) 14. เจ้าหน้าที่เปิดเผยข้อมูลโดยประมาท (ม.23) 15. ผู้ใดเปิดเผยข้อมูลซึ่งเจ้าหน้าที่ได้มา (ม.24) 16. ไม่เก็บข้อมูลจราจรไว้ (ม.26)	ไม่เกิน 5 ปี ไม่เกิน 3 ปี ไม่เกิน 3 ปี ไม่เกิน 1 ปี ไม่เกิน 2 ปี -	ไม่เกิน 100,000 บาท ไม่เกิน 300,000 บาท บาท ไม่เกิน 60,000 บาท ไม่เกิน 20,000 บาท ไม่เกิน 40,000 บาท ไม่เกิน 500,000 บาท	

ตัวอย่าง

- การฝากร้านใน Facebook IG ถือเป็นสแปม ปรับ 200,000 บาท
- ส่ง SMS มาโฆษณาโดยไม่ได้รับความยินยอมต้องมีทางเลือกให้ผู้รับสามารถปฏิเสธข้อมูลนั้นได้ ไม่เช่นนั้นถือเป็นสแปม ปรับ 200,000 บาท

3. ส่ง e-Mail ขยายของ ถือเป็นสแปม ปรับ 200,000 บาท

4. กด Like ได้ไม่ผิด พ.ร.บ. ยกเว้นการกด Like เรื่องเกี่ยวกับสถาบันเสี่ยงเข้าข่ายความผิดมาตรา 112 หรือมีความผิดร่วม

5. กด Share ถือเป็นการเผยแพร่ หากข้อมูลที่ Share นั้นมีผลกระทบต่อผู้อื่นอาจเข้าข่ายความผิดตาม พ.ร.บ. โดยเฉพาะที่กระทบต่อบุคคลที่ 3

6. พบข้อมูลผิดกฎหมายอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ของเรา แต่ไม่ใช่สิ่งที่เจ้าของคอมพิวเตอร์กระทำเอง สามารถแจ้งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ หากแจ้งแล้วลบข้อมูลออกเจ้าของจะไม่มี ความผิดตามกฎหมาย เช่น ความเห็นในเว็บไซต์ต่างๆ รวมไปถึง Facebook ที่ให้แสดงความคิดเห็น หากพบว่าการแสดงความคิดเห็นผิดกฎหมาย เมื่อแจ้งไปที่หน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อลบได้ทันที เจ้าของระบบเว็บไซต์จะไม่มีผิด

7. ฉะนั้น Admin ที่เปิดให้มีการแสดงความคิดเห็น เมื่อพบข้อความที่ผิด พ.ร.บ. เมื่อลบออกจากพื้นที่ที่ตนดูแล จะถือเป็นผู้พ้นผิด แต่หากไม่ยอมลบออก จะมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

8. การ Post สิ่งลามกอนาจาร ที่ทำให้เกิดการเผยแพร่สู่ประชาชนได้ จำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท

9. การ Post เกี่ยวกับเด็ก เยาวชน ต้องปิดบังใบหน้า ยกเว้นเมื่อเป็นการเชิดชู ชื่นชมอย่างให้เกียรติ

10. การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียชีวิต ต้องไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียง หรือถูกดูหมิ่นเกลียดชัง ญาติสามารถฟ้องร้องได้ตามกฎหมาย มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 200,000 บาท

11. การ Post ด่าว่าผู้อื่น มีกฎหมายอาญาอยู่แล้ว ไม่มีข้อมูลจริง หรือถูกตัดต่อ ผู้ถูกกล่าวหาเอาผิดผู้ Post ได้ โทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 200,000 บาท

12. ไม่ทำการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้ใด ไม่ว่าจะข้อความ เพลง รูปภาพ หรือวิดีโอ

13. ส่งรูปภาพแชร์ของผู้อื่น เช่น สวัสดิ์ อวยพร ไม่ผิด ถ้าไม่เอาภาพไปใช้ในเชิงพาณิชย์ หารายได้

พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

กฎหมายฉบับนี้ได้ยกร่างขึ้นตามแนวทางของกฎหมายแม่แบบที่จัดทำโดย UNCITRAL หรือ คณะกรรมาธิการการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on International Trade Law) ที่เป็นแนวทางซึ่งหลายประเทศยอมรับ และนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการยกร่างกฎหมายภายในของตนเช่นกัน เพื่อทำให้กฎหมายของประเทศต่าง ๆ มีความสอดคล้อง ระหว่างกัน (Legal Harmonization) ให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ทั้งด้านทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิ ในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สัญญาละเมิด ตลอดจนเขตอำนาจอธิปไตย

ของรัฐ ผู้ประกอบการมักจะนำชื่อทางการค้าหรือเครื่องหมายการค้าของใช้เป็นชื่อโดเมนระดับรอง เพื่อให้ สาธารณะจดจำได้ง่าย การใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นหรือการจดทะเบียนชื่อโดเมน โดยอาศัย ความมีชื่อเสียงของบุคคล หรือสินค้าของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 จึงเป็นกฎหมายกลางที่รองรับสถานะทางกฎหมายของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้มีผลผูกพัน และใช้บังคับได้ตามกฎหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ ปรากฏเป็นข้อความในตอนท้ายของพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ดังนี้

เนื่องจากปัจจุบันว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ยัง ไม่มีบทบัญญัติรองรับในเรื่องตราประทับอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถระบุถึงตัวผู้ทำธุรกรรมทาง อิเล็กทรอนิกส์ ได้เช่นเดียวกับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำธุรกรรมทาง อิเล็กทรอนิกส์ ที่ต้องมีการประทับตราในหนังสือเป็นสำคัญ รวมทั้งยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้สามารถนำเอกสารซึ่งเป็นสิ่ง พิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนต้นฉบับ หรือให้เป็นพยานหลักฐานในศาลได้และโดยที่ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวงทบวง กรม พ.ศ. 2545 และกำหนดให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผน ส่งเสริมพัฒนา และดำเนินกิจการเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารประกอบกับปัจจุบัน ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้มีการใช้อย่างแพร่หลาย จำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานธุรการเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์และเป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการธุรกรรม อิเล็กทรอนิกส์ โดยสมควรจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ สังกัดกระทรวง เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารขึ้นทำหน้าที่แทนศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ สังกัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารขึ้นทำหน้าที่แทนศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ อันจะเป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันในเวทีการค้าระหว่างประเทศ สมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ต่อมาได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 โดยเจตนารมณ์ของการแก้ไขดังกล่าวเหตุผลเป็นข้อความตอนท้ายของพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ดังนี้

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัจจุบันกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ยังมีบทบัญญัติรองรับในเรื่องตราประทับอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถระบุถึงตัวผู้ทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้เช่นเดียวกับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องมีการประทับตราในหนังสือเป็นสำคัญ รวมทั้งยังมีบทบัญญัติที่กำหนดให้สามารถนำเอกสารซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนต้นฉบับ หรือให้เป็นพยานหลักฐานในศาลได้ และโดยที่ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการตามพระราชบัญญัติ

(ต่อ) ปรับปรุง กระทรวงทบวง กรม พ.ศ. 2545 และกำหนดให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการ วางแผน ส่งเสริม พัฒนา และดำเนินกิจการเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารประกอบกับปัจจุบันธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้มีการใช้อย่างแพร่หลาย จำเป็นที่จะต้องมีการมีหน่วยงานธุรการเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และเป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยสมควรจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ สังกัด กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารขึ้นทำหน้าที่แทนศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ อันจะเป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และสร้างเสริมศักยภาพการแข่งขันในเวทีการค้าระหว่างประเทศ สมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้

ต่อมาได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 256 โดยเจตนารมณ์ของการแก้ไขดังปรากฏเหตุผลเป็นข้อความตอนท้ายของพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ดังนี้

เมื่อกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นกฎหมายกลางที่รองรับสถานะทางกฎหมายของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และเสริมการบังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ ทำให้เมื่อมีการปรับปรุงกระบวนการตามกฎหมายต่าง ๆ ให้ทำในแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้กฎหมายฉบับต่าง ๆ จึงได้เชื่อมโยงมายังกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อความสอดคล้องและความชัดเจนให้ครอบคลุมตั้งแต่เรื่อง "นโยบาย" "มาตรฐานและการอำนวยความสะดวก" ตลอดจน "ระบบนิเวศที่น่าเชื่อถือ และมั่นคงปลอดภัย" โดย **สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) หรือ ETDA (เอ็ตด้า) ได้ดูแลในส่วน "มาตรฐาน และการอำนวยความสะดวก" ผ่าน พ.ร.บ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ และ พ.ร.บ.สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ** เพื่อวางนโยบาย และกำหนดทิศทางขับเคลื่อนเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม โดยให้มีคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สดช.) และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่พระราชบัญญัตินี้ยกเลิก แต่มีการแก้ไขโดย พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติว่าด้วย ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วย ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

3. สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

กฎหมายฉบับนี้ มีทั้งหมด 46 มาตรา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนทั้งด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ

หมวด 1 ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (มาตรา 7 - มาตรา 25) รองรับการทำธุรกรรมในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องต่าง ๆ

หมวด 2 ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (มาตรา 26 - มาตรา 31) รองรับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

หมวด 3 ธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (มาตรา 32 - มาตรา 34) รองรับการทำกับดูแลธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญ และมีผลกระทบกว้าง

หมวด 3/1 ระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล รองรับให้บุคคลสามารถพิสูจน์และยืนยันตัวตนผ่านระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลได้ โดยมีกลไกการควบคุมดูแลผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ระบบดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือและมั่นคงปลอดภัย

หมวด 4 อุตสาหกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ (มาตรา 35) รองรับการใช้บริการภาครัฐด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

หมวด 5 คณะกรรมการอุตสาหกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (มาตรา 36 มาตรา 43) คณะกรรมการอุตสาหกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (คธอ.) รองรับการมีคณะกรรมการเพื่อส่งเสริม และพัฒนาการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ

หมวด 6 บทกำหนดโทษ (มาตรา 44 - มาตรา 46)

นิยามศัพท์สำคัญ

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติฉบับนี้

“ธุรกรรม” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมในทางแพ่งและพาณิชย์ หรือการดำเนินงาน ของรัฐตามที่กำหนดในหมวด 4

“อิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า การประยุกต์ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ไฟฟ้า คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า หรือวิธี อื่นใดในลักษณะคล้ายกัน และให้หมายความรวมถึงการประยุกต์ใช้วิธีการทางแสง วิธีการทางแม่เหล็ก หรือ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้วิธีต่าง ๆ เช่น
ว่านั้น

“อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า อุตสาหกรรมที่กระทำขึ้นโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน

“ข้อความ” หมายความว่า เรื่องราว หรือข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบของตัวอักษร ตัวเลข เสียง ภาพ หรือรูปแบบอื่นใดที่สื่อความหมายได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใด ๆ

(ต่อ)

“ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ข้อความที่ได้สร้าง ส่ง รับ เก็บรักษา หรือประมวลผลด้วยวิธีการ ทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรเลข โทรศัพท์ หรือโทรสาร

“ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์” อักษร อักขระ ตัวเลข เสียงหรือสัญลักษณ์อื่นใดที่สร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบ อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งนำมาใช้ประกอบกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น และเพื่อแสดงว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น

“ระบบข้อมูล” หมายความว่า กระบวนการประมวลผลด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับสร้าง ส่ง รับ เก็บรักษา หรือประมวลผลข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“การเปลี่ยนแปลงข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า การส่งหรือรับข้อความ ด้วยวิธีการทาง อิเล็กทรอนิกส์ระหว่างเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้มาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

4. โอกาสในความรับผิดชอบกฎหมาย

ในระบบการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์มีส่วนให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นทางการค้าสินค้า การให้บริการต่าง ๆ การศึกษา กีฬา บันเทิง ฯลฯ การยืนยันตัวตนของบุคคลเป็นขั้นตอนสำคัญในการทำธุรกรรมในระบบเศรษฐกิจแต่ที่ผ่านมามีผู้ที่ประสงค์จะขอรับบริการจากผู้ประกอบการหรือหน่วยงานใด ๆ จะต้องทำการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนโดยการแสดงตนต่อผู้ให้บริการพร้อมกับต้องส่งเอกสารหลักฐานซึ่งเป็นภาระต่อผู้ใช้บริการ และผู้ให้บริการสมควรกำหนดให้บุคคลสามารถพิสูจน์ และยืนยันตัวตนผ่านระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลได้โดยมีกลไกการควบคุมดูแลผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ระบบดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ และปลอดภัย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้โดยเพิ่มบทนิยามคำว่า “การพิสูจน์ และยืนยันตัวตน” และคำว่า “ระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล” กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคมเป็นรัฐมนตรีผู้รักษาการกำหนดให้การพิสูจน์ และยืนยันตัวตนของบุคคลสามารถทำผ่านระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลได้ และให้มีกลไกในการควบคุมดูแลผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลโดยให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งเพิ่มความรับผิดชอบการประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลโดยมิได้รับใบอนุญาต นอกจากนี้ได้กำหนดบทเฉพาะกาลเพื่อรองรับผู้ประกอบการเกี่ยวกับระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล

อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ และรองรับระเบียบที่ออกตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไป จนกว่าจะมีระเบียบที่ออกตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับทางกฎหมายได้

5. บทลงโทษ

บทกำหนดโทษที่บัญญัติขึ้นในพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 จำนวน 3 มาตรา คือ

มาตรา 44 ผู้ใดประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์โดยแจ้งหรือขึ้นทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาตามมาตรา 33 วรรคหนึ่ง หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่ง ห้ามหยุดให้บริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในการประกอบธุรกิจตามมาตรา 33 วรรคสาม หรือตามมาตรา 33 วรรคห้า แล้วแต่กรณี หรือประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภายหลังจากพนักงานเจ้าหน้าที่ถอนการรับแจ้งตามมาตรา 33 วรรคหก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 44/1 ผู้ใดประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยไม่ขึ้นทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาตามมาตรา 33/1 วรรคหนึ่ง หรือประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภายหลังจากมีคำสั่งเพิกถอนการขึ้นทะเบียนตามมาตรา 33/1 วรรคสี่ หรือวรรคแปด แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 45 ผู้ใดประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยไม่ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 34 หรือประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในระหว่างที่มีคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือภายหลังจากมีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตของคณะกรรมการ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 45/1 ผู้ใดประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล โดยไม่ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 34/4 หรือประกอบธุรกิจบริการเกี่ยวกับระบบการพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลในระหว่างที่มีคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือภายหลังจากมีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตของคณะกรรมการ หรือคณะกรรมการตามมาตรา 34/4 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 46 ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น เกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการ หรือกระทำการ

และละเว้นไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย

การสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์มีความเจริญก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกฎหมาย ประเด็นต่างๆเพิ่มเติมให้ทันสมัย ทั้งด้านทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สัญญา ละเมิด ตลอดจนเขตอำนาจ อธิปไตยของรัฐ

บทสรุป

เครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เกิดการสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน ทำให้การติดต่อสื่อสารของมนุษย์สามารถติดต่อกันได้ทั่วโลก ซึ่งช่วยทำให้มนุษย์สามารถส่งข้อมูลข่าวสารถึงกันได้โดยง่าย แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลกันคนละทวีป มีสื่อสังคมออนไลน์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันที่มีผลบังคับใช้ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

คำถามท้ายบท

1. การติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยระบบอินเทอร์เน็ตแบ่งได้เป็นที่ระบบอะไรบ้าง
2. การค้นคืนสารสนเทศระยะไกล สามารถกระทำได้อย่างไรได้
3. เหตุผลในการบัญญัติพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีว่าอย่างไร จงตอบมาโดยย่อ
4. จงให้ความหมายของคำว่า ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มาให้เข้าใจ พร้อมยกตัวอย่าง
5. ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีกี่อย่าง อะไรบ้าง
6. ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ถือว่าเป็นลายมือชื่อที่เชื่อถือได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
7. จงยกตัวอย่างธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มา 1 ตัวอย่าง พร้อมกับอธิบาย
8. การสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ก่อให้เกิดกิจกรรมอะไรได้บ้าง จงยกตัวอย่างประกอบ

เอกสารอ้างอิง

- นันทน อินทนนท์. (2553). กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์
ใน กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิเทศศาสตร์. (2567). กฎหมายและจริยธรรม
สื่อสารมวลชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2567). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรม
สื่อสารมวลชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิลป์ฟ้า ต้นศรารุช. (2554). คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน.
 กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- สรารุช ปิตยาศักดิ์. (2555). กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ Information Technology Law.
 กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทาง
อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ.
- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก ลงวันที่ 22 พ.ค. 2562. “พระราชบัญญัติว่าด้วย
ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://ictlawcenter.etda.or.th/files/law/file/105/ed65c93386a1f11626ba28e6159c49de.pdf>.
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 ตุลาคม 2564.
- _____ เล่ม 136 ตอนที่ 49 ก ลงวันที่ 14 เม.ย. 2562. “พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทาง
อิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://ictlawcenter.etda.or.th/files/law/file/84/b001b14ec6322d7296a646e0ead2dc7d.PDF>.
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- _____ เล่ม 124 ตอนที่ 27 ก ลงวันที่ 28 มิ.ย. 2550. “พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก
<https://thainetizen.org/docs/thailand-computer-crime-act-2550/>
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- _____ เล่ม 134 ตอนที่ 10 ก ลงวันที่ 24 ม.ค. 2560. “พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://citcoms.nu.ac.th/wp-content/uploads/2018/03/law-computer2560.pdf>.
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.

บทที่ 8

กฎหมายเกี่ยวกับการโฆษณา และลิขสิทธิ์

ความนำ

การโฆษณาเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ในลักษณะที่เป็นการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและ/หรือบริการผ่านสื่อมวลชน และการโฆษณา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เห็นได้ชัดก็คือ ทำให้เด็กหรือเยาวชนรับวัฒนธรรมของชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหารแบบเร่งด่วน การใช้ภาษา หรือการแต่งกาย การโฆษณาสินค้า และบริการผ่านทางสื่อมวลชนส่วนใหญ่มุ่งไปที่เด็ก และเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก เนื่องจากคนกลุ่มนี้จูงใจได้ง่าย และยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของเด็ก และเยาวชนนี้ย่อมมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมของชาติด้วย ทั้งนี้ เพราะการโฆษณามีอิทธิพลต่อการสร้างความต้องการซึ่งเป็นการจูงใจหรือเร่งเร้าให้ เกิดการซื้อสินค้า การโฆษณาจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และจิตใจ ของเด็ก และเยาวชนอย่างมาก

กฎหมายสื่อสารมวลชนด้านการโฆษณา ประกอบด้วย กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับสื่อมวลชนต่าง ๆ หลายฉบับ

ในบทนี้ จะขอกล่าวถึง**จากเดิม**พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2593 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เนื่องจากยังมีผล ในการบังคับใช้ในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

เป็นกฎหมายที่ให้เปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ บนหลักการที่ว่า “ข้อมูลข่าวสารสาธารณะเป็นข้อมูล และมาจากงบประมาณแผ่นดิน ประชาชนจึงมีสิทธิในการรับรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะต่าง ๆ ได้”

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งให้สิทธิประชาชนได้รับข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในความครอบครอง

ของหน่วยงาน ราชการ หน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นได้โดยให้สิทธิแก่ประชาชน ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ต้องยกเลิก แต่ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ กรณีขัดหรือแย้งกัน ดังปรากฏในมาตรา 3 ดังนี้

มาตรา 3 บรรดากฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่บัญญัติไว้แล้ว ในพระราชบัญญัตินี้หรือซึ่งขัด หรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

3. สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

กฎหมายฉบับนี้ มีทั้งหมด 43 มาตรา แบ่งเป็น 7 หมวด ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ สื่อมวลชนในด้านการโฆษณา โดยปรากฏเป็นหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้

หมวด 1 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร (มาตรา 7 มาตรา 13)

หมวด 2 ข้อมูลข่าวสารที่ต้องเปิดเผย (มาตรา 14 - มาตรา 20)

หมวด 3 ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล (มาตรา 21 - มาตรา 25)

หมวด 4 เอกสารประวัติศาสตร์ (มาตรา 26)

หมวด 5 คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (มาตรา 27 - มาตรา 34)

หมวด 6 คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร (มาตรา 35 มาตรา 39)

หมวด 7 บทกำหนดโทษ (มาตรา 40 - มาตรา 41)

บทเฉพาะกาล (มาตรา 42 - มาตรา 43)

นิยามศัพท์ที่สำคัญ

"ข้อมูลข่าวสาร" หมายความว่า สิ่งสื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูล หรือสิ่งใด ๆ ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใด ๆ และไม่ว่าจะได้ จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผนผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพ หรือเสียง การบันทึกเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้

"ข้อมูลข่าวสารของราชการ" หมายความว่า ความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงาน ของรัฐไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน

"หน่วยงานของรัฐ" หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วน ท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา ศาลเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษา คดี องค์กร ควบคุมการประกอบวิชาชีพ หน่วยงานอิสระของรัฐและหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

“ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้ความหมายรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

4. โอกาสในการรับผิดชอบทางกฎหมาย

หลักการสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ คือ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” ดังนั้นพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 จึงเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูล หรือข้อมูลข่าวสารสาธารณะซึ่งอยู่ในการครอบครองของหน่วยราชการ หน่วย งานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูล หรือข้อมูลข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้ส่วนเสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของ บุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอื่น (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 56)

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 รับรองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ และกำหนดให้สิทธิของประชาชน หรือเอกชน ดังต่อไปนี้สิทธิขอคำปรึกษาจากคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สิทธิขอตรวจดูข้อมูลขอข้อมูล ขอสำเนาเอกสารที่มีคำรับรองสิทธิข้อมูลข่าวสารอื่นใดของราชการ สิทธิที่จะรู้ถึงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล สิทธิในการดำเนินการแทนผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือเจ้าของข้อมูลถึงแก่กรรม สิทธิการร้องเรียน สิทธิในการอุทธรณ์

โอกาสในการรับผิดทางกฎหมายจะตกอยู่กับฝ่ายหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่าประชาชนหรือสื่อมวลชน ดังปรากฏอย่างชัดเจนในมาตรา 20 และมาตรา 32 ดังนี้

มาตรา 20 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดแม้จะเข้าข่ายต้องมีการรับผิดทางกฎหมายใดให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องรับผิดหากเป็นการกระทำโดยสุจริตในกรณี ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการโดยถูกต้องตามระเบียบตามมาตรา 16

2. ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับต่าที่กำหนดในกฎกระทรวง มีคำสั่งให้เปิดเผยเป็นการทั่วไปหรือเฉพาะแก่บุคคลใดเพื่อประโยชน์อันสำคัญยิ่งกว่าที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หรือชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรือประโยชน์อื่นของบุคคล และคำสั่งนั้นได้กระทำโดยสมควรแก่เหตุ ในการนี้จะมีการกำหนดข้อจำกัดหรือเงื่อนไขในการใช้ข้อมูล ข่าวสารนั้นตามความเหมาะสม การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่งไม่เป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐพ้นจากความรับผิดตามกฎหมายหากจะพึงมีในกรณีดังกล่าว

มาตรา 32 ให้คณะกรรมการมีอำนาจเรียกให้บุคคลมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งวัตถุเอกสาร หรือ พยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาได้

แม้ว่าเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 จะมุ่งคุ้มครอง สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นหลักการใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน และประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีให้มีการใช้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นข้ออ้างเพื่อประโยชน์บางประการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร กฎหมายจึงกำหนดประเภทของข้อมูล ข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผยอันเป็นข้อยกเว้นไว้ 2 ประการ คือ 1) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผย ไม่ได้ และ 2) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผย

5. บทลงโทษ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติถึงความผิด และโทษ แบ่งได้เป็น 2 กรณี ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดที่ 7 ว่าด้วยบทกำหนดโทษ ดังต่อไปนี้

มาตรา 40 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการที่สั่งตามมาตรา 32 ต้องระวางโทษ 8 เดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 41 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดตาม มาตราวรรค1ระวางโทษจำคุกเกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทบัญญัติของกฎหมายได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และวิธีการในการ เข้า ถึงข้อมูลข่าวสาร ผู้สื่อข่าว และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐมักอ้างว่า เป็นข้อมูลลับ และไม่ยอมเปิดเผยต่อสาธารณชน

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับองค์ประกอบ และอำนาจ และหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อเชื่อมโยงการคุ้มครองผู้บริโภค ตามกฎหมายต่างๆ มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัย ตลอดจนปรับปรุงอัตราโทษปรับ ให้เป็นปัจจุบัน

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ เนื่องจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มีบทบัญญัติบางประการที่ยังไม่เหมาะสมกับการคุ้มครองสิทธิของ ผู้บริโภคในสถานการณ์ปัจจุบัน สมควรปรับปรุงบทบัญญัติในสถานที่เกี่ยวกับองค์ประกอบและอำนาจ และหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อเชื่อมโยงการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายต่างๆ

ไม่ให้ขัดแย้งกัน ปรับปรุงมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการ เฉพาะเรื่องด้านความปลอดภัยของสินค้า บริการและกระบวนการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ในด้านความปลอดภัยกำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีค่าดำเนินการคดีแทน ผู้บริโภค และกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับค่าปรับจากการเปรียบเทียบในสถานที่เกิด จากการดำเนินงานของตน ตลอดจนปรับปรุงอัตราโทษปรับให้เป็นปัจจุบันเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความ คุ้มครองอย่างเหมาะสม

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ต้องยกเลิก แต่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยที่พระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 136 ตอนที่ 69 ก วันที่ 27 พฤษภาคม 2562

3.สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

กฎหมายฉบับนี้ มีทั้งหมด 63 มาตรา แบ่งเป็น 4 หมวด ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ สื่อมวลชนในด้านการโฆษณา โดยปรากฏเป็นหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้

หมวด 1 คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (มาตรา 9 มาตรา 20)

หมวด 2 การคุ้มครองผู้บริโภค (มาตรา 21 - มาตรา 42)

หมวด 3 การอุทธรณ์ (มาตรา 43 - มาตรา 44)

หมวด 4 บทกำหนดโทษ (มาตรา 45 - มาตรา 62)

กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้ความเป็นธรรมมากขึ้นกับผู้บริโภคในการทำสัญญา กับผู้ประกอบการธุรกิจ รวมทั้งการปรับปรุงอัตราโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดเรื่องการค้าโฆษณาให้มีความ เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังปรากฏรายละเอียดที่ระบุในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 4 - 7 โดยเฉพาะส่วนที่ 1 ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณา

มาตรา 22 มาตรา 29 บัญญัติชัดเจนถึงการโฆษณาจะต้องไม่ใช่ข้อความที่เป็นการไม่เป็น ธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือลักษณะของสินค้า หรือบริการ ตลอดจนการส่งมอบการจัดหา หรือการใช้สินค้า หรือบริการ แนะนำวิธีการโฆษณาสินค้าบริการที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และมีคณะกรรมการว่า ด้วยการโฆษณาพิจารณาให้ความเห็นหากผู้ประกอบการธุรกิจผู้ใด สงสัยว่าการโฆษณาของตน เป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ หรือไม่การโฆษณาจะต้องไม่ใช่ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อ ผู้บริโภค หรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม

มาตรา 45 มาตรา 62 บทลงโทษตามหมวด 4

4. โอกาสในการรับผิดชอบทางกฎหมาย

ปัจจุบันมีการแข่งขันทางการค้าสูง ผู้ผลิตมีสินค้าบริการมากมายให้ผู้บริโภคเลือกซื้อ บางครั้งในอาจทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้ผลิตสินค้าบริการให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ หรือเกินความจริงในการโฆษณาสินค้า หรือก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้า หรือบริการได้

ดังนั้น จึงต้องระมัดระวังในการให้ข้อมูลข่าวสาร และศึกษากฎหมายโดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ให้เข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อไม่นำไปสู่โอกาสให้เกิดความรับผิดชอบทางกฎหมายได้ ดังที่ปรากฏเป็นบทบัญญัติไว้ใน มาตรา 4 มาตรา 10 มาตรา 22 มาตรา 23 และมาตรา 28 ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562)

5. บทลงโทษ

บทกำหนดโทษในลักษณะของความผิดทางกฎหมายซึ่งเป็นความผิดทางอาญาซึ่งเดิมได้บัญญัติไว้ในหมวด 4 ว่าด้วยบทกำหนดโทษโดยระบุไว้ในมาตรา 47 ถึงมาตรา 52 ได้ถูกยกเลิก และได้ใช้ความใหม่แทนโดยมาตรา 23 ถึงมาตรา 34 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ดังนี้

1. ผู้ขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกไม่ให้ถ้อยคำ หรือไม่ส่งเอกสาร หรือหลักฐานแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามมาตรา 5 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 45)

2. ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือคณะกรรมการเฉพาะเรื่องตามมาตรา 17 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 46)

3. ผู้ใดก่อเจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ ปริมาณ หรือสาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้า หรือบริการ ไม่ว่าจะเป็นอย่างของตนเอง หรือผู้อื่นโฆษณา หรือใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จ หรือข้อความที่รู้ควรรู้อยู่แล้วว่าอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้กระทำความผิดวรรคหนึ่งกระทำความผิดซ้ำอีก ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ความในมาตรา 47 เดิมถูกยกเลิก และใช้ความใหม่แทนโดยมาตรา 24 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562)

4. ผู้ใดโฆษณาโดยใช้ข้อความตามมาตรา 22 (3) หรือ (4) หรือข้อความที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 22 (5) หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรา 23 มาตรา 24 มาตรา 25 และมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 48)

5. ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาซึ่งสั่งตามมาตรา 27 หรือมาตรา 28 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ (มาตรา 49)

6. ผู้ใดขายสินค้าที่ควบคุมฉลากตามมาตรา 30 โดยไม่มีฉลาก หรือมีฉลากแต่ฉลาก หรือการแสดงฉลากนั้นไม่ถูกต้อง หรือขายสินค้าที่มีฉลากที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากสั่งเลิกใช้ทั้งนี้ โดยรู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าการไม่มีฉลาก หรือการแสดงฉลากดังกล่าวนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำ ตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำของผู้ผลิตเพื่อขาย หรือผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 52)

7. ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากซึ่งสั่ง ตามมาตรา 33 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 53)

8. ผู้ได้รับจ้างทำฉลากที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือรับจ้างติดตรึงฉลากที่ไม่ถูกต้อง ตามกฎหมายกับสินค้าโดยรู้ หรือควรรู้อยู่แล้วว่าฉลากดังกล่าวนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ต้องระวางโทษ ปรับไม่เกินสองแสนบาท” (มาตรา 54)

9. ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 35 ต้องระวางโทษ ปรับไม่เกิน หนึ่งแสนบาท (มาตรา 55)

10. ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 29/4 หรือมาตรา 29/5 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 55/2)

11. ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 29/6 วรรคสอง มาตรา 29/7 วรรคหนึ่ง มาตรา 29/10 วรรคสี่ มาตรา 29/13 วรรคหนึ่งหรือวรรคหก มาตรา 29/13 วรรคสอง หรือไม่ปฏิบัติตาม คำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยตามมาตรา 29/8 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 56/3)

12. ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัย ตามมาตรา 29/4 วรรคสอง หรือมาตรา 29/4 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับ ไม่เกินหกแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 56/4)

13. ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 29/10 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 29/33 วรรคหนึ่ง หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยตามมาตรา 29/30 วรรค สอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกแสนบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ และปรับวันละ ไม่เกินสองหมื่นบาทจนกว่าจะแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ ดำเนินการแล้ว (มาตรา 56/5)

14. ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 56/2 มาตรา 56/3 มาตรา 56/4 หรือ มาตรา 65/5 ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย สุขภาพ อนามัย หรือจิตใจของผู้อื่น ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินแปดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่ง เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสองล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” (มาตรา 56/6)

15. ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดไม่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญา หรือมีข้อสัญญา และแบบถูกต้องตามมาตรา 35 ทวิ หรือไม่ส่งมอบหลักฐานการรับเงินที่มีรายการ และข้อความถูกต้องตามมาตรา 35 เบญจ ให้แก่ผู้บริโภคภายในระยะเวลาตามมาตรา 35 ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดส่งมอบหลักฐานการรับเงิน โดยลงจำนวนเงินมากกว่าที่ผู้บริโภคจะต้องชำระ และได้รับเงินจำนวนนั้นไปจากผู้บริโภคแล้ว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ในการประกอบธุรกิจเช่นนั้น แล้ว (มาตรา 60)

16. ทวิ ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 35 สัตต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ” (มาตรา 60)

17. ผู้ใดโดยเจตนาทุจริต ใช้ จ้าง วาน ยุยง หรือดำเนินการให้สมาคม หรือมูลนิธิ ที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 พ้องร้องผู้ประกอบธุรกิจคนใดเป็นคดีแพ่ง หรือคดีอาญา ต่อศาล เพื่อกลั่นแกล้งผู้ประกอบธุรกิจนั้นให้ได้รับความเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” (มาตรา 61)

18. ผู้ใดเปิดเผยข้อเท็จจริงใดเกี่ยวกับกิจการของผู้ประกอบธุรกิจอันเป็นข้อเท็จจริงที่ตามปกติวิสัยของผู้ประกอบธุรกิจจะพึงสงวนไว้ไม่เปิดเผย ซึ่งตนได้มา หรือล่วงรู้เนื่องจากการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยในการปฏิบัติราชการหรือเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน หรือการพิจารณาคดี ผู้ใดได้มาหรือล่วงรู้ข้อเท็จจริงใดจากบุคคลตามวรรคหนึ่งเนื่องในการปฏิบัติราชการ หรือการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี แล้วเปิดเผยข้อเท็จจริงนั้นในประการที่น่าจะเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป การโฆษณาเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ โดยปราศจากการควบคุมจำกัดขอบเขตเสรีภาพแล้ว จะเกิดการโฆษณาที่หลอกลวง จำเป็นต้องมีการควบคุมอย่างเข้มงวด ดังนั้นการควบคุมการโฆษณาจึงสามารถทำได้ 3 แนวทาง คือ 1) โดยผู้บริโภค 2) โดยผู้ ประกอบการโฆษณา และ 3) โดยกฎหมาย การจำกัดเสรีภาพในการโฆษณาโดยอาศัยมาตรการทาง กฎหมายนั้นมี

เหตุผลสำคัญ คือ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

กฎหมายโดยตรงอื่น ๆ ที่รัฐออกมากควบคุมการโฆษณา

กฎหมายโดยตรงที่รัฐออกมากควบคุมการโฆษณา ในที่นี้ หมายถึง การควบคุม และกำหนดวิธีเกี่ยวกับการโฆษณาผลิตภัณฑ์เฉพาะประเภท โดยแบ่งตามที่คณะกรรมการอาหาร และยาจัดแบ่งไว้ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องยื่นขออนุญาตก่อนทำการโฆษณา ได้แก่ ยา อาหาร และเครื่องมือแพทย์

กลุ่มที่ 2 ผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายมิได้กำหนดให้ต้องยื่นขออนุญาต แต่จะต้องโฆษณาอยู่ในขอบเขต ของกฎหมาย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง และวัตถุอันตราย

กลุ่มที่ 3 ผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายห้ามทำการโฆษณาเพื่อการค้าต่อประชาชนทั่วไป เว้นแต่การโฆษณา ซึ่งกระทำโดยตรงต่อผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรม วิชาชีพวิศวกรรม หรือวิชาชีพเภสัชกรรม หรือผู้ ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ชนิดหนึ่ง ได้แก่ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

ในที่นี้ จะขอกล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนบางฉบับในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องยื่นขออนุญาตก่อนทำการโฆษณา ได้แก่

1) พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2527 เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนผู้ใช้จ่ายทั้งในด้าน ผู้รับอนุญาต อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของยารวมทั้งวิธีการควบคุม และการโฆษณาขายยา พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2530 ด้วย เหตุผลในการประกาศใช้ คือ เป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคสินค้ายาโดยเฉพาะ และให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนผู้ใช้จ่าย เช่น ห้ามการขายยาชุด การควบคุมการผลิตยาแผนโบราณที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น และการอนุญาต และการควบคุมการผลิต การขาย การนำหรือการส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร

ต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562 ด้วย เหตุผลในการ ประกาศใช้ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการพิจารณาอนุญาตผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น อนุสิทธิบัตรที่ประกาศโฆษณาแล้ว ตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร หรือข้อมูลจดทะเบียนสิทธิภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทยส่วนบุคคล ภูมิปัญญาที่เป็นตำรับยาแผนไทยทั่วไปหรือตำราการแพทย์แผนไทยทั่วไป

นอกจากนี้ การควบคุมการโฆษณาขายยา ปรากฏบทบัญญัติในหมวด 1 ว่าด้วยการโฆษณา ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 88 ถึงมาตรา 90 อย่างชัดเจนว่า การโฆษณาขายยาจะต้องไม่โอ้อวดสรรพคุณยา ไม่แสดงสรรพคุณอันเป็นเท็จหรือเกินจริง ไม่ทำให้เข้าใจว่าเป็นยาทำให้แท้งลูก หรืออื่น ๆ รวมทั้ง ระบุ ว่าการโฆษณาขายยาทางวิทยุกระจายเสียงต้องได้รับอนุมัติข้อความเสียงหรือภาพที่ใช้ในการโฆษณาจากผู้ อนุญาต

ดังนั้น เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นทั้งการคุ้มครอง และควบคุมสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนซึ่งรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย

2) พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

เหตุผลของการประกาศใช้ พระราชบัญญัตินี้ เป็นการควบคุมคุณภาพอาหาร และคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคอย่างรัดกุม

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองประชาชนให้ได้รับประทานอาหารที่สะอาดปราศจากสิ่งที่ทำให้เกิดพิษต่อร่างกาย คุ้มครองทางด้านเศรษฐกิจของประชาชน การหลอกลวงต่าง ๆ ในเรื่องอาหาร รวมถึงการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนที่ควรได้รับจากการนำเข้า การจำหน่าย ขั้นตอนการผลิต รวมถึงวัตถุดิบและภาชนะที่บรรจุอาหารซึ่งการโฆษณาเป็นส่วนสำคัญที่ประชาชน จะได้รับรู้ ข้อมูลแหล่งบริโภค หรือสรรพคุณของอาหาร

ดังนั้น จึงมีบทกฎหมายได้บัญญัติไว้ในหมวด 5 ว่าด้วยการขึ้นทะเบียน และการโฆษณาเกี่ยวกับอาหารซึ่งระบุในมาตรา 40 ถึงมาตรา 41 และมาตรา 70 ถึงมาตรา 72 ว่าด้วยการควบคุมการโฆษณาอาหารทางวิทยุกระจายเสียง โดยต้องนำเสียงหรือข้อความที่จะโฆษณาดังกล่าวให้ผู้อนุญาตตรวจพิจารณาก่อนรวมทั้งบทกำหนดลงโทษอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นทั้งการคุ้มครอง และควบคุมสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนซึ่งรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย

กลุ่มที่ 2 ผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายมิได้กำหนดให้ต้องยื่นขออนุญาต แต่จะต้องโฆษณาอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ได้แก่

1) พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558

ความหมายของ “เครื่องสำอาง” กำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 3 ดังนี้

มาตรา 3 ความว่า

ในพระราชบัญญัตินี้

“เครื่องสำอาง” หมายความว่า

- (1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใดกับส่วนภายนอกของร่างกายมนุษย์ และให้หมายความรวมถึงการใช้กับฟัน และเยื่อในช่องปากโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ปรากฏ หรือระงับกลิ่นกาย หรือปกป้องดูแลส่วนต่าง ๆ นั้นให้อยู่ในสภาพดี และรวมตลอดทั้งเครื่องประทีนต่าง ๆ สำหรับผิว แต่ไม่รวมถึงเครื่องประดับ และเครื่องแต่งตัวซึ่งเป็นอุปกรณ์ภายนอกร่างกาย
- (2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางโดยเฉพาะ
- (3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมสื่อมวลชนในสิ่งที่ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา เช่น หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ โทรศัพท์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือป้าย มิให้การกระทำไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ให้ประชาชนเห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ในทางการค้า โฆษณาคคุณภาพของเครื่องสำอางอันเป็นเท็จ หรือเกินความจริง อันอาจทำให้ผู้อื่นหลง เชื่อหรือสำคัญผิดในคุณภาพของเครื่องสำอาง

ดังนั้น เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นทั้งการคุ้มครอง และควบคุมสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนซึ่งรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย

2) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

เจตนารมณ์ของการบบัญญัติกฎหมายที่เป็นความรับผิดชอบทางอาญา

ความหมายของ วัตถุอันตราย ได้กำหนดไว้ในมาตรา 4 ดังนี้

มาตรา 4 ความว่า ในพระราชบัญญัตินี้ วัตถุอันตรายหมายความว่า

- (1) วัตถุระเบิดได้
- (2) วัตถุไวไฟ
- (3) วัตถุออกซิไดซ์ และวัตถุเปอร์ออกไซด์
- (4) วัตถุมีพิษ
- (5) วัตถุที่ทำให้เกิดโรค
- (6) วัตถุที่มีอันตราย
- (7) วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม
- (8) วัตถุกัดกร่อน
- (9) วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง
- (10) วัตถุอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็ยเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใด ที่อาจทำให้เกิดอันตราย มีพิษ ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ยังได้ระบุถึงการโฆษณาไว้ในมาตรา 51 ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

ดังนั้น เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นทั้งการคุ้มครอง และควบคุมสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนซึ่งรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย

กลุ่มที่ 3 ผลិតภัณฑ์ที่กฎหมายห้ามทำการโฆษณาเพื่อการค้าต่อประชาชนทั่วไป เว้นแต่การโฆษณา ซึ่งกระทำโดยตรงต่อผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม วิชาชีพวิศวกรรม หรือวิชาชีพ เกษษกรรม หรือผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ชนิดหนึ่ง ได้แก่

1) พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสม กับสถานการณ์ในปัจจุบันซึ่งมีสภาพปัญหาเกี่ยวกับวัตถุออกฤทธิ์ที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น สมควร ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะกรรมการวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิต และ ประสาท การขออนุญาต และการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับวัตถุออกฤทธิ์ หน้าที่ของผู้รับอนุญาต หน้าที่ ของเภสัชกร การโฆษณา และอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมทั้งเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับ ด้านตรวจสอบวัตถุออกฤทธิ์ และการให้โอกาสแก่ผู้เสพ ทั้งเสพ และมีไว้ในครอบครอง เสพ และมีไว้ในครอบครองเพื่อขาย หรือเสพและขายซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ได้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ในสถานพยาบาล ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษ และอัตราค่าธรรมเนียมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า สิ่งของ จำนวน 4 จำพวก ได้แก่ วัตถุออกฤทธิ์ วัตถุตำหรับ วัตถุตำหรับยกเว้น และเอกสารกำกับวัตถุออกฤทธิ์ ซึ่งได้ บัญญัติในมาตรา 4 ดังต่อไปนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“วัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

“วัตถุตำหรับ” หมายความว่า สิ่งปรุงไม่ว่าจะเป็นรูปลักษณะใดที่วัตถุออกฤทธิ์ ที่ลักษณะเป็นวัตถุสำเร็จรูป ทางเภสัชกรรม ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้แก่คนหรือสัตว์ได้

“วัตถุตำหรับยกเว้น” หมายความว่า วัตถุตำหรับที่รัฐมนตรี ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ได้รับการยกเว้น จากมาตรการควบคุมบางประการสำหรับ วัตถุออกฤทธิ์ที่มีอยู่ในวัตถุตำหรับนั้น

“เอกสารกำกับวัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า กระดาษหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏ ความหมายด้วยรูป รอยประดิษฐ์ เครื่องหมาย หรือข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับวัตถุออกฤทธิ์ ซึ่งสอดแทรกหรือรวมไว้กับภาชนะ หรือหีบห่อบรรจุวัตถุออกฤทธิ์

พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาท พ.ศ. 2559 ได้บัญญัติเป็นบทกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณา ซึ่งอยู่ในหมวด 7 ระบุไว้ในมาตรา 70 ห้ามผู้ใดโฆษณาวัตถุออกฤทธิ์ เว้นแต่เป็นฉลาก หรือเอกสารกำกับวัตถุออกฤทธิ์ที่ภาชนะ หรือหีบห่อบรรจุวัตถุออกฤทธิ์ หรือเป็นการโฆษณาซึ่งกระทำโดยตรงต่อผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม หรือผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่งการโฆษณาตามในกรณีที่เป็น เอกสาร ภาพ ภาพยนตร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือการบันทึกเสียง หรือภาพ ต้องได้รับใบอนุญาต จากผู้อนุญาตก่อนจึงจะใช้โฆษณาได้ การขออนุญาต และการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ดังนั้น เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นทั้งการคุ้มครอง และควบคุมสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนซึ่งรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

1. เจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติต่าง ๆ จึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ ทั้งภายในและภายนอก ประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการพัฒนาและการขยายตัวของเศรษฐกิจการค้า และ อุตสาหกรรมของประเทศระหว่างประเทศ สมควรที่จะมีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวและเพื่อส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานในด้าน วรรณกรรม ศิลปกรรม และงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

2. การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521

3. สารสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

กฎหมายฉบับนี้ มีทั้งหมด 78 มาตรา แบ่งเป็น 8 หมวด ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อมวลชนในด้านการโฆษณา ซึ่งปรากฏเป็นหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้

หมวด 1 ลิขสิทธิ์ (มาตรา 6 - มาตรา 43)

หมวด 2 สิทธิของนักแสดง (มาตรา 44 - มาตรา 53)

หมวด 3 การใช้ลิขสิทธิ์ในพิธีการพิเศษ (มาตรา 54 - มาตรา 55)

หมวด 4 คณะกรรมการลิขสิทธิ์ มาตรา (56 - มาตรา 60)

หมวด 5 ลิขสิทธิ์และสิทธิของนักแสดงระหว่างประเทศ (มาตรา 61)

หมวด 6 คดีเกี่ยวกับลิขสิทธิ์และสิทธิของนักแสดง (มาตรา 62 - มาตรา 66)

หมวด 7 พนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา 67 มาตรา 68)

หมวด 8 บทกำหนดโทษ (มาตรา 69 มาตรา 77)

บทเฉพาะกาล (มาตรา 78)

บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ที่มีความเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนปรากฏในหมวด 1 ว่าด้วย ลิขสิทธิ์ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยงานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 6 - มาตรา 8 ดังนี้

มาตรา 6 งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือ ขั้นตอนกรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้ หรือทำงานหรือแนวความคิด หลักการค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์

มาตรา 7 สิ่งต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้

- (1) ข่าวประจำวัน และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นเพียงข่าวสารอันมิใช่งานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ
- (2) รัฐธรรมนูญและกฎหมาย
- (3) ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง คำชี้แจง และหนังสือโต้ตอบของกระทรวง ทบวง กรมหรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่น
- (4) คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ
- (5) คำแปลและการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ตาม (1) ถึง (4) ที่ กระทรวง ทบวง กรมหรือของท้องถิ่นจัดทำขึ้น

งานอันมีลิขสิทธิ์ แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ยังไม่ได้มีการโฆษณา และกรณีที่ได้มีการโฆษณา งานแล้ว ดังปรากฏในมาตรา 8 ดังนี้

มาตรา 8 ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ยังได้มีการโฆษณางาน ผู้สร้างสรรค์จะต้องเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย หรือ อยู่ในราชอาณาจักรหรือเป็นผู้มีสัญชาติหรืออยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการ คุ้มครองสิทธิซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยตลอดเวลาหรือเป็นส่วนใหญ่ในการสร้างสรรค์งานนั้น

(2) ในกรณีที่การโฆษณางานแล้ว การโฆษณานั้นในครั้งแรกได้กระทำขึ้นในราชอาณาจักรหรือประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยหรือในกรณีที่การโฆษณานั้นครั้งแรกได้กระทำนอกราชอาณาจักรหรือในประเทศอื่นที่ไม่เป็นภาคี แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หากได้มีการ โฆษณางานดังกล่าวในราชอาณาจักรหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการ คุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการโฆษณา ครั้งแรก หรือผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ที่มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ใน (1) ในขณะที่การโฆษณางานครั้งแรก ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้อง เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย

4. โอกาสในการรับผิดชอบทางกฎหมาย

โอกาสที่สื่อมวลชนจะต้องรับผิดชอบทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ย่อม เกิดขึ้นได้ค่อนข้างมาก ดังนั้น สื่อมวลชนจำเป็นต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของ การแสวงหาข้อมูลข่าวสารหรือขั้นตอนของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร โดยตระหนักว่างานอันมีลิขสิทธิ์ซึ่ง ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้มีอายุการคุ้มครองตลอดอายุผู้สร้างสรรค์ และให้มี อยู่ต่อไปอีก 50 ปี นับตั้งแต่วันที่ผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต

ช้อยกเว้น งานสร้างสรรค์บางประเภท ได้แก่ งานภาพถ่าย โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ และงานศิลปะประยุกต์ กฎหมายกำหนดให้อายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์มีอายุ 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานขึ้น แต่ถ้าได้มีการโฆษณางานนั้นระหว่างระยะเวลาการคุ้มครองให้อายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ขยายเพิ่ม โดยให้มีอายุความคุ้มครอง 50 ปี นับแต่ได้มีการ โฆษณาเป็นครั้งแรก

5. บทกำหนดโทษ

การควบคุมสื่อโฆษณาโดยใช้มาตรการทางกฎหมายถือว่าเป็นการควบคุมสื่อมวลชน และถ้ามีการฝ่าฝืนกฎหมายการควบคุมสื่อดังกล่าว เจ้าของสื่ออาจจะได้รับการตักเตือนให้ทำให้ถูกต้อง และถ้ายังไม่ปฏิบัติตาม ก็จะได้รับโทษที่หนักขึ้นตามลำดับ ดังที่มีบทกำหนดโทษในมาตรา 69 ถึงมาตรา 75 (ขอให้อู รยละเอียดในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงขอให้ อ่านเนื้อหาสาระละเอียดของ อธิป จิตตฤกษ์. (2556). เรื่อง ความเข้าใจผิดของคนไทยเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ดังรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

ประเด็นของความเข้าใจผิดของคนไทย เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ มีทั้งสิ้น 12 ประการซึ่งมาจากสาเหตุที่ ตั้งอยู่บนพื้นฐานกฎหมายไทยซึ่งขาดความชัดเจนเป็นหลัก รวมทั้ง “หลักการสากล” ทั่ว ๆ ไปของกฎหมาย ลิขสิทธิ์ในต่างประเทศที่ประเทศไทยได้นำเอามาเป็นแนวทางในการร่างกฎหมาย ดังนี้

ประการแรก ความเข้าใจผิดว่าต้อง “จดลิขสิทธิ์” แล้วถึงจะมีลิขสิทธิ์

ความเข้าใจผิดเบื้องต้นของคนไทย คือ การต้องไป “จดลิขสิทธิ์” งานสร้างสรรค์ก่อน งานถึงจะมีลิขสิทธิ์ คุ้มครอง ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นไทยหรือที่ใด ๆ ในโลก กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองงานที่มีลิขสิทธิ์ ตั้งแต่เริ่มสร้างสรรค์มันออกมาเลยทันที ซึ่งการคุ้มครองแบบนี้ต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาชนิดอื่น ๆ ที่มัก ต้องไป “จดทะเบียน” กับรัฐและต้องผ่านกระบวนการก่อนจะได้รับการคุ้มครอง เช่น สิทธิบัตร หรือเครื่องหมายการค้า อย่างไรก็ตาม การ “จดลิขสิทธิ์” ก็เป็นหลักประกันให้รัฐนั้นรับรู้ถึงการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ และทำให้สามารถยืนยันกับรัฐและบุคคลอื่นได้ว่าตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์จริง

ประการที่สอง ความเข้าใจผิดว่าลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิในการผูกขาดการขายสินค้าที่เชื่อมโยงกับทรัพย์สินทางปัญญาทุกชนิด

ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่คุ้มครองงานจำพวกการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น กฎหมาย ลิขสิทธิ์คุ้มครองเฉพาะงานสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ ดังนี้ ข้อเขียน บทประพันธ์ทางดนตรี งานบันทึกเสียง ภาพยนตร์ งานออกแบบ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ เท่านั้น

การละเมิดสิทธิในการผูกขาดการแสดงออกเหล่านี้เท่ากันถึงจะเป็น “การละเมิดลิขสิทธิ์” การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาชนิดอื่นๆ ก็จะเป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาชนิดอื่น เช่น การผลิตยาโดยไม่มีใบอนุญาตก็ เป็นการ “ละเมิดสิทธิบัตร” ที่คุ้มครองการผูกขาดกระบวนการผลิต ยา การซื้อเสื้อปลอมที่มีแบรนด์ดัง ๆ ก็ เป็นการ “ละเมิดเครื่องหมายการค้า” ที่คุ้มครองการผูกขาด การใช้โลโก้ดังกล่าว หรือการเป็น “ตัวแทนจำหน่าย แต่เพียงผู้เดียว” ของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ย่อมไม่ได้ รับการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ เพราะไม่ใช่การ “ได้ลิขสิทธิ์” ใน มุมมองของกฎหมาย เป็นต้น

ประการที่สาม ความเข้าใจผิดว่าการแสดงออกทุกรูปแบบได้รับการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์

โดยทั่วไป งานที่ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์จะต้องมี “ความเป็นต้นฉบับ” และสิ่งที่ไม่มีความเป็นต้นฉบับ เพียงพอ แม้ว่าจะเป็นงานสร้างสรรค์แขนงที่กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครอง ก็อาจไม่ได้รับการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ เช่น วลีสั้นๆ ที่พูดกันตามอินเทอร์เน็ตกันอย่างสนุกสนาน ไม่ว่าจะ เป็น “เจ้าตายแล้ว” “โหดส์ส” “แถวนี่แหม่ง เกือบไม่แน่จริงอยู่ไม่ได้” “นี่มันตัดต่อชัด ๆ” “ขอ 3 คำ” ก็ไม่น่าจะถือว่ามีความเป็นต้นฉบับเพียงพอที่ กฎหมายลิขสิทธิ์โดยทั่วไปจะคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนที่ไม่ได้ยาวไปกว่ากันนัก แต่มีลักษณะของการเป็นบทกวีหรือกระทั่งคำคมก็อาจได้รับ การคุ้มครองได้ ไม่ว่าจะได้รับการตีพิมพ์ลงบนหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์หรือถูกโพสต์ลงบนเว็บไซต์แห่งหนึ่ง ที่ไม่มีใครสนใจ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในหลาย ๆ ครั้ง “ความเป็นต้นฉบับ” ก็เป็นสิ่งที่ไม่ชัดเจนนัก และงานชิ้นหนึ่ง ๆ จะมีความเป็นต้นฉบับหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในพื้นที่และเวลาหนึ่งๆ

ประการที่สี่ ความเข้าใจผิดว่าใครเห็นการละเมิดลิขสิทธิ์จะไปแจ้งตำรวจให้จับก็ได้และตำรวจเห็นคน ละเมิดลิขสิทธิ์ต้องจับ

พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ของไทย มาตรา 66 ระบุว่าความผิดละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดอันยอม ความได้ หมายความว่า ความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดส่วนบุคคลซึ่งเจ้าทุกข์เท่านั้นที่เป็นผู้ดำเนิน คดีได้ ไม่ใช่อาญาแผ่นดินที่ใครจะไปแจ้งตำรวจก็ได้ ดังนั้นถ้าไม่มีการเอาความจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะ มีผู้ ไม่เห็นด้วยกับการละเมิดลิขสิทธิ์แค่ไหนก็ไม่สามารถเอาความได้ และการที่ตำรวจเดินผ่านแผงซีดีละเมิด ลิขสิทธิ์โดยไม่ทำอะไร ก็ไม่ผิดแปลกอะไร เพราะตราที่ไม่มีเจ้าทุกข์ที่ ได้รับการละเมิดจากแผงซีดีนั้น ๆ ร้อง เรียน ตำรวจก็ไม่มีสิทธิ์ใช้อำนาจรัฐปราบปราม อนึ่ง ความผิด ละเมิดลิขสิทธิ์ ต่างจากการละเมิด เครื่องหมายการค้าที่เป็นอาญาแผ่นดิน ซึ่งในทางปฏิบัติถ้าเราเจอแผงซีดีเถื่อน เราไม่มีสิทธิ์แจ้งตำรวจให้ ดำเนินคดีได้ แต่ถ้าเราเจอร้านเสื้อเถื่อนที่มีโลโก้แบรนด์ดัง ๆ แปะหราอยู่ เราสามารถแจ้งตำรวจให้ดำเนินคดี

ประการที่ห้า ความเข้าใจผิดว่าการนำงานลิขสิทธิ์ไปใช้แบบไม่แสวงกำไรไม่ใช่การละเมิด ลิขสิทธิ์

โดยทั่วไปในกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ว่าประเทศใด ก็ไม่มีระบุว่าการใช้งานลิขสิทธิ์แบบไม่แสวงกำไรจะเป็นการ ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ กฎหมายไทยก็เช่นกัน ดังนั้นความเข้าใจว่าการใช้อย่างไม่แสวง

กำไรเป็นการไม่ละเมิด ลิขสิทธิ์ จึงเป็นความเข้าใจที่ผิด เพราะไม่ว่าจะเป็นการ “ทำเพื่อการค้า” หรือไม่ ถ้าเป็นการกระทำที่เข้าข่ายการ ละเมิดลิขสิทธิ์ก็ล้วนมีความผิด ทั้งนี้ ในกรณีของประเทศไทย การ “ทำเพื่อการค้า” มีผลในแง่ มีโทษมากกว่า เป็นไป ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 69 สำหรับในต่างประเทศ หลาย ๆ ประเทศมีการระบุในกฎหมาย ว่าการ “ทำเพื่อการค้า” มีความผิด ทั้งในทางแพ่งและอาญา ส่วนการละเมิดลิขสิทธิ์ที่ไม่ได้เป็นการแสวงหากำไร มีความผิดเพียงแค่ทางแพ่งเท่านั้น

ประการที่หก ความเข้าใจผิดว่าการนำงานลิขสิทธิ์มาดัดแปลงมาก ๆ จนไม่เหลือเค้าเดิม ไม่ใช่การละเมิด ลิขสิทธิ์

การนำงานลิขสิทธิ์มาทำการ “ดัดแปลง” โดยไม่ได้รับอนุญาตใด ๆ ถือว่าเป็นการละเมิด ลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น ถ้า ต้องการให้ถูกกฎหมายก็ต้องกล่าวอ้างว่างานดังกล่าวเป็นงานชิ้นใหม่ ถ้างานชิ้นดังกล่าวเป็นงานที่ทำการ ดัดแปลงจากงานของผู้อื่น เมื่อใดแล้วไม่ได้รับอนุญาตในการดัดแปลงดังกล่าวมาก่อน ก็น่าจะถือว่าเป็นการ ยอมรับว่าตนเองละเมิดลิขสิทธิ์ทันที

ประการที่เจ็ด ความเข้าใจผิดว่าการทำงานมาใช้โดย “ให้เครดิต” ไม่ใช่การละเมิด ลิขสิทธิ์

การ “ให้เครดิต” ไม่ทำให้ผู้นำงานอันมีลิขสิทธิ์มาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตรอดพ้นการละเมิด ลิขสิทธิ์ไปได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณี หนังสือ เพลง หนังสือ หรือการ์ตูน กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่มีการแยกแยะ ความผิดของการละเมิด ลิขสิทธิ์แบบ “ให้เครดิต” กับ “ไม่ให้เครดิต” โดยทั่วไปสิทธิการอ้างความเป็นเจ้าของ คือสิทธิที่เรียกกันใน ภาษาอังกฤษว่า Moral Right หรือแปลว่า สิทธิธรรม มักมีโทษของการละเมิดที่ต่ำกว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ ใน ประเทศไทยพบใน พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 18 ซึ่งเป็นความผิดทางแพ่งเท่านั้น กล่าวโดยสรุป ก็ คือ การนำงานอันมีลิขสิทธิ์มาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ว่าจะให้เครดิตหรือไม่ ก็เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น เพียงแต่การไม่ให้เครดิตเป็นการละเมิดสิทธิธรรมเพิ่มไปอีกกระทงหนึ่ง

ประการที่แปด ความเข้าใจผิดว่าถ้ากฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ระบุว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ก็ไม่ถือว่าละเมิด ลิขสิทธิ์

สิ่งที่เป็นจริง คือ กิจกรรมที่ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ก็คือกิจกรรมที่กฎหมายระบุชัดเจนว่าไม่ละเมิด ลิขสิทธิ์ เท่านั้น ส่วนบรรดากิจกรรมที่มีความคลุมเครือต่าง ๆ ศาลมักจะถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งหมด ดังนั้น ผู้ที่มีกิจกรรมที่ไม่เข้าข่ายข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างชัดเจนจึงมีความเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์อยู่ตลอดเวลา

ประการที่เก้า ความเข้าใจผิดว่างานที่มีลิขสิทธิ์จะได้รับคุ้มครองลิขสิทธิ์ไปหมดทุกประเทศในโลก

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในขอบเขตของรัฐหรือชาติหนึ่ง ๆ จะผูกพันเฉพาะกับกฎหมายของรัฐหรือชาตินั้น ๆ เท่านั้น รวมทั้งบรรดาอนุสัญญาที่รัฐหรือชาตินั้นลงนามไป รัฐหรือชาตินั้นย่อมมีพันธะผูกพันในการคุ้มครอง ลิขสิทธิ์งานสร้างสรรค์จากประเทศที่ร่วมลงนามอนุสัญญาในกรอบของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ของกฎหมาย ลิขสิทธิ์ของรัฐตนเองเท่านั้น

ตัวอย่าง งานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศพม่า ลาว และกัมพูชาไม่ถือว่ามีลิขสิทธิ์ในไทย และในทางกลับกัน งานอันมีลิขสิทธิ์ของไทยก็ไม่ถือว่ามีลิขสิทธิ์ในประเทศเหล่านี้เช่นกัน เพราะประเทศเหล่านี้ไม่ได้ลงนามใน *อนุสัญญาเบิร์น (Berne Convention)* หมายความว่า ประเทศไทยจะละเมิดลิขสิทธิ์ประเทศที่ร่วมลงนามใน สัญญาไม่ได้ และในทางกลับกันประเทศเหล่านี้ก็จะละเมิดลิขสิทธิ์งานสร้างสรรค์ของไทยไม่ได้ เพราะการคุ้มครองลิขสิทธิ์มีแล้วตั้งแต่ลงนามในสัญญา ซึ่งปัจจุบัน มีสมาชิก 164 ประเทศ และประเทศไทยเป็นสมาชิก เมื่อ ค.ศ. 1931 โดยในปัจจุบัน ถ้าประเทศนอกภาคีอนุสัญญากรุงเบิร์นจะเข้าร่วมสหภาพเบิร์นและผูกพัน ตามอนุสัญญาฯ จะต้องผูกพันตามอนุสัญญาฯ ฉบับ Paris Act 1979 (Article 34 (1)) ด้วย

ประการที่สิบ ความเข้าใจผิดว่าการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์ลดลง

การวิจัยของสภาวิจัยสังคมศาสตร์ (Social Science Research Council) ที่ศึกษาประเทศโลกที่สาม พบว่าตั้งแต่ช่วงปี 2000 เป็นต้นมาไม่มีข้อมูลใด ๆ ที่บ่งชี้ว่าการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์บนท้องถนนใน ระดับใดก็ตามจะทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์ลดลงได้ ไม่ว่าจะในประเทศใด ๆ กระบวนการบุกจับหลายครั้งนำไปสู่การจับกุมคนหลายร้อยคนที่นำไปสู่การดำเนินคดีคนหลายสิบคนที่รัฐไม่ต้องการให้ติดคุกเพราะคุกเหมาะ สำหรับคดีที่หนักกว่านั้น นอกจากนี้การบุกปราบปรามในทางปฏิบัติก็มักจะเป็นไปอย่างสุ่ม ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือ ในการกำจัดคู่แข่งของพ่อค้าของละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยกัน กิจกรรมทั้งหมดสร้างความสับสนเปลืองกับทรัพยากรรัฐ อย่างมหาศาลโดยไม่ทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์ลดลง

ประการที่สิบเอ็ด ความเข้าใจผิดว่าการละเมิดลิขสิทธิ์คือการขโมย

โครงสร้างทางกฎหมายของทุกประเทศระบุชัดเจนว่า การละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ใช่การขโมยของ ทั้งนี้ การที่ทั้ง สองกรณีไม่เทียบเท่ากัน ก็น่าจะเกิดมาจากกรณีการละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ทำให้งานต้นฉบับหายไป เช่นการวาด ภาพเลียนแบบงานศิลปะหนึ่งๆ นับว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งไม่เท่ากับการขโมยตัวงานศิลปะนั้นเป็นต้น

ประการที่สิบสอง ความเข้าใจผิดว่า ลิขสิทธิ์คือทรัพย์สินที่ไม่มีวันหมดอายุ

ลิขสิทธิ์ไม่ใช่ทรัพย์สิน คือ ลิขสิทธิ์มีวันหมดอายุ และลิขสิทธิ์ที่หมดอายุแล้วจะถือว่าเป็น “ทรัพย์สินทาง ปัญญาสาธารณะ (Public Domain) ที่ใคร ๆ ก็สามารถนำมาใช้ได้โดยเสรี โครงสร้างกฎหมายแบบนี้ทำให้ ลิขสิทธิ์มีลักษณะคล้าย “สัมปทาน” ของรัฐในการให้เอกชน “ผูกขาด หาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาใน ช่วงเวลาที่กำหนดก่อนที่ทรัพย์สินดังกล่าวจะกลับมาเป็นของส่วนรวม

บทสรุป

การควบคุมโฆษณาเป็นกิจกรรมที่สามารถมี หรืออาจกล่าวได้ว่าสมควรมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งจากรัฐและองค์กรวิชาชีพ ทั้งนี้ เพราะการโฆษณาเป็นสิ่งที่แพร่หลายอย่างมากมายจนอาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และในส่วนผลกระทบ ก็สามารถมีผลกระทบได้อย่างกว้างขวางทั้งในระดับบุคคล และในระดับสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โฆษณาที่ถูกควบคุมส่วนใหญ่จะเป็นโฆษณาในเชิงธุรกิจ โดยโฆษณานำเสนอเนื้อหา สร้างภาพของความ เป็นจริงของสินค้าและ/หรือบริการต่างๆ ในรูปแบบสื่อต่างๆ ทั้งระบบออนไลน์ รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในใจของผู้บริโภคจะเห็นได้ว่าสื่อการโฆษณา มีอิทธิพลต่อสังคม ดังนั้นการควบคุมโฆษณายังช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ การควบคุมการโฆษณามีหลายวิธี มีทั้งการควบคุมทางตรง และทางอ้อม การควบคุมทางตรงโดยกฎหมาย และระเบียบของกลุ่มผู้ประกอบการโฆษณา ส่วนทางอ้อมผู้บริโภค หรือประชาชนเป็นผู้ควบคุม ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

คำถามท้ายบท

1. คำว่า “โฆษณา” มีความหมายว่าอย่างไร
2. กฎหมายสื่อสารมวลชนด้านการโฆษณา ประกอบด้วย กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับสื่อมวลชนต่าง ๆ หลายฉบับอะไรบ้าง จงยกตัวอย่างมา 4 ฉบับ
3. จงอธิบายหลักเกณฑ์การพิจารณาโฆษณาทางสื่อทั่วไป มาพอสังเขป
4. จงอธิบายข้อห้ามเกี่ยวกับการโฆษณาอาหาร
8. จงอธิบายหลักเกณฑ์ และวิธีการในการโฆษณาเครื่องสำอาง
9. ประเทศไทยได้ประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์มาแล้วกี่ฉบับ ฉบับใดบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ. (2554). พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540
ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์. (2567). กฎหมายและจริยธรรม
สื่อสารมวลชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานพระราชกฤษฎีกา. (2559). “พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.
2559”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%c702/%c702-20-2559-a0001.htm>.
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานคณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภค. (2562). พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค
(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:
https://www.accon.co.th/consumer_protection_no4_62.html.
 สืบค้นเมื่อ วันที่ กรกฎาคม 2567.
- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก ลงวันที่ 16 เม.ย. 2562. “พระราชบัญญัติยา
(ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/050/T_0220.PDF.
 สืบค้นเมื่อ กรกฎาคม 2567.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : เอส เค บุ๊คส์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติข้อมูล
ข่าวสารของราชการพ.ศ. 2540 ของเจ้าหน้าที่รัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้อมูล
 ข่าวสารของราชการ.
- อิทธิพล วรรณศุภากุล. (2554). สื่อมวลชนกับการคุ้มครองกฎหมายลิขสิทธิ์ ใน คู่มือการเรียน
การสอนวิชากฎหมายและ จริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.

บทที่ 9

จริยธรรมดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์

ปัจจุบันสื่อออนไลน์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ เข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น เนื่องจากความสะดวกรวดเร็วในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยผ่านทางเครื่องมือ อุปกรณ์ การสื่อสารที่มีขนาดเล็กและมีประสิทธิภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ทันเวลา ด้วยเหตุนี้การเติบโตของสื่อออนไลน์จึงมีเพิ่มมากขึ้น หากแต่ขาดความเอาใจใส่ สอดส่องดูแล ในเรื่องของจริยธรรมในการนำเสนอข่าวทางสื่อออนไลน์ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษา เพื่อเปรียบเทียบและนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เหมาะสมของการ ความตระหนักในจริยธรรมสื่อออนไลน์ ในการนำเสนอข่าวผ่านสื่อออนไลน์ ของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้นำเสนอข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็ว แม่นยำมากขึ้น หากแต่ขาดความตระหนักถึง จริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ที่จำเป็นต้องมีในผู้ที่เป็นสื่อมวลชนทุกคน สุกานดา วรพันธุ์พงศ์ (2554 : (13-6)-(13-8)) กล่าวว่า จริยธรรม (Ethics) คือ ปรัชญาหรือระบบความคิดที่เกี่ยวกับศีลธรรมความดีงามของคน ทั้งสังคมเป็นข้อกำหนดที่ควรยึดถือปฏิบัติ ขณะที่จรรยาบรรณ (Code of Ethics) คือ หลักจริยธรรมที่ได้ตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้คนในสายวิชาชีพได้ยึดถือเป็นหลักการและใช้เป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติ ซึ่งทางจริยธรรมและจรรยาบรรณมุ่งให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ เป็นเรื่องของความประพฤติปฏิบัติส่วนบุคคลไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย หากมีการฝ่าฝืนใดๆ ผู้ฝ่าฝืนก็เพียงแต่ผิดจริยธรรม หรือผิดจรรยาบรรณ ไม่ถือว่ามีความผิดตามกฎหมายซึ่งต้องได้รับโทษทัณฑ์บ้านเมืองแต่ประการใด

อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งองค์กรด้านวิชาชีพสื่อ สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการสื่อควรร่วมมือกัน ในการพิจารณานำเสนอหรือสอดแทรกประเด็นจริยธรรมที่สื่อมวลชน ได้มีความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพของสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการรับรู้ในวิชาชีพสื่อมวลชนให้มากขึ้น ควรมีการรณรงค์ ส่งเสริม และสร้างความตระหนัก ให้แก่สื่อมวลชนที่ เป็นผู้ปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมให้สื่อมวลชน เข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อ เพื่อให้มีการติดตามข้อมูลข่าวสารตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนร่วมกัน

สื่อสังคมออนไลน์มีหลายชนิดขึ้นอยู่กับการแบ่งประเภทของการใช้งานสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ตามประเภทการใช้งาน อาทิ Weblogs (Blogs) หรือ Social Networking รวมถึง Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งในปัจจุบันได้รับความนิยมอย่าง

แพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ข้อมูลข่าวสารสามารถกระจายออกไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมีประโยชน์มากมายในการสื่อสาร แต่ก็เปรียบเสมือนดาบสองคมหากผู้ใช้ขาดคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงขาดความระมัดระวังในการใช้แล้ว สื่อออนไลน์นี้ก็จะป็นภัยต่อสังคมไทย

สื่อออนไลน์เหล่านี้สามารถติดต่อสื่อสารได้ง่ายโดยผ่านช่องทาง เครื่องมือการสื่อสาร คอมพิวเตอร์, สมาร์ทโฟน (SmartPhone), แท็บเล็ต (Tablet) ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ต้องคำนึงถึงนโยบายขององค์กรสื่อที่ตนเองสังกัด ในยุคของการแข่งขันกันสื่อต้องทำหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาที่มีความรวดเร็ว และมีความดึงดูดใจของกลุ่มเป้าหมายให้หันมาสนใจตนเองมากกว่าคู่แข่ง สื่อมวลชนยังมีบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง ตลอดจนการเฝ้าระวัง และการเป็นกระบอกเสียงให้กับสังคม สิ่งเหล่านี้อาจทำให้สื่อมวลชนต้องอยู่ท่ามกลางความเสี่ยงต่อการนำเสนอที่ผิดหลักของจริยธรรมของวิชาชีพด้วย ดังที่เห็นได้จากการสะท้อนเรื่องราวที่สื่อมวลชนมีการกระทำที่ไม่ถูกจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น

การที่จะก้าวเข้าสู่วิชาชีพสื่อมวลชนนั้นสามารถเข้ามาได้หลากหลายวิธี โดยที่จบการศึกษา ด้านการสื่อสารโดยตรง หรือ จบสาขาวิชาอื่นก็สามารถเข้าสู่วิชาชีพได้ การเปิดกว้างดังกล่าวอาจทำให้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการปลุกฝัง ในจริยธรรมวิชาชีพที่แตกต่างกันไปจนส่งผลกระทบต่อจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนเป็นสิ่งสำคัญ สื่อมวลชน ในทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และในการศึกษานี้จะมุ่งเน้นศึกษา จริยธรรมสื่อออนไลน์ ที่ประกอบไปด้วย สื่อใหม่ ประกอบด้วย เว็บไซต์ข่าว หรือสื่อออนไลน์ ซึ่งมีการจัดทำกรอบมาตรฐานการควบคุมไว้โดย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

จริยธรรมดิจิทัล หมายถึง หลักการและมาตรฐานที่ควบคุมการปฏิบัติในโลกดิจิทัล มุ่งเน้นไปที่ความรับผิดชอบในการสร้างและแบ่งปันเนื้อหาตลอดจนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เช่น การเคารพความเป็นส่วนตัวและการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคล

จากงานวิจัยของ Maurice Oidine(2013) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของโซเซียลมีเดียในการสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงอาหรับ” ในตะวันออกกลาง การขาดอิสรภาพของสื่อหมายความว่าผู้คนไม่สามารถที่จะรับข้อมูลข่าวสารตามแนวคิดหน้าที่นิยมในการทำให้เกิดการวิเคราะห์และตีความของสื่อมวลชนได้ ถ้า Arab Spring คือตัวอย่างนำร่อง สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารก็จำเป็นมากสำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ เส้นทางนี้เคยถูกดำเนินโดยนักชาตินิยมและนักเคลื่อนไหวในตูนิเซีย อียิปต์ ลิเบีย และเคลื่อนไหวอย่างมาในบาเรน สหรัฐอาหรับเอมิเรต และอนุรักษนิยมอย่างซาอุดีอาระเบีย ซึ่งให้เห็นว่าผู้หญิงได้ตื่นตัวในการใช้สื่ออย่างไม่เคยมาก่อนในการต่อสู้การกีดกันทางเพศและความไม่เท่าเทียมที่ฝังรากลึกในสังคม ผู้หญิงได้ตระหนักถึงการควบคุมที่เคร่งครัดในข้อมูลข่าวสารของสื่อที่รัฐเป็นเจ้าของ ซึ่งได้ละเลยในการ

นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การศึกษา และตำแหน่งแห่งที่ นับตั้งแต่อดีตผู้หญิงไม่มีกระบอกเสียงที่จะได้พูดออกมาจนกระทั่งพวกเขาค้นพบสื่อโลกเสมือน (virtual media) พวกเขาใช้เฟสบุ๊ค ทวิตเตอร์ และยูทูปในการส่งผ่านข้อความที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้หญิง ให้ได้รับการศึกษาและมีโอกาสในการทำงานที่ดีขึ้น จากที่ผู้หญิงอาหรับซึ่งเคยเป็นคนชายขอบแห่งความไม่เท่าเทียมในสังคม วัตถุประสงค์การศึกษานี้เพื่อศึกษาการพัฒนาในสื่อของอาหรับจากการเป็นเครื่องมือในการควบคุมที่สำคัญของรัฐบาลสู่ยุคสมัยใหม่เมื่อมีการเข้าถึงสื่อโลกเสมือนจริง ความสนใจในการศึกษาคือมีทางใดบ้างที่สื่อโซเชียลมีเดียจะรองรับ พูดถึง นำเสนอประเด็นทางด้านสิทธิสตรีการศึกษานี้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น หนังสือในห้องสมุด สื่อออนไลน์ หนังสือพิมพ์ บทความในนิตยสาร ข้อมูลทุติยภูมินี้มีส่วนช่วยในการเข้าถึงและการวิเคราะห์วรรณกรรมในสิ่งที่ศึกษา ซึ่งผู้เขียนได้ทำงานและมีประสบการณ์เคยอาศัยอยู่ในคูเวต สหรัฐอาหรับเอมิเรส และยังคงเคยไปท่องเที่ยวยังโอมาน บาเรน ซาอุดีอาราเบีย ซึ่งเคยมีความรู้จากประสบการณ์และติดต่อโดยตรงกับแหล่งข้อมูลปฐมภูมิในงานวิจัยนี้พยายามที่จะพูดถึงหัวข้อวิเคราะห์กิจกรรมในการสนับสนุนสิทธิสตรีที่เห็นได้ชัดท่ามกลางเทคโนโลยีสื่อใหม่ ประการที่สี่เพื่อศึกษาความก้าวหน้าในการสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้หญิงผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย สำรองความสำคัญในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทของการควบรวมสื่อ (media convergence) แม้ว่าหลักฐานและจัดว่าเป็นคดีที่ไม่สำคัญ การทารุณกรรม และการกีดกันทางเพศ การสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดอันเนื่องมาจากโซเชียลมีเดีย

แท้จริงแล้วการสร้างความเข้มแข็งในสตรีเพศได้มีการรับรู้ไปทั่วโลกแล้ว ตามที่ Pomed Wire เลขาธิการรัฐแห่งสหรัฐ Hillary Clinton และสตรีหมายเลขหนึ่งอย่าง Michelle Obama ได้กล่าวไว้ใน the International Women of Courage Awards in Washington DC ในปี 2012 การจัดงานในครั้งนี้เพื่อให้เกียรติแก่ผู้หญิงที่มีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีเพศ หนึ่งในผู้รับรางวัลนั้นก็คือ Samar Badawi ผู้หญิงซาอุดีอาราเบียคนแรกที่เรียกร้องสิทธิจากรัฐบาลซาอุดีในการได้สิทธิ์ในการเลือกคู่ครองในปัจจุบันจำนวนผู้หญิงอาหรับที่ใช้โซเชียลมีเดียได้มีเพิ่มสูงขึ้น แม้ว่าการได้มานี้ประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์ว่าผู้หญิงอาหรับได้ใช้มันอย่างราบรื่นปราศแทบไม่มีอุปสรรคในการแสวงหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศของพวกเขา แต่ก็ยังมีผู้หญิงอีกจำนวนมากที่ไม่ได้แสวงหาความเปลี่ยนแปลงนี้ด้วยเกรงการถูกลงโทษ ผู้หญิงคนอื่นๆแสดงความคิดเห็นแค่เฉพาะกับเพื่อนฝูงหรือภายในครอบครัวเท่านั้น อย่างหลังจึงสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากไม่มีความต้องการเกิดขึ้นก่อน พวกเขากลายเป็นนักสนับสนุนสิทธิสตรีหรือผู้นำทาง สร้างกลุ่มที่ไม่เกรงกลัวและภาคภูมิใจที่จะเสี่ยงเพื่อสิทธิซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นความผิดมาอย่างยาวนานในวัฒนธรรมของพวกเขาซึ่งตรงกับการพัฒนากลยุทธ์ของสหรัฐอาหรับเอมิเรส และส่งต่อไปคูเวตเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง การสนับสนุนนี้ได้ยกระดับของการออกแบบข้อความและเผยแพร่

การสร้างพลังของผู้หญิง นอกจากนี้ผู้รับสารยังได้ส่งต่อสารและเนื้อความในลักษณะของการปลดปล่อยผู้หญิงในการประชุมด้านสตรีที่จัดขึ้นภายในและภายนอกภูมิภาคอาหรับ ผู้หญิงจึงได้รับรู้และใช้ประโยชน์จากโซเซียลมีเดียในการสร้างพลังของพวกเขา เพื่อให้เกิดผลและทำให้มั่นใจว่าจะเกิดผลในอนาคต กลุ่มสิทธิสตรีและผู้สนับสนุนต้องกระตุ้นการเข้าถึงระดับการศึกษาที่สูงขึ้นและจำเป็น

จากงานวิจัยข้างต้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมดูแลและให้ความสำคัญต่อ สื่อสังคมออนไลน์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งข่าว หรือผู้ที่ถูกนำเสนอข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จ หรืออันก่อให้เกิดความเสียหายชื่อเสียงนั้น กระทำได้โดยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันและมีการแพร่กระจายด้วยความรวดเร็ว ถึงแม้จะมีการกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับผู้นำเสนอข่าวออนไลน์ขึ้นมาควบคุมดูแล ชวรงค์ ลิ้มปีฑมาปาณี (2558 น.172-173) กล่าวว่า ชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์(ปัจจุบันจดทะเบียนเป็นสมาคมแล้ว) ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2553 ซึ่งประกอบด้วยเว็บไซต์ข่าวหรือสื่อออนไลน์ ทั้งที่เป็นสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาชิกสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย หรือไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใดเลย ได้ร่วมกันจัดทำ “แนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาชิกชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์” ขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่า สมาชิกของชมรมฯ จะทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสารภายใต้กรอบจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชนโดยสาระสำคัญของแนวปฏิบัติดังกล่าวมีดังนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งจึงได้มีการจัดทำแนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 แนวปฏิบัตินี้เรียกว่า “แนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาชิกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ พ.ศ.2555”

ข้อ 2 แนวปฏิบัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในแนวปฏิบัตินี้

“สมาชิก” หมายถึง สมาชิกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

“ข่าว” หมายถึง ข้อมูล เนื้อหาข่าว สารคดีเชิงข่าว บทความ คอลัมน์ ความนำหรือตัวโปรย พาดหัวข่าว ภาพข่าว และคำบรรยายภาพข่าวที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์หรือช่องทางการสื่อสารอื่นของสมาชิก

“ภาพข่าว” หมายถึง ภาพประกอบข่าว หรือสารคดีเชิงข่าว หรือข้อเขียนอื่นๆ ทั้งที่อยู่ในรูปแบบของตัวอักษร หรือภาพเคลื่อนไหว หรือการรายงานข่าวโดยลักษณะอื่นๆ ที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์หรือช่องทางการสื่อสารอื่นของสมาชิกรัฐสภา

ข้อ 4 สมาชิกพึงยึดมั่นและปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสภาการหนังสือพิมพ์ข้อ 5 สมาชิกพึงเคารพและให้การยอมรับเนื้อหาข่าวหรือภาพข่าวที่ผลิตโดยสมาชิกด้วยกัน

การนำเสนอโดยการทำซ้ำตัดแปลง เผยแพร่ต่อแห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยโดยเคร่งครัด

สาธารณชน ซึ่งข่าวหรือภาพข่าวตามวรรคแรก สมาชิกต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มา เวลาในการนำเสนอ และสร้างจุดเชื่อมโยง (Link) ของข่าว หรือภาพข่าวนั้น กลับไปยังเว็บไซต์ของสมาชิกที่เป็นผู้ผลิตข่าวหรือภาพข่าวด้วย

ข้อ 6 สมาชิกพึงเคารพและให้การยอมรับข้อมูลข่าวสารหรือภาพข่าวที่ผลิตโดยแหล่งข้อมูลอื่น โดยการคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อ 7 เนื่องจากการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าว ผ่านเว็บไซต์ของสมาชิกสามารถกระทำได้ตลอดเวลา ดังนั้นสมาชิกพึงใช้วิจารณญาณอย่างเต็มที่ในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวต่างๆ ด้วยความระมัดระวัง เพื่อมิให้นำไปสู่ความเสียหายอย่างรุนแรงขึ้นในสังคม

ข้อ 8 สมาชิกพึงให้ความเคารพต่อผลงานข่าวหรือภาพข่าวของนักข่าวภาคพลเมือง ไม่ว่าข่าวหรือภาพข่าวนั้นจะนำเสนอโดยตรงมายังสมาชิก หรือผ่านช่องทางเครือข่ายสังคม (Social networking) ต่างๆ

ข้อ 9 การไม่ปฏิบัติตามแนวปฏิบัตินี้ อาจนำไปสู่การพ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงตามความในข้อ 9.4 แห่งข้อบังคับชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ พ.ศ.2552

หากแต่ข้อกำหนดนี้ จัดตั้งขึ้นก็เพื่อควบคุมดูแลนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่นำเสนอข่าวในสื่อสังคมออนไลน์เพียงเท่านั้น แต่สำหรับผู้ที่ไม่ได้สังกัดองค์กรสื่อใดทีในปัจจุบันหันมาทำหน้าที่สื่อมวลชนเสียเอง จะมีกฎข้อบังคับใด นอกจาก พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์พ.ศ.2559ที่ควบคุมดูแล หากแต่ไม่มีทั่วถึงจึงประสบปัญหาผู้นำเสนอข่าวกระทำความผิดโดยไม่มี

สื่อออนไลน์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ มีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น เนื่องจากความสะดวกรวดเร็วในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยผ่านทางเครื่องมือ อุปกรณ์การสื่อสารที่มีขนาดเล็กและมีประสิทธิภาพในการนำส่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ทันเวลา ด้วยเหตุนี้การเติบโตของสื่อออนไลน์จึงมีเพิ่มมากขึ้น หากแต่ขาดความเอาใจใส่ สอดส่องดูแล ในเรื่องของจริยธรรมในการนำเสนอข่าวทางสื่อออนไลน์ อาทิ Weblogs (Blogs) Facebook, Twitter, Line, Youtube โดยการนี้ชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ (ปัจจุบันจดทะเบียนเป็นสมาคมแล้ว) ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2553 ซึ่งประกอบด้วยเว็บไซต์ข่าวหรือสื่อออนไลน์ ทั้งที่เป็นสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาชิกสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย หรือไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใดเลยได้ร่วมกันจัดทำ “แนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาชิกชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์” ขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าสมาชิกของชมรมฯ จะทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสารภายใต้กรอบจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชน

หากแต่ข้อกำหนดนี้ จัดตั้งขึ้นก็เพื่อควบคุมดูแลนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่นำเสนอข่าวในสื่อสังคมออนไลน์เพียงเท่านั้น แต่สำหรับผู้ที่ไม่ได้สังกัดองค์กรสื่อใดที่ในปัจจุบันหันมาทำหน้าที่สื่อมวลชนเสียเอง จะมีกฎข้อบังคับใด นอกจาก พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2559 ที่ควบคุมดูแล จึงประสบปัญหาผู้นำนเสนอข่าวกระทำความผิดโดยไม่มีมาตรการเอาผิดได้

บทสรุป

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คนในปัจจุบันหันมาสนใจให้ความสำคัญกับสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากมีความรวดเร็ว ง่ายต่อการใช้งาน สื่อออนไลน์จึงเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย อย่างรวดเร็ว เพิ่มมากขึ้นในการติดต่อสื่อสารกันกับคนในครอบครัว หรือสังคมเล็กๆ ระหว่างกลุ่มงาน ทำงาน การศึกษา หรือแม้แต่กลุ่มผู้บริหารประเทศเองก็ตาม

อย่างไรก็ตามก็ยังมีผลประโยชน์ทางธุรกิจที่แน่นอนปฏิเสธไม่ได้ว่ามาควบคู่กันกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านั้น อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการติดต่อสื่อสารให้มีความรวดเร็วเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร หรือแม้แต่สื่อสารมวลชนเองก็หันมาใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการนำเสนอข่าวสารเพราะง่าย สะดวกรวดเร็วต่อการนำเสนอ จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมดูแลอย่างจริงจัง

คำถามท้ายบท

1. จงสรุปความหมายของจริยธรรมดิจิทัล
2. จงอธิบายกรอบจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชนสมาชิก โดยได้มีการจัดทำแนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์
3. จงอธิบายแนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

ชวรงค์ ลิมป์ปัทมาปาณี. (2558) “จริยธรรมสื่อออนไลน์” ใน *จริยธรรมสื่อ : หลักแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา* หน้า 172 – 1173 จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร

สุกานดา วรพันธุ์พงศ์.(2554) “จริยธรรมและกฎหมายสื่อมวลชน”ใน*เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน* หน่วยที่ 13 หน้า (13-6) – (13-8) นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สาขานิเทศศาสตร์

Maurice Odine. (2013). Role of Socail Media In the Empowement of Arab Women. *Global Media Journal Spring 2013 – Odine. 1-10.*

บทที่ 10

หลักจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ สำหรับสื่อมวลชน

ความหมาย

จริยะ หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ

ธรรม หมายถึง คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งของทั้งหลาย

เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” มีผู้ให้นิยามไว้มากมาย ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า

“**จริยธรรม (ethics)** คือ หลักแห่งความประพฤติ ปรัชญา หรือแนวคิดแห่งความประพฤติ ที่ตั้งามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อประพฤติทั่วไป เรียกว่า จริยธรรม ถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มี ศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เรียกว่า ศีลธรรม”

จริยธรรม ถือได้ว่าเป็นความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ให้เป็นบรรทัดฐาน หรือเป็นแนวทางข้อชี้แนะให้บุคคลกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง จึงเห็นได้ว่า จริยธรรมมิใช่ข้อบังคับ ไม่มีบทลงโทษเหมือนกฎหมาย แต่เป็นข้อให้เลือกที่จะยอมรับ หรือไม่ก็ได้ หากมีการฝ่าฝืนข้อบังคับจะถูกลงโทษด้วย ความเสื่อมศรัทธาจากสังคม

ส่วนคำว่า “**จรรยาบรรณ (code of ethics)**” หมายถึง ประมวลความประพฤติ ที่ผู้ประกอบการวิชาชีพ การงานแต่ละอย่าง กำหนดขึ้นเพื่อรักษา และสร้างเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็น ลายลักษณ์อักษร หรือไม่ก็ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2560)

ตัวอย่างของจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพโดยทั่วไปซึ่งได้กล่าวแล้วในบทที่ 4

หลักจริยธรรมสื่อมวลชน

สื่อมวลชนที่เป็นเสาหลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ยังคงเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ เพราะสามารถกระจายข่าวสารได้กว้างขวาง เข้าถึงผู้บริโภคมากที่สุด แม้จะเกิดสื่อสมัยใหม่ หรือสื่อทางเลือกขึ้น อันได้แก่ สื่อออนไลน์ สื่อดิจิทัล ในการศึกษา หลักจริยธรรมสื่อมวลชนไม่อาจที่แบ่งแยกระหว่างจากสังคม และธุรกิจได้ แม้ว่า กิจกรรมสื่อมวลชนจะเป็นกิจการที่มีการ “ผลิต” ข่าว ภาพ บทความ หรือบทวิจารณ์ อันเป็น “สินค้า” อย่างหนึ่ง เพื่อหากำไรในเชิงธุรกิจ หลักจริยธรรมของสื่อมวลชนนั้น ต้องมีอุดมการณ์ 2 ประการ คือ ก) ความถูกต้องแม่นยำ (accuracy) และ ข) การวิพากษ์วิจารณ์อย่างสัตย์ซื่อ (honest criticism)

ปัจจุบัน รัฐบาลมีส่วนกำหนดจริยธรรมให้แก่สื่อสารมวลชนภาคีรัฐบาล สื่อสารมวลชนภาคเอกชนมีเสรีมากกว่า จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงจริยธรรมมากกว่า เพื่อให้คุณสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยเสรีได้ตลอดไปจึงเป็นความเหมาะสมที่จะต้องใช้หลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องกำกับ โดยให้ศึกษาหลักจริยธรรม หรือจรรยาบรรณทางวิชาชีพของสถาบันวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ เนื่องจากสื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารอย่างหลากหลาย ทั้งมีประโยชน์ และไร้สาระ ผู้รับสารจึงควรรู้จักประเมินคุณค่าของสื่อมวลชนในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสังคม จรรยาบรรณจะช่วยให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่ได้อย่าง ตรงไปตรงมา และยุติธรรมได้มากที่สุด

กล่าวโดยสรุป จริยธรรมของนักสื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชน หมายถึง เครื่องมือที่ใช้กำกับดูแลพฤติกรรม ของสื่อมวลชนในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ที่ทางสมาคมวิชาชีพสื่อได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น เช่น หนังสือพิมพ์ก็มีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติทำหน้าที่ดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติ ตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ (หนังสือพิมพ์ก็คือสื่อมวลชน) ซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2541 เป็นต้น

จริยธรรมเป็นเรื่องของความสมัครใจที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้ วางไว้เป็นบรรทัดฐาน

จริยธรรมหรือจรรยาบรรณทางวิชาชีพของสื่อมวลชน

จริยะ หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ และ **ธรรม** หมายถึง ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ คุณความดี คำสั่งสอนในทางศาสนา และเมื่อนำเอาคำทั้งสองมารวมกันก็จะมีความหมายดังนี้ว่า

จริยธรรม (ethics) คือ จริยศาสตร์วิชาปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติ และการครองชีวิตว่าถูกผิดดีชั่วควรไม่ควร รวมถึงพิจารณาปัญหาสถานภาพของค่าทางศีลธรรม

ส่วน **จรรยาบรรณ (code of ethics)** หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ จริยธรรมวิชาชีพซึ่งเป็นมาตรการที่ครอบคลุมในทุกเรื่องทุกประการที่เป็นข้อควรประพฤติสำหรับกลุ่มวิชาชีพ โดยมีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ทราบ และยึดถือปฏิบัติกันในวิชาชีพนั้น

หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน คือ หลักคุณธรรมของผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนมารวมตัวกันเป็นสมาคมวิชาชีพสร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ต้องมีอุดมการณ์ 2 ประการ คือ ก) ความถูกต้องแม่นยำ (accuracy) และ ข) การวิพากษ์วิจารณ์อย่างสัตย์ซื่อ (honest criticism) (พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, 2561, หน้า 19 - 20) หลักจริยธรรมเป็นข้อบังคับที่ไม่ใช่กฎหมายแต่อย่างใด ไม่มีบทลงโทษเหมือนกฎหมาย แต่สูงกว่ากฎหมาย กล่าวคือ หากมีการฝ่าฝืนข้อบังคับจะถูกลงโทษด้วยความเลื่อมศรัทธาจากสังคม

โดยทั่วไป มาตรฐานการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชน มีดังนี้

1. นำเสนอข้อเท็จจริง/ความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องถูกต้อง เพียงตรง ครบถ้วน รอบด้านเป็นธรรม
2. ไม่ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิส่วนบุคคล
3. มีความยุติธรรมในการประกอบอาชีพ ปฏิบัติตน และปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติใด ๆ ไม่เลือกปฏิบัติเสียดสีบุคคล
4. ประกอบอาชีพด้วยความเคารพกฎหมาย ใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมาย
5. ไม่ใช้วิชาชีพสื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่จ่ายเงินกับแหล่งข่าว ไม่ติดอามิสสินจ้าง
6. ดำรงคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมในสังคม
7. ดำรงเสรีภาพ และความเป็นประชาธิปไตย
8. มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของสังคม และคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม
9. ไม่ใช้อิทธิทธิของการประกอบอาชีพ ในการแสวงหาผลประโยชน์
10. ไม่ใช้เหตุผลส่วนตัว อาศัยอาชีพทำร้ายบุคคล หรือองค์กร
11. ไม่ทำลายศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ใด
12. ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ของชาติ/ท้องถิ่น ไม่ส่งเสริมให้เกิดความหลงผิด งามาย
13. เคารพในลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา การให้เครดิต

ตัวอย่างของจรรยาบรรณของวิชาชีพโดยทั่วไป

1. มีความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ ไม่รับสินบน หรือสินจ้างรางวัล ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ของความเป็นสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือพวกพ้อง การแสวงหาข่าวดำเนินการด้วยความซื่อสัตย์ถูกต้องตามกฎหมาย
2. ไม่กระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ หรือส่งผลกระทบต่อสัมพันธ์ไมตรีอันดีระหว่างประเทศ
3. ไม่เสนอข่าวสาร หรือการกระทำใด ๆ ที่เป็นการหลบหลู่ ดูถูกเหยียดหยาม หรือนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะของบุคคลทั่วไปไม่ว่าของชนชาติใด
4. เคารพสิทธิส่วนบุคคล เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้อื่น และไม่เสนอข่าวสารหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการทำลายชื่อเสียงและศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น
5. ไม่กล่าวหาผู้อื่นโดยปราศจากหลักฐานใด ๆ ให้เกียรติ และรักษาศักดิ์ศรีของบุคคลที่ตกเป็นข่าวในทุกกรณี เปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายจากการเสนอข่าวสาร ได้ชี้แจงแก้ไขจากการถูกกล่าวหาพร้อมทั้งไม่ตัดสินว่าผู้ใดกระทำความผิด โดยยังไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม

6. เสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือนหรือแต่งเติม หรือแสดงความคิดเห็นของตนซึ่งจะทำให้ข้อมูลข่าวสารนั้นผิดไปจากความจริง และต้องแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างสาร ข้อเท็จจริง กับบทวิเคราะห์ข่าวที่เป็นความคิดเห็นของผู้วิเคราะห์โดยไม่ตั้งใจให้เกิดความเข้าใจผิดในการแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริง และความคิดเห็น

7. ไม่ส่งเสริม เผยแพร่ภาพข่าวและข่าวสาร สินค้า/บริการ ที่เป็นภัยต่อสังคม หรือทำลายวัฒนธรรมที่ค้ำจุนของสังคม

8. ระมัดระวังในการเสนอข่าวสาร หรือกระทำการใด ๆ อันอาจจะทำให้บุคคลหรือองค์กรเกิดความไม่ปลอดภัยทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน

9. ไม่เสนอข้อมูลข่าวสาร หรือกระทำการใด ที่แสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรมป่าเถื่อนหรืออุจาด รวมทั้งพฤติกรรมของผู้ร้ายอันผิดธรรมดา อันเป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรม

10. มีความเสมอภาคในการเสนอข้อมูลข่าวสาร และมีความเป็นกลางทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง หากได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรยุติบทบาททางการเมืองเป็นสื่อมวลชน เพื่อความยุติธรรมในการเสนอข่าว

11. มีวิจารณ์ญาติที่ดีมีคุณธรรม และมีจิตสำนึกที่ดีในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่อาจกระทบต่อจิตใจ หรือความรู้สึกของบุคคลอื่นที่ตกเป็นข่าว

12. ระมัดระวังในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่อาจจะเป็นการละเมิดสิทธิของสตรี เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส การเสนอเรื่องราวข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำผิดของบุคคลเหล่านี้ต้องคำนึงถึงอนาคต และการเปิดโอกาสให้ได้กลับตัวเป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตที่มีเกียรติในสังคมได้

ต่อไป ตลอดจนไม่เสนอชื่อ/ที่อยู่ และภาพของญาติที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด อันอาจจะทำให้พวกเขาเหล่านี้ไม่สามารถดำรงชีวิตที่มีเกียรติในสังคมได้

13. ตระหนักในความสำคัญของตน ที่จะช่วยอนุรักษ์ภาษาไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติโดยการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง สุภาพ ถูกกาลเทศะ

กล่าวโดยสรุป จริยธรรมของนักสื่อสารมวลชน หรือสื่อมวลชน หมายถึง การประพฤติปฏิบัติทางวิชาชีพสื่อมวลชนตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ความประพฤติที่เหมาะสม ที่ควรอันเป็นความถูกต้องที่มีกฎเกณฑ์ตามประเภทของงาน ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีจริยธรรมของตนเอง

ตัวอย่าง จริยธรรมของหนังสือพิมพ์

อาชีพบริการแขนงหนึ่ง ซึ่งให้บริการด้านข่าวสาร ข้อมูลแก่ประชาชนเป็นสื่อมวลชน ที่มีบทบาท และมีอิทธิพลอย่างมากในการปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดของประชาชน เพราะหนังสือพิมพ์เป็นเสมือนผู้หยิบยื่นข้อมูลข่าวสาร ความคิด ความเห็น ของบุคคลต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน หากหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบก็ย่อมจะรู้จักคัดเลือกข่าวสารที่มีประโยชน์ให้แก่ประชาชน หากหนังสือพิมพ์มุ่งดำเนินการเพียงเพื่อหากำไรก็อาจนำเสนอแต่ข้อมูลข่าวสารที่ไม่เป็นประโยชน์ หรือไม่ประเทืองปัญญา

ดังนั้น เพื่อให้สถาบันหนังสือพิมพ์เป็นที่เชื่อถือของประชาชน สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย จึงได้กำหนดจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ขึ้น

รายละเอียดดังต่อไปนี้(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2563)

1. การส่งเสริม และรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นภารกิจอันมีความสำคัญเหนืออื่นใดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์
2. การเสนอ ข่าว ภาพ หรือการแสดงความคิดเห็น ต้องเป็นไปด้วยความสุภาพ สุจริต ปราศจากความมุ่งหวังในผลประโยชน์ส่วนตน หรืออามิสสินจ้างใด ๆ
3. การเสนอข่าว ต้องเสนอแต่ความจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่งหากปรากฏว่า ข่าวใดไม่ตรงตามความจริงต้องรีบแก้ไขโดยด่วน
4. การที่จะให้ได้ข่าว ภาพ หรือข้อมูลอย่างใด ๆ มาเป็นของตนต้องใช้วิธีการที่สุภาพ และซื่อสัตย์
5. ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมายจากการปฏิบัติหน้าที่ ในวิชาชีพของตน
6. ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่ แสวงหาประโยชน์ส่วนตน หรือหมู่คณะโดยมิชอบ
7. ต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบั่นทอน เกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

จริยธรรมเป็นเรื่องของความสมัครใจที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้เป็นบรรทัดฐานสื่อมวลชนกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่งตามหลักจริยธรรมเป็นข้อบังคับ แต่ไม่ใช่กฎหมายแต่อย่างใด ไม่มีบทลงโทษเหมือนกฎหมาย แต่สูงกว่ากฎหมาย

นอกจากนี้ ยังมีมาตรการควบคุมสื่อมวลชนโดยประชาชน เช่น การไม่ชมรายการโทรทัศน์ ชื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ไม่ซื้อสื่อออนไลน์นั้น หรือไม่เข้าชมภาพยนตร์เรื่องนั้น ซึ่งวิธีการควบคุมโดยประชาชนเป็นการควบคุมที่ไม่ค่อยจะได้ผลในทางปฏิบัติ トラบดีที่สื่อมวลชนนั้นไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม

ในมาตรการการควบคุมสื่อมวลชนโดยการใช้กฎหมาย ย่อมจะได้ผลมากกว่าวิธีการควบคุมตนเอง ของสื่อมวลชน และวิธีการควบคุมโดยประชาชน เพราะสองวิธีหลังไม่มีบทลงโทษเวลา ที่สื่อมวลชนกระทำผิดแต่การควบคุมโดยใช้กฎหมายนั้นมีสภาพบังคับหรือบทกำหนดโทษที่จะลงโทษ แก่ผู้กระทำผิดบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งมี และใช้อยู่ในขณะที่บุคคลนั้นกระทำผิด

จรรยาบรรณวิชาชีพ

เมื่อมนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม ชุมชน จึงมีการสร้างแนวคิดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของคนในชุมชนนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในสังคมชุมชน เพราะมนุษย์ต่าง ประกอบสัมมาอาชีพหลายอย่างหลายแขนง มีทั้งคนดีคนเลว อยู่ในแต่ละกลุ่ม จึงมีการตั้ง บทจริยธรรม หรือจรรยาบรรณสำหรับสายวิชาชีพ เช่น แพทย์ วิศวกร นักหนังสือพิมพ์ และ สื่อมวลชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง จรรยาบรรณ คือ หลักจริยธรรมซึ่งได้ตราขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นธรรมนูญแห่งความประพฤติปฏิบัติอันดีงามของคนในสายวิชาชีพต่าง ๆ จะได้ยึดถือเป็นหลักการ ต่อไป เช่น จรรยาบรรณแพทย์ โดยแพทยสภา จรรยาบรรณครู โดยคุรุสภา เป็นต้น โดยเฉพาะ วิชาชีพ ที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพ และความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ของประชาชนจะต้องมี จรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อรักษามาตรฐาน การปฏิบัติหน้าที่ และป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น ปัจจุบันมีการจัดทำ จรรยาบรรณวิชาชีพขึ้นมากมาย เช่น จรรยาบรรณแพทย์พยาบาล จรรยาบรรณ ครูอาจารย์ จรรยาบรรณวิศวกร จรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

สื่อมวลชนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งในสังคม มีหน้าที่หลักประการหนึ่งคือ จะต้องให้ข่าวสารแก่ ประชาชน ทำให้หน่วยต่าง ๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กัน เชื่อมโยงถึงกัน สื่อมวลชนที่มีเสรีภาพจะทำให้ ข่าวสารเคลื่อนไหวไปอย่างรวดเร็ว และเสรีจึงต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวในการ สร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข

ความสำคัญของจริยธรรมต่อสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้

1. หลักประกันความประพฤติปฏิบัติของสื่อมวลชนให้ถูกต้องด้วยศีลธรรม มีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง และผู้อื่น
2. เสรีภาพของสื่อมวลชน โดยรัฐธรรมนูญจะให้หลักประกันเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นหลักประกันให้สื่อมวลชนสามารถรักษาเสรีภาพของตนไว้ได้ตลอดไป
3. เป็นหลักที่เกื้อหนุนสภาพสังคมที่เป็นสุข และสื่อมวลชนสามารถเป็นกระจุกเงาสะท้อน ภาพที่เป็นจริง อีกทั้งความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง
4. เป็นหลักเกื้อหนุนสังคมที่อุดมสติปัญญา ประชาชนจะได้เรียนรู้ข่าวสารที่เสนอ อย่างมีเหตุผลปราศจากอคติผ่านการค้นคว้า สืบสวนข้อมูลอย่างละเอียด และมีความรับผิดชอบต่อ สื่อมวลชน ที่มีความรับผิดชอบต่ออันที่จะเสนอข่าวสารอย่างเต็มภูมิปัญญา จะสร้างข่าวสารที่ถูกต้อง

ทำให้ประชาชนฉลาดรอบรู้ เข้าใจตรรกะ รู้จักคิด และการถกเถียงอย่างมีเหตุผล สร้างความรู้และความเข้าใจระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในสังคมอย่างสูงสุด

5. สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบ จะช่วยให้ผู้รับสารเรียนรู้ และรับรู้ความจำเป็นของ ความรับผิดชอบด้วย

สื่อมวลชนทำหน้าที่เสมือนครูนอกโรงเรียน นอกจากจะสามารถเสนอตัวอย่างคนดี ผู้มีคุณธรรม ในสังคมแล้วสื่อมวลชนยังสามารถเป็นตัวอย่าง แสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนได้อีกด้วย หลักจริยธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อสารมวลชน ในฐานะที่สื่อมวลชนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นผู้เผยแพร่กระจายข่าวสารทุกประเภทไปในสังคมนั้น จริยธรรมเป็นหลักสำคัญสำหรับสังคมเสรี และสื่อสารมวลชนที่มีเสรีภาพ

แนวคิดหลักจริยธรรมของสื่อมวลชน

แนวคิดพื้นฐานของหลักจริยธรรมที่สื่อมวลชนทั่วไปยึดถือ และนำมาใช้ในการปฏิบัติตน ในการประกอบอาชีพ รับผิดชอบต่อสังคม อาจแบ่งออกได้ เป็น 2 ประการดังนี้

1. บุคลิกจริยธรรม หมายถึง แนวคิดที่มุ่งสู่บุคคล หรือ หมายถึงแนวคิดที่คำนึงถึงผู้รับสาร เป็นหลักการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้อง-ผิดของสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับว่า มันจะมีผลต่อตัวเขา และผู้รับสาร มากน้อยเพียงใด การตัดสินใจของเขาจะออกมาในลักษณะอัตตวิสัย คือตัดสินใจด้วยตัวเองว่า ข้อเขียนของเขาจะมีผลต่อผู้อื่นมากน้อยเพียงใด โดยที่เขาอาจจะถือคติต่อผู้ที่เขียนถึงเป็นส่วนตัวก็เป็นได้ เช่น หากเรื่องที่เขาเขียนถึงจะทำให้คน ๆ หนึ่งซึ่งเขารู้จักเดือดร้อน เขาอาจจะข้ามในจุดนั้นไปเสียก็ได้ ความอ่อนไหวเฉพาะเรื่อง หรืออคติเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สื่อมวลชนประเภทนี้ เลือกว่า และเลือกเน้นเนื้อหาในบางเรื่อง ในขณะที่ละเลยที่จะเอ่ยถึงในบางเรื่อง กล่าวโดยย่อ สื่อมวลชนที่ถือแนวคิดเช่นนี้จะเอาอารมณ์ ความรู้สึกของเขาที่มีต่อตนเอง และต่อผู้อื่นมาเป็นเครื่องพิจารณาตัดสินใจการกระทำของเขา

2. ธรรมจริยธรรม หมายถึง แนวคิดที่มุ่งสู่เหตุการณ์ สื่อมวลชนประเภทนี้จะคำนึงถึงข้อเท็จจริงเป็นหลักใหญ่ เขาจะไม่สนใจว่าข่าวนี้จะมีผลต่อผู้อื่นมากน้อยเพียงใดเขาใส่ใจแต่การรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกลาง เขาจะพยายามไม่นำอารมณ์ ความรู้สึกของเขาเข้าไปผูกพันกับเหตุการณ์ สำหรับสื่อมวลชนประเภทนี้ ข้อเท็จจริงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทีเดียว

หลักจริยธรรม เป็นเรื่องของอารมณ์รับเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องที่ไม่มีการบีบบังคับให้ยอมรับ แต่บุคคลนั้นนำไปปฏิบัติตามเหตุผลของเขาเอง หลักจริยธรรมทำให้เราคาดคะเนได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น สื่อมวลชนผู้นั้นจะตัดสินใจอย่างไร หลักจริยธรรมจึงเป็นเรื่องส่วนบุคคลหนึ่ง เป็นเรื่องที่น่าไปสู่การคาดคะเนได้ สื่อมวลชนก็จะต้องมีจริยธรรม แต่ส่วนที่จริยธรรมที่เขาเชื่อมั่นจะเป็นประการใดนั้นเป็นเรื่องเหตุผลส่วนตัวของเขา จริยธรรมของแต่ละคนเป็นเรื่องที่ปรับได้เปลี่ยนแปลงได้ แก้ได้ตาม

ความเหมาะสม แต่นับวันจริยธรรมของสื่อมวลชนก็เป็นที่เรียกร้องต้องการมากขึ้น โดยพื้นฐานแล้วสื่อมวลชนจะเป็นบุคลาธิปไตยหรือธรรมาธิปไตย บางคนอาจสับสนไปสับสนระหว่าง 2 ฐาน บางคนอาจจะอยู่กลาง ๆ ระหว่าง 2 ฐานดังกล่าวนี้

หลักจริยธรรมที่สื่อมวลชน สื่อมวลชนในโลกตะวันตก (โลกเสรี)

จรรยาบรรณสื่อสารมวลชนสากล

1. ต้องกระทำตนให้อยู่ในขอบเขตของความเหมาะสมมีกิริยาดี (The bounds of decency)
2. ไม่สร้างข่าวขึ้นเอง (Do not attempt to make news)
3. ต้องเสนอข้อเท็จจริงทั้งหมดแก่ผู้รับสาร (The truth and the whole truth)
4. ไม่ก้าวก่ายสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น (Do not to invade the private rights)
5. ไม่บังคับบุคคลให้พูด (Do not to force individuals to speak)
6. ชื้อสัตย์ต่อบุคคลที่ต่อสู้เพื่อสังคม (Play fair with a person against whom derogatory charges)
7. ชื้อสัตย์ต่อบุคคลที่นำมากล่าวถึงในคอลัมน์ (Play fair with persons quoted in its columns)
8. รักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว (Keep the confidence of its news sources)
9. ไม่ปิดบังอำพรางข่าวที่น่าเสนอ (Do not suppress news)
10. ไม่ควรขายข่าว ขายคอลัมน์เพื่อเงิน หรือความพอใจส่วนตัว (Do not "sell" its news columns for money or courtesies)
11. ละเว้นจากการเข้าร่วมพรรคการเมือง (Refrain from allowing party politics)
12. ต้องบริการคนส่วนรวม มิใช่บริการคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (Serve the whole society, not just one "class")
13. ช่วยต่อสู้และปราบปรามอาชญากร (Fight and discourage crime)
14. ต้องเคารพ และช่วยผดุงกฎหมายบ้านเมือง (Must respect and aid the law and the courts)
15. สร้างความสัมพันธ์อันดีแก่ชุมชน (Seek to build its community)
16. ไม่ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างญาติ และเพื่อนของผู้อื่น (Not injure the relatives and friends)
17. คำนึงว่าการหย่าร้าง การฆ่าตัวตายนั้น เป็นปัญหาสังคมสิ่งหนึ่งไม่ควรเสนอข่าวไปในเชิงไม่สุภาพ (To recognize divorce, suicide as an unfortunate social problem)
18. อย่ากล่าวโจมตีคู่แข่ง (Do not attack on competitive)

19. อย่าหัวเราะเยาะความวิกลจริต จิตทรมาน หรือพลาดโอกาสของบุคคล (Do not ridicule the insane or the feeble-minded or misfortunes)
20. เคารพนับถือวัด โบสถ์ เชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ของบุคคล (Respect churches, nationalities and races)
21. หน้ากีฬาควรเขียนถึงทุกๆ คน (Sports page is written for everybody)
22. แก้ไขข้อผิดพลาดที่พบในทันที (Be prompt in correcting errors)
23. จำไว้ว่าข่าวที่นำเสนอ นั้น มีเยาวชนชายหญิงอ่านด้วย (Remember that the news is read by young boys and girls)

ความสำคัญของจริยธรรมกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน

การสื่อสารมวลชนเข้ามามีบทบาทสำคัญแทนที่การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) การสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตากัน (Face to Face Communication) และการสื่อสารแบบบอกปากต่อปาก (Word of Mouth Communication) การสื่อสารมวลชนทำให้สามารถทำการสื่อสารกันได้โดยไม่ถูกจำกัดในเรื่องจำนวนคน เวลา และระยะทาง สื่อมวลชนมีความสำคัญต่อกระบวนการสังคม (Social Process) ต่อวัฒนธรรม โดยการเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนระบบสถาบันต่าง ๆ ของสังคมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้รวมทั้งสืบเสาะเบาะแสบความไม่ดีไม่งามของสังคม พร้อมกับเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้น จริยธรรมกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นอย่างยิ่ง

1. ความรับผิดชอบ

สื่อมวลชนมีหน้าที่หลักที่สำคัญในการเสนอข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น ความบันเทิง และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ สู่ประชาชน การยึดหลักจริยธรรมจะทำให้สื่อมวลชนมีหลักประกันความประพฤติให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบ นอกจากจะได้อำนาจหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนแล้วยังจะเป็นผู้ทำหน้าที่พิทักษ์ปกป้องสังคมจากอันตราย และความเสื่อมทรามที่อาจเกิดขึ้นในสังคม

2. สิทธิและเสรีภาพ

จริยธรรม คือหลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชน เมื่อสื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องแล้ว จึงไม่อาจอ้างได้ถึงเหตุผลในการคุกคาม หรือละเมิดต่อสิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน สื่อมวลชนก็มิอาจใช้สิทธิ และเสรีภาพของตนเองอย่างเกินขอบเขตภายในหลักแห่งจริยธรรมนี้

3. สังคมสมานฉันท์

การยึดหลักจริยธรรมของสื่อมวลชนจักนำไปสู่การสร้างสังคมสมานฉันท์ที่มีความสุขและเอื้ออาทร สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้กับทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นคนชายของหรือผู้ที่มีอำนาจในสังคม หลักจริยธรรมจะช่วยคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งในสังคม

4. ความจริงที่แท้

หน้าที่ของสื่อมวลชนซึ่งสัมพันธ์กับความรับผิดชอบทางจริยธรรม คือ การแสวงหาและรายงานข่าวสารอย่างถูกต้อง สื่อมวลชนจะไม่รายงานข่าวที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงไม่ว่าด้วยเงื่อนไขของความไม่รู้ อคติลำเอียงการรับอามิสสินจ้าง เพราะสื่อมวลชนมีหลักการของจรรยาบรรณที่คอยค้ำจุนรักษาความจริงที่แท้เอาไว้ ซึ่งจะช่วยทำหน้าที่เป็นกระจกเงาส่องสะท้อนข้อเท็จจริง จากความหลากหลายของสังคม

5. ความยุติธรรม

หลักความยุติธรรมสัมพันธ์กับหลักจริยธรรมของสื่อมวลชน กล่าวคือ ข่าวที่ยุติธรรมต้องมีความครบถ้วน ไม่ละทิ้งประเด็นสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อไม่เลือกข้าง แต่ต้องสร้างความสมดุลในเนื้อหาข่าวสาร ไม่สร้างความเข้าใจผิด บิดเบือน ชี้นำ ซื่อสัตย์ต่อผู้รับสาร หลักมนุษยธรรม

6. หลักมนุษยธรรม

มนโสนักที่ทำให้สื่อมวลชนใช้ในการไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการทำงานในทุกขั้นตอนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร โดยจะต้องไม่กระทำการใดที่สร้างความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานให้แก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นแหล่งข่าวหรือผู้ถูกกระทำ ไม่ว่าผลทางตรง หรือทางอ้อม หลักมนุษยธรรมนี้เชื่อมโยงไปสู่สิทธิขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลในฐานะแห่งความเป็น มนุษย์ที่เท่าเทียม

ทฤษฎีหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชน

นักวิชาการทางด้านสื่อสารมวลชนได้จัดตั้งองค์กรวิชาชีพ และกำหนดจริยธรรมแห่งวิชาชีพขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางการควบคุมกันเองสิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาควบคู่กับบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมโดยมีองค์กรวิชาชีพและจริยธรรมวิชาชีพของสื่อมวลชนเป็นหน่วยงาน ที่มากำกับสิทธิ และเสรีภาพในเบื้องต้น การแสดงความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชน นอกจากจะเกิดขึ้นโดยจิตสำนึกของนักวิชาชีพแต่ละคนแล้ว ยังมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรวิชาชีพ และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจริยธรรม หรือ จรรยาบรรณ เพื่อเป็นบรรทัดฐานของความรับผิดชอบต่อ

องค์กรวิชาชีพ

องค์กรวิชาชีพมีความสำคัญต่อการควบคุมความประพฤติทางวิชาชีพของสื่อมวลชน และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในการกำกับ และส่งเสริมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นเวทีของการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หรือการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่มีผลกระทบต่อประชาชน และ ฯลฯ -

การรวมตัวเป็นสมาคมวิชาชีพของนักสื่อสารมวลชนในแต่ละสาขา มีดังนี้

1. องค์กรวิชาชีพสาขาหนังสือพิมพ์ ได้แก่ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาพันธ์หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ฯลฯ

2. องค์กรวิชาชีพสาขาวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่ สมาคมนักวิทยุ และโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมช่างภาพผู้สื่อข่าวโทรทัศน์แห่งประเทศไทย สมาคมนักจัดรายการข่าววิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ สมาคมนักจัดรายการโทรทัศน์ สมาคมผู้ประกาศ และจัดรายการวิทยุกระจายเสียง สมาคมผู้ดำเนินรายการวิทยุ สมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทยสมาคมผู้สื่อข่าววิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เป็นต้น

3. องค์กรผู้ประกอบการด้านวิทยุ และโทรทัศน์ ได้แก่ สมาคมผู้ประกอบการวิทยุโทรทัศน์ สมาคมผู้ประกอบการสื่อโฆษณาวิทยุ สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงรักษาดินแดน และสมาคม ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ เป็นต้น

4. องค์กรวิชาชีพด้านภาพยนตร์ ได้แก่ สมาคมสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ สมาคมผู้อำนวยการ สร้างภาพยนตร์ สมาคมผู้บริหารงานสร้างภาพยนตร์ ฯลฯ

ทั้งนี้ โดยทั่วไปมาตรฐานการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชนที่เกิดจากองค์กรวิชาชีพมักจะประกอบด้วยข้อกำหนด

กล่าวโดยสรุป เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้ง่ายต่อการจดใจ จริยธรรม คือ ความละเอียด ไม่ทำความชั่ว และความเกรงกลัวผลต่อความชั่ว ตามหลักกรรมทางพุทธศาสนา ที่เรียกว่า หิริ-โอตตัปปะ นั่นเอง

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของจริยธรรมสื่อมวลชน

จริยธรรมสำหรับนักหนังสือพิมพ์

โดยความหวังใต้อาชีพหนังสือพิมพ์ และมองเห็นความจำเป็นของการที่นักหนังสือพิมพ์ควรมีจริยธรรมไว้เป็นทางปฏิบัติเพื่อความมีศักดิ์ และปฏิญญาแห่งอาชีพของตน คณะกรรมการบริหารของ สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้ปรึกษากันในที่ประชุมครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6

กรกฎาคม พ.ศ. 2510 มีมติให้กำหนดจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ไว้เป็นข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ ดังต่อไปนี้ (เสถียร พันธรังสี, 2540, หน้า 957 - 958)

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541

โดยเจ้าของ ผู้ประกอบการ บรรณาธิการ และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั้งหลายได้พร้อมใจกับ สถาปนาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ให้เป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่ควบคุมตนเอง เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ ความรับผิดชอบ สถานภาพผู้ประกอบการวิชาชีพ และกิจการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสิทธิการใช้สื่อ หนังสือพิมพ์เพื่อการรับรู้ข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข โดยส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน รวมทั้งยึดถือ ความยุติธรรม และความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการประกอบวิชาชีพ

อาศัยความตามข้อ 5 (1) และข้อ 14 (4) แห่งธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 คณะ กรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติมีมติเห็นชอบให้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1

หมวดทั่วไป

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้

“ข่าว” หมายถึง เนื้อข่าว ความนำหรือตัวโปรยพาดหัวข่าว ภาพข่าว และคำบรรยายภาพข่าว “หนังสือพิมพ์” หมายถึง หนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540

ข้อ 3 “ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์” หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 ข้อ 3

หมวด 2

ว่าด้วยจริยธรรมของหนังสือพิมพ์

- ข้อ 4 หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้อง แม่นยำ และครบถ้วน
- ข้อ 5 หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ
- ข้อ 6 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
- ข้อ 7 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อน หรือเกินจากความเป็นจริง
- ข้อ 8 หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง
- ข้อ 9 หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว
- ข้อ 10 เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น
- ข้อ 11 การเสนอข่าวที่มีการพาดพิง อันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคล หรือองค์กรใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย
- ข้อ 12 ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า
- ข้อ 13 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพ และความปลอดภัยของแหล่งปก และต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน
- ข้อ 14 หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อ และฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากได้ให้คำมั่นแล้วแหล่งข่าวนั้นไว้ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกา หรือนามแฝง ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้นไว้เป็นความลับ
- ข้อ 15 ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ชน บุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรม อันเกิดแก่ เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนี้ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง
- ข้อ 16 การพาดพิงข่าว และความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว
- ข้อ 17 หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาดลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ่วง

ข้อ 18 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ

ข้อ 19 ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศ โฆษณาจะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

หมวด 3

จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เอาด่าง หรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการ อันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

หมวด 4

แนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 23 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พึงละเว้นการรับอภิสิทธิ์หรือตำแหน่ง เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใด อันขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

ข้อ 24 การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชน และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ข้อ 25 การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์จึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์

ข้อ 26 ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

ข้อ 27 หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อ 28 หนังสือพิมพ์จึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ภายในขอบเขตศีลธรรม และวัฒนธรรม

ข้อ 29 หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณา ที่มีเหตุให้เชื่อได้ว่า เจ้าของประกาศ โฆษณานั้นเจตนาจะทำให้ผู้อื่นหลงเชื่อในสิ่งที่มกมาย ข้อ 30 ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์ พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความหมายเหยียดหยาม

ประกาศ ณ วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2541

(นายมานิจ สุขสมจิตร)

ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดเป็นข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าวและวิทยุโทรทัศน์ โดยว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2553 ดังต่อไปนี้

ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2553

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีเจตนารมณ์รับรองสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าว และแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่ สิทธิได้รับทราบ และเข้าถึงข้อมูล หรือข่าวสารในความครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือส่วนบุคคล เสรีภาพในการนำเสนอ หรือเผยแพร่ข้อมูล หรือข่าวสารตามหลักวัตถุประสงค์ภายใต้พื้นฐานความรู้ และความถูกต้องครบถ้วน และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การแสดงข้อความ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพข่าววิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มีสิทธิ และเสรีภาพในการนำเสนอข่าว และแสดงความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซงจากผู้บริหาร เจ้าของกิจการ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มเคลื่อนไหวกดดัน ทางการเมืองหรือสังคม

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าว และโทรทัศน์ไทย เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการส่งเสริมการใช้สิทธิ และเสรีภาพควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่อสังคม ขององค์กรสมาชิก และสมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ต่อไป 24

อาศัยความตามข้อ 18 (4) แห่งธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2552 คณะกรรมการสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ในการประชุมครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 29 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2522 มีมติเห็นชอบให้ตราข้อบังคับฉบับนี้ ดังมีข้อความต่อไปนี้

หมวด 1

หมวดทั่วไป

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพวิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2553

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้ “วิทยุ” หมายถึง สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือรายการทางสถานีวิทยุ ทั้งนี้ให้รวมถึงการทำให้ปรากฏเป็นเสียงเพื่อสื่อความหมายด้วยวิธีอื่นใดที่เป็นการเสนอข่าวโดยทั่วไป และความคิดเห็นโดยสถานี หรือรายนั้นด้วย

“โทรทัศน์” หมายถึง สถานีวิทยุโทรทัศน์หรือรายการทางสถานีวิทยุโทรทัศน์รวมทั้งการกระจาย สัญญาณวิทยุโทรทัศน์แบบบอกรับเป็นสมาชิก และการกระจายสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ทั้งนี้ให้รวมถึงการทำให้ปรากฏเป็นเสียง และภาพ เพื่อสื่อความหมายด้วยวิธีอื่นใดที่เป็นการเสนอ ข่าวโดยทั่วไป และความคิดเห็นโดยสถานีหรือรายนั้นด้วย

“สมาชิก” หมายถึง องค์กรสมาชิกสภาวิชาชีพข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย และผู้ประกอบการวิชาชีพข่าวในองค์กรสมาชิคนั้นด้วย

“ผู้ประกอบการวิชาชีพข่าว” หมายถึง เจ้าของสถานี ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการบรรณาธิการ

(10) ต้องระมัดระวังไม่นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ตนเองหรือพวกพ้องมีผลประโยชน์ทับซ้อนหากผู้ประกอบการวิชาชีพข่าวมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับข่าวสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องแจ้งหรือรายงานพร้อมกับการนำเสนอ หรือเผยแพร่ดังกล่าวทันที

(11) ต้องระมัดระวังการนำเสนอ หรือเผยแพร่ข่าวสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตแห่งขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน มิให้ประชาชนหลงเชื่อในสิ่งที่ยังมางายและไม่เป็นเครื่องมือในการนำเสนอ หรือเผยแพร่สิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม หรือกระทบต่อสาธารณะ

หมวด 3

จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพข่าว

ข้อ 8 ต้องไม่อวดอ้างตำแหน่งหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพข่าว หรือตำแหน่งหน้าที่อื่นเพื่อเรียกร้องประโยชน์ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 9 ต้องไม่รับอามิสสินจ้าง หรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการ หรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อ การปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องรอบด้าน

ข้อ 10 ต้องไม่ประกอบวิชาชีพ หรือวิชาชีพ หรือดำเนินธุรกิจ หรือประพฤติด้านเป็นการฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดี หรือเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรี และเกียรติคุณของผู้ประกอบวิชาชีพข่าว

หมวด 4

แนวปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพข่าว

ข้อ 11 การได้มา หรือการนำเสนอ หรือการเผยแพร่ข่าวสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จึงใช้วิธีการที่สุภาพซื่อสัตย์ หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความหมายที่ดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น

ข้อ 12 พึงไม่รับตำแหน่งหน้าที่ หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ อันขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ถูกต้องครบถ้วน หรือเพื่อให้ บุคคลใด ๆ ได้รับผลประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ประกาศ ณ วันที่ 8 เดือน เมษายน พ.ศ. 2553

(นายวสันต์ ภัยหลิกลี)

ประธานสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย

ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย

พ.ศ. 2555

(แก้ไขเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2555)

เพื่อให้สมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย มีมาตรฐานการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อสารมวลชน และมีความสำนึกในบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม อาศัยความตามข้อ 4.3 และข้อ 18.1 แห่งข้อบังคับสมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2543 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2547) คณะกรรมการบริหารสมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย สมัยที่ 8 ในการประชุมครั้งที่ 3 / 2555 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 มีมติเห็นชอบให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เรื่อง จริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิก สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศ เป็นต้นไป

ข้อ 3 จริยธรรมแห่งวิชาชีพ ที่สมาชิกทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติได้แก่

(1) นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เพื่อประโยชน์สาธารณะ ด้วยความถูกต้องครบถ้วน เป็นธรรม

- (2) เคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เกี่ยวข้องในข่าว
- (3) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพสื่อสารมวลชน และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
- (4) ปกป้อง และปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม
- (5) ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ตกเป็นข่าว หากนำเสนอข้อมูลผิดพลาดต้องดำเนินการแก้ไขโดยทันทีพร้อมขอภัยในความผิดพลาดดังกล่าว
- (6) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าว และความคิดเห็น
- (7) ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

ข้อ 4 ให้มีคณะกรรมการจริยธรรมวิชาชีพข่าววิทยุ และโทรทัศน์ โดยให้ที่ประชุมใหญ่ คัดเลือกจากสมาชิก และที่ปรึกษาที่มีความประพฤติดีงามขึ้นมาคณะหนึ่ง มีจำนวนไม่เกินห้าคน ทำหน้าที่คณะกรรมการจริยธรรม โดยให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประธาน กรรมการ และเลขาธิการคณะกรรมการจริยธรรมวิชาชีพข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย

ข้อ 5 คณะกรรมการจริยธรรมมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (1) ส่งเสริม และให้ความรู้แก่สมาชิก ให้ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมทางวิชาชีพสื่อมวลชน
- (2) ดำเนินกิจกรรมเพื่อยกระดับและส่งเสริมวิชาชีพของสื่อมวลชน
- (3) สอดส่องความประพฤติของสมาชิกให้เป็นไปตามข้อบังคับ และจริยธรรมของวิชาชีพ
- (4) ตรวจสอบข้อเท็จจริงสมาชิกที่ถูกกล่าวหาว่าประพฤติผิดจริยธรรม เมื่อได้รับคำขอจากคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ
- (5) เสนอแนะแนวทาง ข้อคิดเห็น ด้านจริยธรรมต่อคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ

ในกรณีที่คณะกรรมการจริยธรรมวิชาชีพข่าววิทยุ และโทรทัศน์ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ให้เสนอความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรต่อคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ เพื่อดำเนินการต่อไป

ข้อ 6 คณะกรรมการจริยธรรมวิชาชีพข่าววิทยุ และโทรทัศน์ มีวาระการดำรงตำแหน่งเท่ากับอายุของคณะกรรมการบริหารสมาคมฯในชุดนั้นๆ กรณีที่คณะกรรมการจริยธรรมวิชาชีพข่าววิทยุ และโทรทัศน์รายใดลาออก หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ให้คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ เรียกประชุมวิสามัญเพื่อแต่งตั้งสมาชิกหรือที่ปรึกษาทำหน้าที่แทนต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

(นายวิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์)

นายก สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

ประมวลจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชน

โดยที่ พรบ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2563 ที่ผ่านมา ตามมาตรา 4 ของ พรบ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กำหนดยกเว้นไม่ใช้กับการเก็บรวบรวม ใช้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล เท่าที่เป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชน หรือ เพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดประมวลจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชน (“ประมวลจริยธรรม”) ฉบับนี้ ขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับดังกล่าว

หมวดที่ 3 จริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน

ข้อ 5 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องปฏิบัติตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนต้นสังกัดกำหนด จริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนต้นสังกัดกำหนดข้างต้นต้องไม่ขัดแย้งกับมาตรฐานจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับนี้ เว้นแต่ จริยธรรมแห่งวิชาชีพขององค์กรนั้นให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมากกว่าประมวลจริยธรรมฉบับนี้

ข้อ 6 จริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน เรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยทั่วไปต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) สื่อมวลชน และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องเคารพ และปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนโดยเคร่งครัด
- (2) การเสนอข่าว และความคิดเห็นที่ใช้ข้อมูลส่วนบุคคลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- (3) การเสนอข้อเท็จจริงที่ประกอบไปด้วยข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีความถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นธรรม
- (4) สื่อมวลชน และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องมีมาตรการการให้ความเป็นธรรมแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการเสนอข่าว หรือการแสดงความคิดเห็น โดยใช้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล
- (5) สื่อมวลชน และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องเคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่เป็นข่าวที่เกี่ยวข้องในข่าวหรือในการแสดงความคิดเห็นที่พาดพิงถึงบุคคลดังกล่าว
- (6) สื่อมวลชน และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพสื่อมวลชน
- (7) สื่อมวลชน และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องปกป้อง และปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม

สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

พฤษภาคม 2564

จริยธรรมสำหรับนักกระจายเสียง และนักวิทยุโทรทัศน์

จริยธรรมสำหรับนักจัดรายการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ โดยลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่นั้นไม่มีความแตกต่างกันในลักษณะงานที่ทำ ผิดแผกกันตรงสื่อหนึ่งมีแต่เสียง และอีกชื่อหนึ่งมีทั้งเสียง ภาพ และเพื่อให้เห็นความจำเป็นที่บรรดานักจัดรายการ และผู้ที่มีส่วนร่วมผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ควรจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้โดยอาศัยแนวความคิด ตามลำดับดังนี้

1. ความรับผิดชอบของการสื่อสาร การใช้สิทธิใด ๆ นั้นต้องคำนึงถึงผลต่อบุคคลอื่นด้วยอีกนัยหนึ่ง สิทธิ จะต้องควบคู่กับความรับผิดชอบ ดังนั้นบุคคลที่ใช้สิทธิการสื่อสารจะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยคำนึงถึงผลดีต่อส่วน

2. สถาบันกระจายเสียงมีหน้าที่ ตามสิทธิที่ ร้องขอให้บริการสนองต่อประโยชน์ของประชาชน หรือต่อความสนใจของสาธารณชน (public interest) เพราะคลื่นวิทยุในอากาศนั้นมีจำกัด และเป็นสมบัติส่วนหนึ่งของสาธารณชน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้มีสิทธิออกอากาศนั้นต้องให้หลักประกันว่าจะมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสาธารณะในระดับสูง

3. “งานของท่านทั้งหลายเป็นงานที่ใช้ความรอบคอบ ใช้ทั้งการมองลึก และมองไปไกล มีสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าภาคภูมิใจแทนท่าน คือ ท่านเป็นผู้นำความงาม และความจริงทั้งปวง ความไพเราะและสิ่งที่ดีแก่ชีวิตไปสู่ประชาชนทุกชอกทุกมุม ท่านเป็นผู้มีส่วนช่วยทำให้ทุกคนมีโอกาสเท่ากัน ในการที่จะเลือกสิ่งที่ดีที่เขาต้องการสำหรับชีวิตของเขา นี่คืออุดมคติของประชาธิปไตย”

4. "ความสำเร็จของการทดลองระบอบประชาธิปไตยนั้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับความรอบรู้ฉลาดเฉลียวของมวลชน ซึ่งจะได้มาจากการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และปัญญาชนก็ย่อมจะเป็นผู้นำในทางวัฒนธรรม และศิลปะให้แก่สามัญชน ค่อย ๆ ยกระดับบรรณนิยมของประชาชนให้สูงขึ้นทีละน้อย จนในที่สุดประชาชนจะละทิ้งของเลวหันมานิยมของดี อันจะเป็นผลให้ชุมชนสามารถยกระดับมาตรฐานของศิลปะทุกสาขาให้สูงขึ้นไปได้ และเมื่อเวลานั้นมาถึง ศิลปะก็จะเป็นอสังการอันเพริศแพรว และมีคุณค่าของสังคม”

5. "คุณภาพของวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์นั้น ขึ้นอยู่กับนโยบายของสถานี เจ้าหน้าที่จัดรายการ ผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับรายการ และผู้แสดง หรือผู้ประกาศรายการนั้น ๆ รายการจะมีคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อนโยบาย และบุคคลที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมีความรู้ ประสบการณ์ และสมรรถภาพที่ดี”

6. รายการวิทยุกระจายเสียงก็ดี รายการวิทยุโทรทัศน์ก็ดี จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังและผู้ชมนั้น ถ้าเป็นรายการบันเทิงก็ต้องเป็นรายการที่แฝงวัฒนธรรมอันดีงาม และหากเป็นรายการข่าวสารคดี ก็น่าจะเป็นข่าวสารที่ให้ความรู้ ทันทต่อเหตุการณ์ในท้องถิ่นของประเทศ และของโลกได้ทั่วถึง ทั้งควรจะเป็นสารคดีที่ สร้างเสริมการศึกษา การพัฒนา และให้แนวทางการดำรงชีวิตที่ดีแก่ผู้ฟัง... การจัดทำรายการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์นั้น เป็นเรื่องของศิลปะและความประณีต มิใช่ใคร ๆ ก็จัดทำได้

7. "สถานีมอบความรับผิดชอบ และความไว้วางใจให้แก่ท่านแล้ว จงปฏิบัติหน้าที่ของท่านด้วยความตั้งใจระมัดระวังเอาใจใส่ ท่านกำลังพูดอยู่ต่อหน้าไมโครโฟนลำพังกี่จริงอยู่ แต่อย่าลืมว่าขณะนั้นผู้ฟังเป็นจำนวนมากกำลังฟังเสียงของท่าน ท่านกำลังให้ความรู้ความบันเทิงแก่เขา ฉะนั้นอย่าประมาท"

8. "โทรทัศน์เป็นครูคนที่สามของเด็ก ครูคนที่สามนี้เองได้สอน "อะไรต่อมิอะไร" ให้แก่เด็ก ๆ ต่อหน้าต่อตาผู้ใหญ่ โดยที่ผู้ใหญ่ไม่สามารถจะป้องกันได้ทันทั่วทั้ง เพราะไม่ทันเฉลียวใจ เช่น การแสดงบทพิศวาสของดารารายภาพยนตร์ ในการโฆษณาภาพยนตร์บางเรื่องเมื่อมาฉายให้ดูตอนค่ำ..."

9. "การสอนการผลิตนักสื่อสารมวลชน... เราจะต้องสอน ค่านิยม จริยธรรม จรรยาบรรณ สำหรับผู้ประกอบอาชีพ"

จริยธรรมสำหรับนักโฆษณา

จริยธรรมของนักโฆษณาที่เป็นบุคคลภายนอกบริษัท อันได้แก่ผู้รับทำโฆษณาอิสระ หรือสำนักงาน ตัวแทนโฆษณา บุคคลกลุ่มนี้ย่อมไม่มีความผูกพันเหมือนกลุ่มแรก ถ้าเห็นว่าตัวแทนโฆษณาที่ได้รับค่าจ้างมา มีผลกระทบในทางเลวร้ายต่อสังคมเป็นการมอมเมาเยาวชน สำนักงานตัวแทนโฆษณาที่มีจริยธรรมอาจจะเลือกวิธีบอกเลิกด้วยการไม่รับทำโฆษณาขึ้นนั้นก็สิ้นเรื่อง เพราะถ้ารับก็เป็นการฝืนความรู้สึก แต่ถ้าถือว่าเป็นอาชีพที่ปฏิเสธไม่ได้หากปฏิเสธก็อดตาย นักโฆษณาอาจเสนอคำแนะนำเพื่อเปลี่ยนแปลงโฆษณาขึ้นนั้นเสียใหม่ด้วยการยกเหตุผลมาพูด และออกแบบโฆษณาใหม่ก็ยอมทำได้ทั้งนี้ด้วยความมีจริยธรรมของผู้ใช้วิชาชีพโฆษณานั้นเอง

จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของผู้ประกอบการโฆษณา สำนักงานโฆษณา และผู้โฆษณาให้เป็นดังต่อไปนี้

1. ประกอบวิชาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามหลักปฏิบัติ หลักวิชาการ และอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย
2. ไม่กระทำการใด ๆ อันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ
3. มีความรับผิดชอบต่อสังคม ยึดถือในจริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

4. ไม่ควรทำการโฆษณาอันเป็นการดูหมิ่นศาสนา ความเชื่อ หรือสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะ ของบุคคลทั่วไป
5. ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันทำให้เกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับ สินค้า บริการ การแสดงหรืออื่น ๆ หรือโอ้อวดสรรพคุณจนเกินความจริงจนทำให้ผู้เห็นหรือผู้ฟังเกิดความสำคัญผิด
6. ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยการโจมตี หรือเปรียบเทียบสินค้า บริการ การแสดง หรืออื่น ๆ ของผู้อื่นอย่างไม่ยุติธรรม โดยใช้วิธีเปรียบเทียบใด ๆ อันทำให้ผู้เห็น หรือผู้ฟังเกิดความสำคัญผิด
7. ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยใช้เสียงที่เป็นการก่อกวนความรู้สึกให้กับผู้ฟัง
8. ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยทำให้เกิดความกลัวโดยไม่มีเหตุอันสมควร
9. ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยใช้ความเชื่อถือเกี่ยวกับไสยศาสตร์ หรือเรื่องโชคลางมาเป็นข้อจูงใจ
10. ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยการเลียนแบบเครื่องหมายการค้า คำขวัญ หรือข้อความสำคัญจากการโฆษณา ของผู้อื่นอันทำให้ผู้เห็น หรือผู้ได้ยิน เกิดความเข้าใจผิด หรือไขว้เขวเกี่ยวกับสินค้า บริการ หรือการแสดงของผู้อื่น
11. ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันเป็นการสนับสนุน หรือก่อให้เกิดการกระทำอันผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรม
12. ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยใช้ศัพท์สถิติ ผลการวิจัย หรืออ้างอิงรายงานทางวิทยาศาสตร์ในทางที่ไม่สมควร หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดโดยที่สินค้านั้นไม่มีคุณสมบัติตามที่อ้าง
13. ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันก่อให้เกิดการเหยียดหยามกันเกี่ยวกับเชื้อชาติ หรือศาสนา
14. ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยอ้างอิงตัวบุคคล หรือสถาบันโดยที่ตัวบุคคล หรือสถาบันนั้นไม่มีตัวตนอยู่จริง และไม่ได้ใช้สินค้า บริการ หรือชมการแสดงนั้นจริง
15. ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันอาจมีผลเป็นอันตรายต่อเด็ก หรือผู้เยาว์ทั้งร่างกาย จิตใจ หรือทำให้ขาดความรู้สึกรับผิดชอบ หรือโดยอาศัยความรู้ไม่เท่าถึงการณ์ของบุคคลดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการจูงใจโดยไม่สมควร
16. การโฆษณาโดยการอ้างอิงบุคคลในวิชาชีพอื่น ที่มีการควบคุมตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามมรรยาทแห่งวิชาชีพนั้น

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นแขนงใดได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมไปถึงการโฆษณา ผู้ประกอบวิชาชีพ สื่อมวลชนย่อมมีหลักในการประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางเดียวกันตามหลักนิเทศศาสตร์ เพื่อให้สามารถทำงานในหน้าที่ของตนซึ่งมี 2 ประการ คือ การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เป็นไปโดยสุจริต มีความโปร่งใส และตั้งอยู่ในความเป็นกลาง ดังหลักจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ สำหรับสื่อมวลชนดังต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบได้แก่ ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของปัจเจกชน สถาบัน ประเทศชาติศาสนา และราชบัลลังก์ (ตรงกับหลักพุทธศาสนา คือ กิจญาณ)
2. ความมีเสรีภาพ ได้แก่ เสรีภาพที่มีความรับผิดชอบต่อกำกับ (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ปวารณาหรือ ธรรมาธิปไตย)
3. ความเป็นไท ได้แก่ ความไม่ตกเป็นทาสของใครทั้งทางกาย และจิตใจโดยอามิสสินจ้างอื่นใด (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ความไม่ยอมตกเป็นทาสของอกุศลมูล)
4. ความจริงใจ ได้แก่ ความไม่มีเจตนาบิดเบือน ผิดพลาดต้องแก้ไข (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ สัจจะ)
5. ความเที่ยงธรรม ได้แก่ ความไม่เสี้ยม หรือความไม่เข้าใครออกใคร (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ความไม่มีอคติ 4 ประการ หมายถึง ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชังภยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง)
6. ความมีใจเป็นนักกีฬา ได้แก่ การปฏิบัติไม่ละเมียดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ สาธารณะ(ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ สุปฏิบัติ)
7. ความมีมรรยาท ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ และภาพที่ไม่หยาบโลน และลามกอนาจารหรือส่อไปในทางดั่งกล่าว (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ อาจารย์สมบัติ)

บทสรุป

จริยธรรม หมายถึง หลักประพฤติปฏิบัติของคนใน สังคม เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความดีชั่ว ตามมโนสำนึกของบุคคล ความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ ให้เป็นบรรทัดฐาน หรือเป็นแนวทางข้อชี้แนะให้บุคคลกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง ส่วนจรรยาบรรณ แปลตามตัวอักษร หมายถึง หนังสือว่าด้วยความประพฤติ เป็นหลักจริยธรรมซึ่งได้ ตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเปรียบเสมือนธรรมนูญแห่งความประพฤติปฏิบัติอันดีงาม ซึ่งคนในสายวิชาชีพจะได้ยึดถือเป็นหลักการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการรับประกันความรับผิดชอบต่อ สังคมของสื่อมวลชน

จริยธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นผู้แพร่กระจายข่าวสารทุก ประเภทไปในสังคมนั้น จริยธรรม เป็นหลักสำคัญสำหรับสังคมเสรี และสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพ รัฐบาลจะกำหนดสิ่งที่ต้องปฏิบัติ และควรปฏิบัติ แล้วในรูปของระเบียบ คำสั่ง และกฎหมาย ซึ่งครอบคลุมความรับผิดชอบอันพึงมีต่อประชาชน และประเทศชาติเป็นส่วนรวม

คำถามท้ายบท

1. จงสรุปประเด็นความสำคัญของจริยธรรมต่อสื่อมวลชน พอสั่งเขป
2. จริยธรรมแตกต่างจากจรรยาบรรณอย่างไร
3. จงระบุลักษณะการกระทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชน 3 กรณี
4. จงระบุแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อสารมวลชน 3 แนวทาง
5. ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนควรยึดถือหลักจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพอย่างไรบ้าง ให้ระบุ 5 ประการ
6. การเป็นนักโฆษณาที่ดี ควรมีจรรยาบรรณในวิชาชีพอย่างไรบ้าง ระบุอย่างน้อย 5 ประการ
7. นักหนังสือพิมพ์ที่เขียนข่าวใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ทำผิดจรรยาบรรณในวิชาชีพอย่างไร อธิบายมาพอสังเขป

เอกสารอ้างอิง

- จักร์กฤษ เพิ่มพูล (2554). การรายงานข่าวที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชา
กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. หน้า 26. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2559). จริยธรรมสื่อ โดย จัก์กฤษ เพิ่มพูล. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
http://www.thaiall.com/ethics/ethics_reporter.htm.
สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- ชเนตตี ทินนาม. (2554). จริยธรรมสื่อมวลชน ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรม
สื่อมวลชน. หน้า 68-72. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2563). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรม
สื่อมวลชน. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เอส เค บุ๊คส์.
- สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2555). ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
ว่าด้วยจริยธรรม แห่งวิชาชีพฯ พ.ศ. 2555 แก้ไขเพิ่มเติม. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaibja.org/?p=982>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- สมาคมนักข่าวออนไลน์. (2561). ประมวลจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชน
("ประมวลจริยธรรม"). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก
<https://www.sonp.or.th/bulletin/1796>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลพล พลวัน. (2529), แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข่าวสาร
ในกฎหมายจริยธรรมสื่อสารมวลชน นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). <https://www.bangkokbiznews.com/news/861637>.
สืบค้นจากวันที่ 20 กรกฎาคม 2567
- โกศล สงเนียม.. (2552). พ.ร.บ. การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551
กับทิศทางการประกอบกิจการในอนาคต. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารการ
สื่อสารมวลชนระดับกลาง (บสก.) รุ่นที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชน
แห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ. (2553). รายงานการแทรกแซงวิทยุชุมชนภายใต้สถานการณ์
ความขัดแย้งทางการเมือง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไฮน์ริคเบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- จักรกฤษ เพิ่มพูน (2554). การรายงานข่าวที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชา
กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. หน้า 26. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2559). จริยธรรมสื่อ โดย จักรกฤษ เพิ่มพูน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
http://www.thaiall.com/ethics/ethics_reporter.htm.
สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- ฉัฐดนัย คำโต. (2558). การจัดการของผู้ผลิตภาพยนตร์เมื่อภาพยนตร์ถูกห้ามเผยแพร่ในประเทศไทย:
ศตวรรษ อินเซค อินเดอะ แ็บคีย์การ์ด แบะอาปัติ. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชยพล สุทธิโยธิน. (2553). กฎหมายภาพยนตร์ ใน กฎหมายและจริยธรรมด้านนิเทศศาสตร์.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2554). พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบ
กิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ใน คู่มือการ
เรียนการสอนวิชากฎหมายและ จริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- _____. (2558) “จริยธรรมสื่อออนไลน์” ใน จริยธรรมสื่อ : หลักแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา.
จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ.
- ชเนตตี ทินนาม. (2554). จริยธรรมสื่อมวลชน ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรม
สื่อมวลชน. หน้า 68-72. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

- ทรงยศ บัวเผื่อน. (2546). การปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 40. กรุงเทพฯ: วิทยุชุมชน.
- ทวีเกียรติมีนะกนิษฐ์. (2552). บุคคลสาธารณะ. <https://www.senate.go.th> สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- ทองพูล มุขรักรัษ และคณะ. (2566)จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อในสังคมไทยในการนำเสนอข่าว ยุคดิจิทัล กรณีศึกษา การกราดยิงหนองบัวลำภู, คดีน้องชมพู่ และคดีแตงโม ความท้าทายที่ยัง มีปัญหาใน วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- นันทน อินทนนท์. (2553). กฎหมายที่เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ใน กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์. (2554). พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- พงษ์พิลัย วรรณราช. (2559). ความเปลี่ยนแปลง บทบาทและทิศทางขององค์กรจัดสรรคลื่น ความถี่ในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- _____. (2559). “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แท้จริงแล้วเหมือนกันอย่างไร. สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา.
- พงษ์พิลัย วรรณราช. (2559). ความเปลี่ยนแปลง บทบาทและทิศทางขององค์กรจัดสรรคลื่น ความถี่ในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- พนา ทองมีอาคม. (2561). แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายและการกำกับดูแลกิจการสื่อสาร ใน ประมวลสาระชุดวิชา นโยบายการสื่อสารและการกำกับดูแล. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2559). “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” แท้จริงแล้วเหมือนกันอย่างไร. สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา.
- พันธ์ศักดิ์ ศรีทรัพย์. (2544), รวมกฎหมายสื่อสาร โทรคมนาคม ฉบับประมวล. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์เซ็นเตอร์
- พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช. (2553). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บ้านหนังสือโกสินทร์.
- พิรงรอง รามสูต ธนะนันท์ และคณะ (2554). พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและ กิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.

ภาณินี้ กิจพ่อค้า และคณะ. (2553) กฎหมายเรือนจำเอกชนเปรียบเทียบ. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

มานิจ สุขสมจิตรและคณะ. (2550). คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพฯ : องค์การวิชาชีพสื่อ.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2563). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรม

สื่อสารมวลชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

_____. (2567). เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

_____. (2541). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน.

นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก ลงวันที่ 16 เม.ย. 2562. “พระราชบัญญัติ
(ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/050/T_0220.PDF.

สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2567.

_____. เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก ลงวันที่ 22 พ.ค. 2562. “พระราชบัญญัติว่าด้วย
ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<https://ictlawcenter.etda.or.th/files/law/file/105/ed65c93386a1f11626ba28e6159c49de.pdf>.

สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2567.

_____. เล่ม 136 ตอนที่ 49 ก ลงวันที่ 14 เม.ย. 2562. “พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทาง
อิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<https://ictlawcenter.etda.or.th/files/law/file/84/b001b14ec6322d7296a646e0ead2dc7d.PDF>.

สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.

_____. เล่ม 124 ตอนที่ 27 ก ลงวันที่ 28 มิ.ย. 2550. “พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

<https://thainetizen.org/docs/thailand-computer-crime-act-2550/>

สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.

_____. เล่ม 134 ตอนที่ 10 ก ลงวันที่ 24 ม.ค. 2560. “พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<https://citcoms.nu.ac.th/wp-content/uploads/2018/03/law-computer2560.pdf>.

สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2560). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ :

นานมีพับลิเคชั่นส์ บั๊คส์.

- วนิดา แสงสารพันธ์. (2554). หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วิสาร พันธนะ. (2546). กฎหมายสื่อสารมวลชนในต่างประเทศ ใน กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ศิลป์ฟ้า ต้นศราวุธ. (2554). คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- สมคิด บางโม. (2551). กฎหมายและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: เอส เค บุ๊คส์
- สวัสดิ์ คำชาย. (2532). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสื่อสารมวลชน กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์
- สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย. (2551). รายงานประจำปี 2551. กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย.
- _____. (2555). ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรม แห่งวิชาชีพฯ พ.ศ. 2555 แก้ไขเพิ่มเติม. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaibja.org/?p=982>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์. (2561). ประมวลจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชน (“ประมวลจริยธรรม”). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.sonp.or.th/bulletin/1796>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- สรารุช ปิตติยาศักดิ์. (2555). กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ Information Technology Law. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2564). พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองทางอิเล็กทรอนิกส์. (2547). แนวทางการจัดทำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองทางอิเล็กทรอนิกส์.
- _____. (2560). แนวทางการจัดทำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองทางอิเล็กทรอนิกส์.
- _____. (2562). พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองทางอิเล็กทรอนิกส์.

- สำนักงานปรึกษาทนายความ. (2562). รวมคำพิพากษาศาลฎีกา สู้คดีหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา.
<https://www.lawyers.in.th/2019/06/03/defamatory-by-advertising/>
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ.(2540). คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการพ.ศ. 2540 ของเจ้าหน้าที่รัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานพระราชกฤษฎีกา. (2559). “พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก:
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%c702/%c702-20-2559-a0001.htm>.
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานคณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภค. (2562). พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก:
https://www.accon.co.th/consumer_protection_no4_62.html.
 สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2567.
- สิริพร จิตรักษ์ธรรม. (2550). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์ _____ . (2550). กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุกานดา วรพันธุ์พงศ์.(2554) “จริยธรรมและกฎหมายสื่อมวลชน”ในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน หน่วยที่ 13. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อิทธิพล วราบุศกากุล. (2554). กฎหมายเกี่ยวกับภาพยนตร์ ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2547). สื่อสารมวลชนเบื้องต้น : สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เอกกมล เอกลักษณ์ติลก. (2554). พระราชบัญญัติแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ใน คู่มือการเรียนการสอนวิชากฎหมายและ จริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

Martin Scheinin.(2009). Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism”, 2009, A/HRC/17/34

Maurice Odine. (2013). Role of Social Media In the Empowerment of Arab Women. *Global Media Journal Spring 2013 – Odine.* 1-10.

ประวัติผู้เขียน

วิชุดา สวัสดิ์ สังข์ทองกลาง

หน่วยงานที่สังกัด

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2556 นศ.ม.(นิติศาสตร์), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พ.ศ. 2546 นศ.บ.(การหนังสือพิมพ์), มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

โทร.045-352000 ต่อ 1300

อีเมล. Wichuda.s@ubru.ac.th